

G
7

POLSKIE SŁOWNICTWO GEOGRAFICZNE

I

TERMINOLOGJA REGJONALNA ZIEM POLSKICH,
UCHWALONA I POLECONA PRZEZ ZJAZD GEOGRAFICZNY,
ZORGANIZOWANY STARANIEM TOW. NAUCZ. SZK. WYŻ.
W KRAKOWIE 1922.

ZESTAWIŁ I OBJASNIŁ

LUDOMIR SAWICKI

PROF. UNIW. JAGIELL.

CBGiOŚ, ul. Twarda 51/55
tel. 0 22 69-78-773

Wa5147992

KRAKÓW 1922

NAKŁADEM KSIĘGARNI GEOGRAFICZNEJ „ORBIS”
DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO.

<http://rcin.org.pl>

297

R 111-38992/15
AkC/K/113/1350

UWAGI WSTĘPNE.

Wychodząc z założenia, że jasność wykładu szkolnego wymaga pewnego skryształizowania i ujednostajnienia słownictwa geograficznego, Zjazd geograficzny, zwołany do Krakowa na dni 9—11 kwietnia 1922 za inicjatywą Tow. Nancz. Szkół Wyższych przy poparciu gorącym Ministerstwa W. R. i O. P., rozpoczął pracę nad ustaleniem geograficznego słownictwa polskiego. Zdawał on sobie jasno sprawę z tego, że żadne uchwały i żadne głosowania przesądzać nie mogą przyszłego rozwoju nauki, a przez to także terminologii naukowej. będącej tylko odzwierciedleniem postępu badań. Z drugiej jednak strony nie mniej jasno zrozumiał, że doba dzisiejsza wymaga koniecznie uproszczenia i ujednostajnienia terminologii przynajmniej w praktyce szkolnej, tembardziej, że wskutek wyjątkowych warunków rozwoju naszego w XIX w. nastąpiło w szkolnictwie i w podręcznikarstwie polskim takie zamieszanie pojęć i wyrazów, że na tem cierpieć musiała nauka szkolna.

Ujemne wpływy szkolnictwa państw zaborczych, każące nasze rodzime słownictwo, gwałtowna przerwa w naszej tradycji naukowej na polu geografji tak świetnej w XVIII i jeszcze do połowy XIX wieku, brak wybitnego ogniska twórczej polskiej pracy geograficznej, zdezorganizowanej, a czasami rozmyślnie gnęzionej przez rządy zaborcze — to wszystko i jeszcze szereg innych przyczyn doprowadziły do tego, iż w słownictwie geograficznym nastąpiła po prostu anarchja. Nie tylko wprowadzono z języków romańskich, germańskich i słowiańskich znaczną ilość wyrazów obcych, pozostawiając je we formie obcej lub przyswajając je często w sposób, niezgodny z duchem naszego języka, ale stworzono też mnóstwo nowotworów językowych, nieraz szczęśliwych, przeważnie jednak niefortunnych, za pomocą których określano często całkiem odmienne pojęcia, co tem łatwiej przychodziło, że w naszej ubogiej literatu-

rze geograficznej nowe wyrazy łatwiej się tworzyły niż rozpowszechniały. Doszło do tego, że w podręcznikach szkolnych, nieraz obok siebie używanych i przez władze szkolne polecanych, określano temi samemi wyrazami całkiem odmienne rzeczy i naodwrot: jedno i to samo pojęcie obłożono całkiem różnorodną terminologią; te same nazwiska geograficzne polszczono w całkiem odmienny sposób itd.

Tym anarchicznym stosunkom, zwracającym na siebie uwagę uczniów, należało wreszcie położyć kres. Praca w tym kierunku rozpoczęta jest jednym z objawów ogólnego porządkowania stosunków w Polsce, ich unifikacji i konsolidacji, i jako taka tylko najprzychylniej powitaną być może. Terminologja niżej podana i zalecona, uchwalona została przez Zjazd naukowo pracujących geografów Polski, z którymi współpracowali rzeczoznawcy nauk pokrewnych i językoznawcy. Owoc tych obrad zasługuje więc, by stanowił wytyczną przy nauce szkolnej i przy opracowywaniu podręczników szkolnych. Nauka ścisła w dalszym swym rozwoju zamieni niewątpliwie niejedną z niżej podanych propozycyj na aksjomata, inne rozwinie i udoskonali.

W niniejszym zeszycie zebrane zostały i oświetlone argumentami Zjazdu wyrazy, określające krainy geograficzne ziem polskich. Zostały one Zjazdowi przedstawione w referacie prof. Stanisława Pawłowskiego (Poznań) i koreferacie prof. Ludomira Sawickiego (Kraków), obszernie przez Zjazd przedyskutowane i ostatecznie w formie niżej podanej, a przez Komisję Redakcyjną Zjazdu skontrolowanej, uchwalone. Znaczna część tej terminologii utarła się zresztą w życiu już oddawna. Wobec wyrazistości ważniejszych rysów geograficznych naszej ojczyzny nazwy poszczególnych krain fizjograficznych powtarzają się prawie we wszystkich podziałach geograficznych, przeprowadzonych dawniejszemi czasy. Dla tych krain przyjęły się też oddawna w znacznej ilości nazwy, częściowo ludowe — a przez to cenne, poważania godne i dające się łatwo przyswoić, — częściowo sztuczne, książkowe, ale bardzo utarte.

Trudności i wątpliwości zachodzą przeważnie tam, gdzie zależy na ścisłem rozgraniczeniu danych jednostek lub gdzie chodzi o złożenie ich w grupy wyższe, a więc o podział generalny. Tu wszystko zależy od tego, którym momentom geograficznym (morfologicznym, hydrograficznym, klimatologicznym, biogeograficznym lub antropogeograficznym) przywiązuje się w danym wypadku większe znaczenie, w jakim zespole właściwości geograficznych upatruje się

właściwy charakter i definicję danej krainy. Ponieważ badania geograficzne na ziemiach naszych w ogólności niedaleko się posunęły, więc przewidzieć należy w przyszłości niejedną zmianę w terminologii racjonalnej ziem polskich. Stąd proponowany poniżej podział, oparty na obecnym naukowym poznaniu ziem polskich, ma oczywiście tylko tymczasowy charakter. Niemniej przyczyni on się do wyrugowania tych licznych terminów, które — nie będąc uzasadnione nawet przy dzisiejszym stanie geografii ojczyznej — pokutowały i pokutują dotychczas po naszych podręcznikach. I w tym kierunku więc sytuacja się wyjaśni.

Niniejszy podział obejmuje obszar Polski historycznej w najszerszym tego słowa znaczeniu, a więc zarówno kresy zachodnie, należące do Polski w czasach Piastowskich, jak i kresy północno- i południowo-wschodnie, stanowiące jej części składowe dopiero za czasów Jagiellonów i królów elekcyjnych, jednym słowem, całą sferę naszych interesów politycznych, historycznych i kulturalnych. Wydzielone na tym obszarze krainy otrzymały nazwy, pochodzące z różnych źródeł, uszeregowane przez Zjazd według swej jakości w następujący sposób:

1) nazwy ludowe, odnoszące się do wielkich obszarów, albo dla charakteru danej ziemi bardzo znamienne, jakoteż nazwy, za pomocą których ludność miejscowa się porozumiewa; szczególne znaczenie mają te nazwy, które łatwo wymówić i zapamiętać można;

2) nazwy sztuczne, książkowe, odpowiadające jaknajściślej podziałowi naukowemu; określają one zazwyczaj najbardziej znamieny rys morfologiczny danej krainy z dodatkiem topograficznym, wziętym z dominującej lub centralnie położonej miejscowości, rzeki lub ziemi. Nazwy sztuczne — choć nieraz zrodzone tylko z chwilowej potrzeby nauki — przechowują się zazwyczaj dłużej niż tego wymaga racja naukowa. Żyją one w szkole dalej, mimo że tymczasem nauka ścisła odstąpiła od podziału, dla którego owe wyrazy stworzono. Usuwanie raz mocno zakorzenionych nazw sztucznych jest rzeczą niezmiernie trudną, nieraz wręcz bezskuteczną.

1. Podział generalny ziem polskich.

Rozważywszy najogólniejsze cechy geograficzne ziem polskich, sprowadzające się ostatecznie do wybitnych różnic krajobrazowych, Zjazd postanowił polecić podział gene-

ralny ziem polskich na trzy mniejwięcej równoleżnikowe pasy: Karpaty Polskie, wyż Polski i niż Polski. Uważał przytem, że niziny Podkarpackie należy, przy generalnym podziale, włączyć do pasu wyżu Polskiego, jako też że wzniesienie i krajobraz garbu Nadbałtyckiego nie uprawniają w podziale generalnym do samodzielnego wyróżnienia przy założeniu, że wyraz niż określa krainę morfologiczną o ew. złożonej budowie morfologicznej, ale położoną poniżej poziomicy 300 m. Istotnie na obszarze etnograficznej Polski drobne tylko przestrzenie tego garbu Pojeziernego wznoszą się ponad 300 m.

W ten sposób uzyskano podział jasny, zwięzły, oparty niemniej na różnicach wewnętrznej budowy, jak zewnętrzny wyglądu. Podział ten zgadza się także z podziałem geograficznym sąsiednich obszarów niemieckich. Nazwy poszczególnych pasów są krótkie, treściwe i dają się łatwo przyswoić. Bliższe ich określenie »polski« — nie kryjące się ściśle z obszarem etnograficznym Polski — jest koniecznem dla odróżnienia tych krain naszych od analogicznych pasów na ziemiach naszych sąsiadów zachodnich i wschodnich

Karpaty Polskie sięgają od źródeł Ostrawicy po źródła Białego Czeremoszu, ku północy urywają się progiem podkarpackim. Od innych pasów geograficznych różnią się następującymi cechami: jest to górotwór geologicznie młody, fałdowo-skibowy, o formach młodocianych w materjale twardym, zaś dojrzewających w materjale fliszowym, wytwarza on specjalną, górską odmianę klimatu polskiego, zmusza wskutek tego roślinność i ludność do przystosowania się do niego; sterczy tu i ówdzie ponad górną granicę zwartego obszaru zasiedlenia, podczas gdy jego kotliny i doliny są nieraz obszarem wyjątkowego zgęszczenia za-

ludnienia. Kontrastowość cech fizjo- i antropogeograficznych znamionuje ten pas przed wszystkimi innymi.

Wyż Polski ma, w przeciwieństwie do jednolitego bardziej pasa Karpat, bardzo zawiłą budowę i składa się zasadniczo z trzech typów krain fizjograficznych: a) zniszczonych bardzo i starych, kadłubowych średniogórz, b) lekko (zresztą w różnych kierunkach) nachylonych płytowych wyżyn i c) międzyległych nizin pochodzenia bądź to tektonicznego, bądź też erozyjnego, w każdym razie potężnymi akumulacjami zasypanych. Te trzy grupy są jednak ściśle ze sobą spójne i zazębione, tak że razem tworzą drugi znamieny pas naszej ojczyzny, wyż Polski.

Niż Polski obejmuje krainę równinną lub falistą, która dochodzi do 300 m, a miejscami nawet tę wysokość bezwzględną przekracza, choć na przestrzeniach bardzo niewielkich (na Pomorzu wprost znikomych). Składa się bowiem nie tylko z nizin właściwych, pokrytych przeważnie potężnymi pokładami zwietrzeli, materiałów lodowcowych, rzecznotodowcowych, rzecznych i wietrzanych, lecz z mnóstwa pogórz, wzniesień, garbów i t. d., które wznoszą się nie mało ponad niziny. Wzgórza te jednak spoila z nizinami powłoka tych samych młodocianych nasypów; przegradzają je bardzo szerokie nizinne doliny, podczas gdy same pogórza n. p. nad wybrzeżem Bałtyku uniemożliwiają nizinom nadmorskim utworzenie ciągłego, nieprzerwanego pasu nizinnego nad Bałtykiem. Dlatego najlepiej będzie określić cały ten kompleks mianem niżu Polskiego w przeciwstawieniu do wyżyn i gór. Wszelkie różnice podrzędne natomiast przesunąć wypada z podziału generalnego do podziałów szczegółowych, do których obecnie przechodzimy.

2. Karpaty.

Karpaty Polskie dzielić wypada zarówno w kierunku poprzecznym, jakoteż podłużnym na dwie grupy: w kierunku poprzecznym na Karpaty Wewnętrzne i Zewnętrzne, w kierunku podłużnym na Karpaty Zachodnie i Wschodnie.

Karpaty Wewnętrzne obejmują te grupy górskie, które odznaczają się trzonową budową, znacznym wzniesieniem i materiałem krystalicznym, wzgl. staroosadowym. Z grup tych, stanowiących po wewnętrznej stronie Karpat masy w Słowacki, zachodzi na ziemie nasze tylko trzon Tatrzański. U stóp jego wyróżnić należy, jako drobniejsze podziały Karpat Wewnętrznych, kotliny podtatrzańskie (Spisz, Podhale, Orawa) i naogół wąski, mało samodzielny, tylko w Pieninach dobrze zindywidualizowany pas Skalic.

Karpaty Zewnętrzne, złożone z materiałów fliaszowych, nacechowane formami dojrzewającymi, nieprzerwanym płaszczem zwietrzeliny, częstymi usuwiskami, postawił Zjazd nazwać w całości Beskidami. Wyraz ten — obcy pochodzeniem, ale już od dawna przyswojony przez ludność góralską Karpat — określa najwybitniejszą cechę morfologiczną tych gór (pogórze, garbowate grzbiety); należy go używać jako nazwy systemu górskiego wyłącznie w liczbie mnogiej, co ma oznaczać zbiór pasm (jak Alpy, Pireneje), pozostawiając liczbę pojedynczą tylko dla określenia drobnych form morfologicznych.

Od właściwych Beskidów odróżnić należy pogórze (nie: podgórze) Beskidowe lub Karpackie, stanowiące mniej lub więcej szeroki pas zrównanych garbów; pas ten występuje jako samodzielna forma tylko u stóp Beskidów Zachodnich i stanowi jedną z cech im właściwych.

W kierunku podłużnym Polskie Beskidy dzielić

należy na Zachodnie i Wschodnie, graniczące ze sobą mniej więcej nad Sanem. Za takim umiejscowieniem przemawiają: ogólna struktura Karpat, zwłaszcza wewnętrznych, różnice petrograficzne (kreda), głównie jednak linie strukturalne (transwersalne wgnięcia); dalej względy morfologiczne, wśród nich rozmieszczenie kotlin śródbeskidzkich i pogórza Karpackiego jako znamiona Zachodnich Beskidów, sięgające po linię Sanu. Wreszcie — i to rzecz ważna — cały obszar między Dunajcem i Sanem nabiera przez swą przejściowość, przez łatwość przekroczenia głównego grzbietu Beskidzkiego w kierunku poprzecznym cechy wybitnej jednolitości antropogeograficznej jako teren walnych dróg transkarpackich i związanego z nimi osadnictwa. Nawet cechy antropologiczne ludności Beskidowej przemawiają za przesunięciem głównej granicy po San; tu mianowicie przebiega granica między pierwiastkiem alpejskim Zachodnich a dynarskim Wschodnich Beskidów.

Nie wdając się w szczegółową analizę i klasyfikację Beskidów, Zjazd postanowił na razie polecić następujące podziały Beskidów: zachodnich na Beskidy Magórskie (nie Wysokie), obejmujące tu liczne grupy mniej lub więcej odosobnione, które wypełniają całą przestrzeń od Ostrawicy po Dunajec-Poprad-Hernad, oraz Beskidy Średnie — ów nie wysoki, łatwo przekraczalny, licznymi drogami pocięty i względnie gęsto (w części przez Łemków i Bojków) zasiedlony obszar między Popradem a Sanem.

Beskidy Wschodnie zaś najlepiej dzielić według utartego już od czasów Staszica zwyczaju na Bieszczady po Świcę, Gorgany po Prut i przełęcz Jabłonicą i Czarnohorę po Czeremosz.

3. Wyż. Polski.

Cały skomplikowany w swej strukturze pas wyżu Polskiego rozdzielony jest przede wszystkim doliną przełomową środkowej Wisły na: wyżynę zachodnio-polską i wyżyny wschodnio-polskie, różniące się między sobą strukturalnie, morfologicznie, hydrograficznie, klimatycznie i antropogeograficznie. Dla wyżyny zachodnio-polskiej polecono po ożywionej dyskusji zachować nazwę wyżyny Małopolskiej, utartej w literaturze nie tylko naszej, ale i zagranicznej, nie licząc się nadmiernie ze zmiennymi zresztą granicami jednostki administracyjnej, którą w różnych czasach określano mianem Małopolski, ani też z tem, że do określonej w ten sposób wyżyny (Odra Wisła) zaliczyć także wypada pogórze Śląskie, strukturalnie i krajobrazowo, a nawet gospodarczo najściślej związane z właściwą wyżyną Małopolską.

Rów, którym zbiega Pilica ku północy a Nida ku południowi, dzieli całą wyżynę Małopolską na dwie, prawie równie wielkie połacie: płytę Krakowsko-Śląską i średniogórze Polskie (zamiast Łysogór w szerszym znaczeniu). Każda z tych części składa się z trzech krain: od zachodniej strony Nidy szeroka i wysoka płyta Krakowska, skrasowiona, przeważnie jurajska, przechodząca ku zachodowi progami w pogórze Śląskie, które już sięga aż po samą Odrę, ku północy zaś w wzgórze Piotrkowskie, stanowiące przejście ku niżowi Polskiemu. Po wschodniej stronie zaś Nidy Łysogóry stanowią oś średniogórze Kieleckiego, o które opierają się od południa loessem i piachami pokryta wyżyna Sandomierska a od północy wzgórze Radomskie, sięgające aż po dolną Pilicę.

Wyżyny Wschodniopolskie składają się z czte-

rech, bardzo nierównych wymiarami i znaczeniem geograficznym krain. Przestrzeń między Wisłą a Wieprzem zajmuje wyżyna Lubelska; garb, dzielący dorzecze Sanu i Bugu, nazywamy Roztoczem; przestrzeń olbrzymią obejmuje Podole, które Miodoborami lub Zbruczem dzielić można na Podole zachodnie i wschodnie. Otacza je szereg przejściowych krain, mniej lub więcej geograficznie dobrze zindywidualizowanych, to jest: Opole zachodnie (Wereszyca—Koropiec), Pokucie (nad Prutem i Czeremoszem), Pobereże lub Opole Wschodnie na wschód od linii Murachwa—Teterów), wreszcie na północy Wołyń, którego część, położona między Styrem i Słuczą, nazywa się Opolem Wołyńskim. Ostatnią fizjo- i antropogeograficzną krainę tego obszaru stanowi Ukraina, którą naturalnym sposobem Dniepr dzieli na Przeddnieprze i Zadnieprze.

Pas wyżu Polskiego obejmuje, jak już wyżej zaznaczono, cztery niziny, związane topograficznie i genetycznie z dopiero co wyliczonymi wyżynami, a oderwane od właściwego niżu Polskiego. Nizin tych nie należy nazywać według rzek — jak to dawniej chętnie czyniono (n. Nadodrzańska, n. Nadwiślańska i n. Nadbużańska — Poodrze, Powiśle, Pobuże), albowiem nad wymienionymi rzekami leżą inne jeszcze niziny już w obrębie niżu Polskiego, które stanowią odrębne jednostki geograficzne. Dlatego Zjazd zaleca nazwać te cztery niziny Podkarpackie, o które chodzi: 1) Śląską, 2) Sandomierską, 3) Nadniestrzańską i 4) Bełzką.

4. Niż Polski.

Niż Polski, mało dotąd geograficznie zbadany, następcza szczegółowemu podziałowi już z tego względu, a także z racji swej natury niemałe trudności. Dlatego Zjazd za-

dowolił się ustaleniem nazw przynajmniej większych krain, których indywidualność nie może podlegać dyskusji, choć granice w szczegółach jeszcze nie są dostatecznie wyjaśnione. W najgrubszym zarysie wypada przedewszystkiem wyróżnić trzy pierwiastki odrębne: 1) pas Wielkich Dolin, 2) pas Pojezierzy i 3) grupę Żuław, drobnych nizin i pogórz Nadbałtyckich, które nie stanowią zwartego, ciągłego pasu.

Jeśli natura pasu Wielkich Dolin (dawniej mniej szczęśliwie niziną lub też brózdą Środkowopolską zwanego) jest dziś w głównych zarysach wyjaśniona, to podział tej niziny na mniejsze grupy jest jeszcze niejasny. Zasada orograficzna dzielenia zapomocą rzek przeciwstawiała się zasadzie hydro- i biogeograficznej o konieczności ujęcia w odrębne całości poszczególnych basenów rzecznych. Zjazd oświadczył się na ogół za tą drugą zasadą i polecił podział pasu Wielkich Dolin na 1) nizinę Wielkopolską między Odrą, Wisłą, Bzurą, górną Pilicą i częściowo Wartą; 2) nizinę Mazowiecką nad środkową Wisłą, dolnym i środkowym Bugiem oraz nad Narwią, wreszcie 3) Polesie w dorzeczu Prypeci. Dyskusja nad podziałami wykazała, że dalsze rozgrupowanie pasu Wielkich Dolin jest dziś niemożliwe; zwłaszcza pojęcia Kujaw, ziemi Sieradzkiej, Kaliskiej, Płockiej, Siedleckiej okazały się niedostatecznie skryształizowane. Polecono jedynie wśród tych podziałów zapewnić nizinie Podlaskiej dalekoidącą samodzielność ze względu na fizjo-, a przedewszystkiem antropogeograficzne cechy tej ziemi, oraz wyróżnić wśród Polesia część południową (Wołyńskie), środkową (Pińszczyznę) i północną.

Pas Pojezierzy dzieli się oddawna dolinami wymowem głównych rzek Bałtyckich; Zjazd przychylił się do tego poglądu, polecając nadal wyróżniać: 1) Pojezie-

rze Pomorskie wraz z pobrzeżem Pomorskiem, które linią blisko granicy politycznej państwa Polskiego (wzdłuż Głdy) przebiegającą podzielił na Pomorze Przyodrzańskie lub Zachodnie i Pomorze Kaszubskie lub Wschodnie; 2) Pojezierze Mazurskie między Wisłą a Niemnem, z którego polecono wydzielić jako poddziały obok głównej masy właściwego Pojezierza Mazurskiego Pojezierze Chełmińskie na zachodzie i Pojezierze Suwalskie na wschodzie; 3) Pojezierze Wileńsko-Mińskie (między Niemnem a Dnieprem i Dźwiną, oraz Niewiażą i Aą), dzielące się wyraźnie fizjograficznie, jak i ludnościowo na połać polską: wzgórze Wileńskie, i białoruską: wzgórze Mińskie; 4) Pojezierze Żmudzkie (między Bałtykiem a linią Niewiaża—Aa), złożone z właściwego Pojezierza oraz Pobrzeża Żmudzkiego; 5) Pojezierze Inflancko-Połockie, położone nad i za Dźwiną, wśród którego wydzielić można właściwe Pojezierze Inflanckie (za Dźwiną), Połocko-Witebskie nad zagięciem Dźwiny i Bramę Smoleńską (między górną Dźwiną a górnym Dnieprem)

Żuławy Nadbałtyckie tworzą trzy odosobnione grupy, z których środkowa między Wisłą a Niemnem jest najrozleglejszą. Składa się ona z żuław Nadwiślańskich i Nadniemeńskich, rozdzielonych systemem nin nad Pregolą i wzgórz Sambji, dla których zastosowano określenie Zajezierza (W. Pol). Obok tej wielkiej grupy środkowej stanowią osobne jednostki żuławy deltowe Odry na zachodzie i Dźwiny na wschodzie.

Terminologja powyższa przedstawiona jest na załączonym szkicu kartograficznym.

NB. Uznając potrzeby chwili bieżącej, która z jednej strony pragnie wyrugować określenia administracyjne, powstałe wskutek rozbiorów, a z drugiej strony nie może się obejść bez pewnych całkiem ogólnych określeń większych obszarów Polski, Zjazd postanowił polecić jako takie czysto orientacyjne nazwy: Polska środkowa, zachodnia, wschodnia, południowa i północna, jednak bez podania ścisłych granic i z wyraźnym zastrzeżeniem, że nie należy utożsamiać tych obszarów z którymkolwiek obecnymi obszarami administracyjnymi. Polska południowa obejmowałaby mniejwięcej dawną Galicję oraz Śląsk austriacki z pograniczem południowym województwa Kieleckiego, Polska zachodnia resztę województwa Śląskiego i Poznańskie wraz z przyległymi pasami ziemi Kaliskiej i Kujaw, Polska północno-zachodnia, obejmująca obecnie tylko Pomorze, jest wskutek braku ściślejszego politycznego związku z Gdańskiem i Mazowszem Pojeziernem ułomna, Polska wschodnia zaś obejmuje ziemie: Wileńską, Poleską i Wołyń, resztę zaś Polska Środkowa. Stosownie do tego podziału »Wschodnią Galicję« lub »Wschodnią Małopolską« nazwać należy »Polską południowo-wschodnią«; podobnie ziemie, na północ od Polesia położone (»Białoruś, Wileńszczyzna, Litwa środkowa«) »Polską północno-wschodnią«.

SKOROWIDZ.

- Beskidy 8, 9.
— Magórskie 9.
— Średnie 9.
— Wschodnie 9.
— Zachodnie 9.
- Bieszczady 9.
- brama Smoleńska 13.
- Czarnohora 9
- Gorgany 9.
- Karpaty Polskie 6, 8, 9.
— Wewnętrzne 8.
— Zewnętrzne 8.
- Łyżogóry 10.
- masyw Słowacki 8.
- nizina Bełzka 11.
— Mazowiecka 12.
— Naddniestrzańska 11.
— Podlaska 12.
— Sandomierska 11.
— Śląska 11.
— Wielkopolska 12.
- niż Polski 6, 7, 11—13.
- Opole Wołyńskie 11.
— Wschodnie 11.
- Opole Zachodnie 11.
- Orawa 8.
- pas Wielkich Dolin 12
- Pieniny 8.
- Pińczycyzna 12.
- plyta Krakowska 10.
— Krakowsko-Śląska 10.
- Pobereże 11.
- Podole 11.
- Podhale 8.
- pogórze Karpackie 8.
— Śląskie 10.
- Pokucie 11.
- Pojezierze 12, 13.
— Chełmińskie 13.
— Inflanckie 13.
— Mazurskie 13.
— Połocko- Witebskie 13.
— Suwalskie 13.
— Wileńsko-Mińskie 13.
— Zmudzkie 13.
- Polesie 12.
- połn.-wsch. Polska 14.
- południowa Polska 14.
- połudn.-wsch. Polska 14.
- Pomorze Kaszubskie 13.
— Przyodrzańskie 13.

Przeddnieprze 11	wyżyny Wschodnio-Polskie 10, 11.
Roztocze 11.	wzgórza Mińskie 13.
Skalice 8.	— Piotrkowskie 10.
Spisz 8.	— Radomskie 10.
średniogórze Polskie 10.	— Wileńskie 13.
środkowa Polska 14.	Zachodnia Polska 14.
Tatry 8.	Zadnieprze 11.
Ukraina 11.	Zajezerze 13.
wschodnia Polska 14.	Żuławy Dźwiny 13.
wyż Polski 6, 7, 10, 11	— Nadbałtyckie 13.
wyżyna Lubelska 11.	— Nadniemeńskie 13.
— Małopolska 10	— Nadwiślańskie 13.
— Sandomierska 10.	— Odry 13.

TREŚĆ.

	Str.
Uwagi wstępne	3
1. Podział generalny ziem polskich	5
2. Karpaty	8
3. Wyż Polski	10
4. Niż Polski	11
Dodatek: Mapa nazw regionalnych ziem polskich.	

UWAGI WSTĘPNE.

Słowniczek niniejszy, obejmujący wyrażenia z zakresu geografii fizycznej (bez biogeografii) oraz nauk pomocniczych (kosmografii, geofizyki, geologii, hydrografii, meteorologii), zestawiony został na podstawie uchwał Zjazdu Geografów Polskich, zwołanego w r. 1922 przez Krakowski Oddział Tow. Naucz. Szk. Wyższych, dla ustalenia terminologii geograficznej, używanej w nauce szkolnej.

Odpowiednio do swego celu nie uwzględnia on w zasadzie terminów niespornych, t. j. nazw ogólnie przyjętych i stale używanych w temsamem znaczeniu; stąd brak w nim najważniejszych nieraz wyrażen (np. ląd, wyspa, opad, temperatura i t. p.), których stosowanie nie wywołuje wątpliwości. Pozatem spis ograniczony został do potrzeb szkół średnich; w nielicznych jedynie wypadkach rozszerzono nieco ten zakres, tam mianowicie, gdzie wogóle terminologii polskiej brakło dotychczas (np. morfologia dna morskiego) i gdzie wskazanem było, choćby przy tej sposobności, stworzyć ją.

Spis ułożony został grupami rzeczowemi, przyczem naprzd podano tłustym drukiem wyrażenie uznane przez Zjazd za najlepsze, potem — zwykłym drukiem — jego aprobowaną synonimikę, dodając niekiedy w nawiasie nazwę często używaną lecz niepoleconą. Dla uzupełnienia przydano synonimikę francuską i niemiecką. Wreszcie, ponieważ niezależnie od wyboru wyrazu sporny może być zakres jego stosowania,

wydawca zaopatrzył spis krótkimi definicjami. Definicje w obrębie nauk pomocniczych poddano rewizji specjalistów. Po spisie rzeczowym umieszczono indeks alfabetyczny.

Terminologia objęta słowniczkiem przyjęta została przez Zjazd Geografów prawie w całości jednomyślnie; zaledwie co do kilku wyrażeń uchwały powzięto większością głosów (średniogórze, pogórze a podgórze, warstwica a poziomica, terasa a taras). Zgodność uchwał nie wyklucza oczywiście możliwości pewnych niekonsekwencji, związanych i często z wynikami obrad ciał zbiorowych, — do tych ewent. usunięcia wydawca nie czuł się upoważniony.

GEOGRAFJA MATEMATYCZNA.

Widnokrag, (horyzont) *horizon*, Sehkreis, Horizont. — Część powierzchni ziemi dająca się objąć wzrokiem z pewnego punktu. Granicą jej jest Koło widno kręgu, linja, w której ziemia styka się pozornie ze sklepieniem nieba.

Poziom fizyczny, horyzont fizyczny albo pozorny, *horizon physique*. wahrer Horizont. — Płaszczyzna styczna względem ziemi w danym punkcie, prostopadła do pionu.

Poziom astronomiczny, horyzont astronomiczny, *horizon astronomique*, astron. Horizont. — Płaszczyzna równoległa do poziomu fizycznego, przechodząca przez środek ziemi. Jej przecięcie ze sklepieniem niebieskim jest kołem horyzontu.

Zenit, punkt wierzchołkowy, *zénith*, Zenit, Scheitelpunkt. — Punkt przecięcia pionu z sklepieniem niebieskim nad poziomem.

Nadir, *nadir*, Nadir. — Punkt przecięcia pionu z sklepieniem niebieskim pod poziomem.

Koło wierzchołkowe, (wertykał, koło wertykalne), *vertical*, Vertikalkreis. — Koło wielkie na sklepieniu niebieskim przechodzące przez zenit i nadir.

Odległość wierzchołkowa, zenitalna, *distance zénithale*, Zenitabstand, Zenitdistanz. — Odległość łukowa gwiazdy od zenitu, mierzona na kole wierzchołkowem.

Wysokość gwiazdy, *hauteur méridienne*, Sternhöhe. — Odległość łukowa gwiazdy od poziomu, mierzona na kole wierzchołkowem.

Koła zбочzeń, koła godzin, *cercles horaires*, Stundenkreise, Deklinationskreise. — Koła wielkie na

sklepieniu niebieskiem przechodzące przez oba bieguny niebieskie.

Kąt godzinowy, *angle horaire*, Stundenwinkel. — Kąt między płaszczyzną koła zbieżności danej gwiazdy a płaszczyzną południka.

Wzniesienie proste, rektascenzja gwiazdy, *ascension droite*, gerade Aufsteigung, Rektaszension. — Odległość łukowa punktu wiosennego od koła godzin przechodzącego przez daną gwiazdę, mierzona na równiku niebieskim.

Zboczenie, deklinacja gwiazdy, *declinaison*, Abweitung, Deklination. — Odległość łukowa gwiazdy od równika niebieskiego, mierzona na kołe godzin.

Oś świata, oś niebieska, *axe celeste*, Weltachse, Himmelsachse. — Oś pozornego obrotu sklepienia niebieskiego.

Oś ziemską, *axe terrestre*, Erdachse. — Oś obrotu ziemi.

Bieguny niebieskie, *pôles celestes*, Himmelspole. — Punkty przecięcia osi świata z sklepieniem niebieskiem.

Bieguny ziemskie, *pôles terrestres*, Erdpole. — Punkty przecięcia osi ziemi z jej powierzchnią.

Południki niebieskie, *méridiens celestes*, Himmelsmeridiane. — Koła wielkie na sklepieniu niebieskiem przechodzące przez oba bieguny nieb. (To samo co koła godzin, koła zbieżności).

Południki ziemskie, *méridiens du globe*, Erdmeridiane. — Koła wielkie na powierzchni ziemi, przechodzące przez oba bieguny.

Południk miejscowy, *méridien*, Meridiankreis, Ortsmeridian. — Koło wierzchołkowe przechodzące przez bieguny niebieskie. Jego przecięcie z kołem horyzontu wyznacza na nim punkt południa i punkt północy.

Linja południkowa, południk, *méridienne d'un lieu*, Meridianlinie. — Przecięcie płaszczyzny południka miejscowego z poziomem.

Południk zerowy, początkowy, *méridien d'origine*, premier, Null-Meridian, Anfangs-Meridian. — Południk od którego liczy się długość geogr.

Południk zasadniczy, główny, *méridien de base*, Haupt-Meridian. — Przyjęty powszechnie południk zerowy (południk Greenwich).

Azymut, *azimut*, Azimut. — Kąt, który linja danego kierunku na płaszczyźnie poziomu tworzy z linią południka.

Równik niebieski, *équateur celeste*, Gleicher, Himmels-äquator. — Koło wielkie na sklepieniu niebieskiem, równo odległe od obu biegunów nieba. Przechodząca przez nie płaszczyzna nazywa się płaszczyzną równikową.

Równik ziemski, *équateur*, Erdäquator. — Koło wielkie na powierzchni ziemi przebiegające w równej odległości od obu biegunów. Przecięcie płaszczyzny równika niebieskiego z powierzchnią ziemi.

Równoleżniki niebieskie, *parallèles celestes*, Parallelkreise des Himmels. — Koła na sklepieniu niebieskiem łączące z sobą punkty o tejsamej odległości zenitalnej. Płaszczyzny ich równoległe są do płaszczyzny równikowej.

Równoleżniki ziemskie, *parallèles de latitude*, Parallelkreise der Erde. — Koła przebiegające na powierzchni ziemi równoległe do równika. Ich płaszczyzny są prostopadłe do osi ziemskiej.

Zwrotniki niebieskie, *tropiques celestes*, Wendekreise des Himmels. — Równoleżniki niebieskie, między którymi odbywa się pozorny ruch roczny słońca na sklepieniu niebieskiem. Ich odległość kątowna od równika niebieskiego odpowiada największym zboczeniom słońca (w czasie przesilen).

Zwrotniki ziemskie, *tropiques*, Wendekreise. — Równoleżniki ziemskie odpowiadające zwrotnikom niebieskim i przebiegające w tej samej co ona odległości kątownej od równika.

Koła podbiegunowe, polarne, *cercles polaires*, Polar-Kreise. — Równoleżniki położone w tejsamej odległości kątownej od biegunów, w jakiej od równika oddalone są zwrotniki.

Współrzędne prostokątne sferyczne, *coordinées sphériques verticales*, rechtwinkling-sphärische Koordina-

ten. — Na sklepieniu niebieskiem są niemi w odniesieniu do poziomu astronomicznego: wysokość gwiazdy i azymut; zaś w odniesieniu do równika niebieskiego: wzniesienie proste i zboczenie. Układ tych dwóch ostatnich współrzędnych nosi nazwę układu współrzędnych równikowych.

Współrzędne biegunowe, (w. polarne), *coordinées polaires*, Polarkoordinaten. — Na sklepieniu niebieskiem są niemi w odniesieniu do poziomu astronomicznego: odległość zenitalna i azymut; zaś w odniesieniu do bieguna niebieskiego: kąt godzinowy i odległość biegunowa.

Ekliptyka, *écliptique*, Ekliptik. — Koło pozornego obiegu słońca na sklepieniu niebieskiem.

Nachylenie ekliptyki, *obliquité de l'écliptique*, Ekliptik-Schiefe. — Kąt między płaszczyzną ekliptyki a płaszczyzną biegunową.

Zwierzyniec niebieski, zodiac, *zodiaque*, Tierkreis, Zodiakus. — Pas gwiazdozbiorów, przez które przebiega koło ekliptyki na sklepieniu niebieskiem.

Punkty zrównania dnia z nocą, równonocne, ekwinokcja, *points équinoxiaux*, Aequinoktialpunkte. — Punkty przecięcia ekliptyki z równikiem niebieskim. Wyznacza je położenie słońca na sklepieniu niebieskiem w czasie wiosennej i jesiennej równonocy.

Punkt wiosenny, punkt Barana, *point équinoctial du printemps*, Frühlingpunkt, Widderpunkt. — Punkt przecięcia ekliptyki z równikiem nieb., w którym stoi słońce w czasie wiosennego zrównania dnia z nocą.

Linja równonocna, l. ekwinokcjalna, *ligne équinoxiale*, Aequinoktiallinie. — Linja łącząca punkty równonocne.

Koło równonocne, (kolar ekwinokcjalny, równonocny), *colure équinoxial*, Aequinoktialkolar. — Południk niebieski przechodzący przez punkty równonocne.

Punkty przesilen, *points solsticiaux*, Solstizialpunkte. — Punkty największego oddalenia ekliptyki od równika niebieskiego. Wyznacza je położenie słońca na sklepieniu niebieskiem w czasie letniego i zimowego przesilenia.

- Linja przesilen**, *ligne solsticiale*, Solstitiallinie. — Linja łącząca punkty przesilen.
- Koło przesilen**, (kolur przesilen), *colure solsticial*, Solstitialkolur. — Południk niebieski przechodzący przez punkty przesilen.
- Kulminacja**, *culmination*, Kulmination. — Punkt przecięcia pozornego toru gwiazdy z południkiem.
- Górowanie**, **kulminacja górna**, *culmination supérieure*, obere Kulmination. — Najwyższe względem poziomu położenie gwiazdy w czasie jej pozornego ruchu na sklepieniu niebieskiem.
- Dołowanie**, **kulminacja dolna**, *culmination inférieure*, untere Kulmination. — Najniższe położenie gwiazdy względem poziomu w czasie jej pozornego ruchu na sklepieniu niebieskiem.
- Łuk widzialny**, (łuk dzienny), Tagbogen. — Droga pozorna gwiazdy nad poziomem.
- Łuk niewidzialny**, (łuk nocny), Nachtbogen. — Droga pozorna gwiazdy pod poziomem.
- Okolobiegunowe gwiazdy**, (cyrkumpolarne), *étoiles circum-polaires*, Zirkumpolare Sterne. — Gwiazdy, których pozorny obieg odbywa się w całości nad poziomem.
- Gwiazdowa doba**, *jour sidéral*, Sterntag. — Okres czasu między dwoma następującymi po sobie górowaniami lub dołowaniami tej samej gwiazdy stałej, czyli czas jednego obrotu ziemi koło osi.
- Gwiazdowy rok**, *année sidérale*, Siderisches Jahr. — Okres czasu, w którym słońce w pozornym ruchu na sklepieniu niebieskiem obiega pełne koło ekliptyki (360°).
- Gwiazdowy czas**, *temps sidéral*, Sternzeit. — Czas, którego podstawą jest doba gwiazdowa.
- Rok zwrotnikowy**, *année tropique*, Tropisches Jahr. — Okres czasu między dwoma następującymi po sobie położeniami słońca w tym samym znaku niebieskim.
- Rzeczywista doba słoneczna**, *vrai jour solaire*, Wahrer Sonnentag. — Przeciąg czasu między dwoma następującymi po sobie górowaniami słońca, t. j. rzeczywistymi południami.

Rzeczywisty czas słoneczny, *temps solaire vrai*, Wahre Sonnenzeit. — Czas, którego podstawą jest rzeczywista doba słoneczna.

Średnia doba słoneczna, *jour solaire moyen*, mittlerer Sonnentag. — Średnia ze wszystkich rzeczywistych dób w ciągu roku.

Średni czas słoneczny, *temps solaire moyen*, mittlere Sonnenzeit. — Czas, którego podstawą jest średnia doba słoneczna.

Równanie czasu, Zeitgleichung. — Różnica między średnim a rzeczywistym czasem słonecznym.

Miesiąc gwiazdowy, *mois sidéral*, siderischer Monat. Okres czasu, w którym księżyc odbywa na sklepieniu niebieskiem pełny obieg 360° wracając do tego samego koła godzin.

Miesiąc synodyczny, *mois synodique*, Synodischer Monat. — Okres czasu między dwiema temi samemi fazami księżyca.

Czas miejscowy, (lokalny), *temps local*, Ortszeit. — Czas słoneczny w danym punkcie na powierzchni ziemi — wspólny wszystkim punktom leżącym na tym samym południku.

Czas strefowy, Zonenzeit. — Czas umówiony, przyjęty dla obszaru pewnej strefy południkowej (zazwyczaj odpowiadającej 15° dług. geogr.), zgodny z czasem miejscowym środkowego południka tej strefy.

Granica daty, *limite de la date*, Datumsgrenze. — Linja umówiona na powierzchni ziemi, przy której przebyciu zmienia się rachubę czasu o 1 dobę (południk 180°).

Obrót ziemi, (rotacja, wirowanie), *rotation de la terre*, Erdrotation. — Ruch wirowy ziemi około własnej osi.

Obieg ziemi, (obróć koło słońca, krążenie), *révolution de la terre*, Erdrevolution, Erdumschwung. — Ruch ziemi około słońca.

Paralaksa pozioma, *parallaxe horizontale*, Horizontal-Parallaxe. — Kąt, pod którym przedstawia się promień ziemski ze środka danej gwiazdy.

Paralaksa pionowa, (paralaksa wysokościowa), *parallaxe verticale*, Höhen-Parallaxe, Höhen-Verschub. — Różnica kątowa wysokości danej gwiazdy, mierzonej z powierzchni ziemi a z jej środka.

Paralaksa roczna, *parallaxe annuelle*, Jahres-Parallaxe. — Kąt, pod którym z danej gwiazdy stałej przedstawia się średnia odległość ziemi od słońca.

Punkt przyziemny, perigeum, *périgée*, Perigaeum. — Najbliższy ziemi punkt toru planety.

Punkt odziemny, apogeum, *apogée*, Apogaeum. — Najdalszy od ziemi punkt toru planety.

Punkt przysłoneczny, periheljum, *périhélie*, Perihel. — Najbliższy słońca punkt toru planety.

Punkt odsloneczny, *aphélie*, Aphel. — Najdalszy od słońca punkt toru planety.

Absydy, punkty absydalne, *apsides*, Apsiden. — Punkty największego i najmniejszego oddalenia eliptycznego toru planety od słońca.

Linja absyd, absydalna, *ligne absidale*, Apsidenlinie. — Linja łącząca absydy, oś większa eliptycznego toru planety.

Jednostka planetarna, *unité planétaire*, planetarische Einheit. — Średnia odległość ziemi od słońca (połowa dłuższej osi toru ziemskiego) jako jednostka długości używana przy oznaczaniu odległości planet.

Mimośród liniorny, (ekscentryczność liniorna), *excentricité linéaire*, lineare Excentrizität. — Odległość ogniska elipsy od jej środka t. j. od punktu przecięcia jej osi.

Mimośród numeryczny, (ekscentryczność numeryczna), *excentricité numérique*, numerische Excentrizität. — Stosunek mimośrodu liniornego do dłuższej półosi elipsy.

Precesja, cofanie się punktów równonocnych, *précession des équinoxes*, Praezession. — Zmiany położenia punktów równonocnych na sklepieniu niebieskiem, będące wynikiem kolistego wahania osi ziemskiej.

Nutacja, *nutation*, Nutation. — Okresowe, w stosunku do precesji drugorzędne, wahania osi ziemskiej.

Przesuwanie się biegunów ziemskich, *deplacement des pôles*, Polverschiebung, Polhöhwenschwankung. — Zmiany położenia osi ziemskiej względem samej ziemi, przemieszczenie biegunów powodujące zmiany szerokości geograficznych.

Współrzędne geograficzne, *coordinées géographiques*, geographische Koordinaten. — Długość i szerokość geograficzna.

Szerokość geograficzna, *latitude*, geogr. Breite. — Odległość kątowna danego punktu na powierzchni ziemi od równika, mierzona na południku. Wyraża ją kąt, jaki tworzy z płaszczyzną równikową linja prostopadła do powierzchni ziemi (pion) w danym punkcie. Mamy więc szer. geogr. północną i południową, zależnie zaś od wielkości kąta określa się ją jako wysoką lub niską, wyższą lub niższą od innej.

Długość geograficzna, *longitude*, geogr. Länge. — Odległość kątowna południka danego punktu na powierzchni ziemi od południka zasadniczego, uznanego za zerowy. Mamy więc długość geogr. wschodnią i zachodnią, jeśli liczymy do 180°. zaś tylko wschodnią, jeśli liczymy do 360°. Zależnie od wielkości kąta określa się długość geogr. jako większą lub mniejszą od innej.

Szerokość geocentryczna, *latitude géocentrique*, geozentrische Breite. — Kąt między płaszczyzną równikową a linją łączącą dany punkt na powierzchni ziemi z jej środkiem.

Prostobieźna, ortodromiczna linja, ortodroma, orthodromie, Orthodrome. — Linja najkrótsza łącząca dwa punkty na powierzchni ziemi, biegnąca więc po kole wielkiem.

Skośnobieżna, loksodromiczna linja, loksodroma, loxodromie, Loxodrome. — Linja na powierzchni ziemi przecinająca pod tymi samymi kątami wszystkie południki, z którymi się krzyżuje.

Elipsoid odniesienia, sferoid odn., (elipsoid referencyjny), *ellipsoïde de référence*, Referenzphäroid. — Elipsoid umiarowy możliwie zbliżony wielkością i kształtem do rzeczywistej postaci ziemi (np. elipsoid Bessela, Clarcka, Hayforda etc.).

Geoid, (geoida), *geoide*, Geoid. — Bryła nieumiarowa odpowiadająca rzeczywistemu kształtowi ziemi. Powierzchnię jej stanowi poziom morza przedłużony pod lądami. Jest ona w każdym punkcie prostopadła do kierunku pionu.

GEOFIZYKA.

Skorupa ziemiska, *écorce terrestre, croute terrestre*, Erdkruste, Erdrinde. — Zewnętrzna, stała powłoka ziemi, w przeciwieństwie do wewnętrznego jądra ziemi, *noyau de la terre*, Erdkern.

Barysfera, *barysphère*, Barysphäre. — Zespół ciężkich mas mających zalegać w wnętrzu ziemi w przeciwieństwie do zewnętrznej, lżejszej skorupy skalnej: litosfery, *lithosphère*.

Temperatura wgłębna, *temperature en profondeur*, Tiefentemperatur. — T. panująca w pewnej głębokości pod powierzchnią.

Poziom obojętny, *niveau neutral*, neutrale Schicht. — Poziom wgłębny, od którego panuje temperatura stała, niezmieniająca się w ciągu roku.

Gradient geotermiczny, (stopień geotermiczny), *degré géothermique, gradient géothermique, geothermische Tiefenstufe*. — Odległość pionowa odpowiadająca wzrostowi temperatury wgłębnej o 1° C.

Zboczenie magnetyczne, deklinacja, *declinaison magnétique*, Missweisung, Deklination. — Kąt między płaszczyzną pionową przechodzącą przez oś igły magnetycznej (południkiem magn.) a południkiem danej miejscowości.

Nachylenie magnetyczne, inklinacja, *inclinaison magnétique*, Inklination. — Kątowe odchylenie igły magnetycznej od płaszczyzny poziomej.

Natężenie magnetyczne, *intensité magnétique*, magnet. Intensität. — Wielkość siły magnetycznego oddziaływania ziemi w danym punkcie. Rozróżnia się n. poziome (*i. horizontal*, Horizontalintensität), pionowe (*i. vertical*, Vertikalintensität) oraz pełne (*i. total*, Totalintensität) czyli całkowite.

- Południk magnetyczny**, *méridien magnétique*, magnetischer Meridian. — Płaszczyzna pionowa przechodząca przez oś igły magnesu.
- Bieguny magnetyczne ziemi**, *pôles magnétiques*, magnetische Pole. — Dwa punkty na pow. ziemi, gdzie poziome natężenie magnetyczne sprowadza się do zera a nachylenie wynosi 90° .
- Równik magnetyczny**, *équateur magnétique*, magnetischer Äquator. — Linja łącząca punkty na pow. ziemi, w których nachylenie magn. wynosi 0° , t. j. igła magnesowa zachowuje położenie poziome.
- Odchylenie pionu**, *deviation de la verticale*, Lotabweichung, Lotablenkung. — Kąt między kierunkiem pionu a promieniem krzywizny południka ziemskiego w danym punkcie.
- Anomalja siły ciężkości, a. grawitacyjna**, *anomalie de pesanteur*, Schwerkraftanomalie. Różnica między rzeczywistą a teoretyczną („normalną“) wartością siły ciężkości w danym punkcie. Może być dodatnia = nadwyżka grawitacyjna lub ujemna = niedobór grawitacyjny.
- Izostazja, równowaga izostatyczna**, *isostasie*, Isostasie. — Równowaga zachodząca pomiędzy masą poszczególnych wycinków skorupy ziemskiej.
- Kompensacja izostatyczna**, wyrównanie izostatyczne, *compensation isostatique*, Gleichgewichts-Kompensation. — Przymuszczone wyrównywanie zewnętrznych zakłóceń równowagi izostatycznej przez cięższe lub lżejsze masy wglębne.

KARTOGRAFJA.

- Mapa, karta geograficzna**, *carte géographique*, geographische Karte. — Odwzorowanie powierzchni ziemi wzgl. jej części na płaszczyźnie.
- Rzuty kartograficzne**, (projekcje kartogr.), *projections cartographiques*, kartographische Projektionen, Kartenentwürfe. — Sposoby umiejętnego odwzorowania powierzchni ziemi — a mianowicie jej siatki geograficznej na płaszczyźnie.

Rzuty właściwe, *projections vraies*, geometrisch einfach definierbare Projektionen. — Rzuty oparte na zastosowaniu określonej zasady geometrycznej.

Rzuty konwencjonalne, *canevas conventionnels*, konventionelle Projektionen. — Rzuty utworzone według dowolnej zasady zapewniającej im określone wartości.

Siatka geograficzna, sieć geogr., *réseau géographique*, geographisches Netz. — Sieć południków i równoleżników ziemskich.

Podziałka mapy, (skala mapy), *échelle de la carte*, Kartenmasstab. — Stosunek długości linii na mapie do długości tej samej linii na ziemi, miara zmniejszenia rysunku. Podziałka większa oznacza słabsze zmniejszenie, mniejsza — silniejsze.

Uogólnienie, **generalizacja** kartograficzna, *généralisation*, Generalisation. — Uproszczenia i zmiany rysunku związane z mniejszeniem podziałki mapy.

Zniekształcenie kartograficzne, (deformacja), *déformation*, Deformation, Verzerrung. — Zmiany stosunków długości, powierzchni oraz kątów przy odwzorowaniu powierzchni ziemi na płaszczyźnie mapy, a więc przy rzutach kartograficznych.

Zgodność kartograficzna, (wierność k.). — Geometryczna względna zgodność mapy z powierzchnią ziemi. Może to być zgodność stosunku długości niektórych linii, zgodność odległości, *équidistance*, Längentreue, albo z. powierzchni, *équivalence*, Flächentreue, albo względna z. kątów *conformité*, Winkeltrue.

Zgodno-odległościowe rzuty i mapy (wierno-odległościowe), *projections equidistantes*, längentreue Proj. — Rzuty przy których pewne linie na mapie posiadają długość odpowiadającą ich długości na powierzchni ziemi, zmniejszoną jedynie w stosunku przyjętej podziałki mapy.

Zgodno-powierzchniowe rzuty i mapy, (wierno-powierzchniowe), *projections équivalentes*, flächentreue Projektion. — Rzuty, przy których każda powierzchnia na mapie równa jest (uwzględniając zmniejszenie zależne od podziałki) odpowiedniej powierzchni na ziemi.

Zgodno-kątowe rzuty i mapy, (wiernokątowe), *projections conformes, équiangles*, winkeltreue Projektion. — Rzuty, przy których kąty małych wieloboków te same są na mapie co na powierzchni ziemi.

Oś rzutu, *axe de la projection*, Projektionsachse. — Oś symetrii powierzchni rzutu, a więc albo oś stożka wzgl. walca rzutu, albo linja prostopadła do płaszczyzny rzutu w punkcie jej styczności z powierzchnią ziemi.

Powierzchnia rzutu, rzutowa, *surface de la projection*, Projektionsfläche. — Powierzchnia, na której następuje odwzorowanie siatki geograficznej. Może nią być płaszczyzna, lub powierzchnia krzywa rozwijalna, mianowicie pobocznica stożka albo walca.

Biegun rzutu, (punkt główny), *pôle de la projection, pivot de la projection*, Hauptpunkt, Projektionspol. — Punkt przecięcia osi rzutu z powierzchnią ziemi, w nim przecinają się z sobą koła główne. Drugi nosi nazwę przeciwbieguna rzutu (Gegenpol).

Koła główne rzutu, *cercles principaux*, Hauptkreise. — Koła wielkie na powierzchni ziemi przecinające się w biegunie rzutu.

Koła poziome rzutu, (k. horyzontalne), *cercles horizontaux*, Horizontalkreise. — Koła na powierzchni ziemi, których płaszczyzny są prostopadłe do osi rzutu. U rzutów normalnych są nimi równoleżniki.

Siatka pomocnicza, sieć pomocnicza, *réseau auxiliaire*, Hilfsnetz. — Sieć kół głównych i poziomych, podobna do siatki geograficznej ale u rzutów nie normalnych mająca przebieg inny.

Rzut normalny, *projection normale, projection directe*, normale Projektion. — Rzut, którego osią jest oś ziemską.

Rzut poprzeczny, *projection transversale*, transversale Proj., querachsige Proj. — Rzut, którego oś leży w płaszczyźnie równikowej.

Rzut skośnoosiowy, (rz. ukośny), *projection oblique*, schiefachsige Projektion. — Rzut, którego oś nie zgadza się z osią ziemską i nie leży w płaszczyźnie równikowej.

- Rzut azymutalny**, (Rz. zenitalny), *projection zénithale*, *azimutale*, *azimutale*, *zenitale* Projektion. — Rzut na płaszczyznę styczną.
- Rzut stożkowy**, *projection conique*, Kegelprojektion, *konische* Projektion. — Rzut na pobocznicę stożka.
- Rzut walcowy**, *projection cylindrique*, Zylinderprojektion. — Rzut na pobocznicę walca.
- Rzuty perspektywiczne**, *projections perspectives*, *perspektivische* Proj. — Rzuty oparte na zasadzie perspektywy optycznej. Przebieganie powierzchni rzutu z przechodzącymi przez dane punkty powierzchni ziemi promieniami, wychodzącymi z pewnego „punktu ocnego“, wyznacza położenie tych punktów na mapie.
- Rzut pośredni**, *projection intermediaire*, *vermittelnde* Proj. — Rzut mający własności pośrednie między dwoma innymi rzutami.
- Rzut biegunowy**, *projection polaire*, Polarprojektion, *polständige* Proj. — Rzut azymutalny normalny, t. j. taki, u którego punktem zetknięcia płaszczyzny rzutu z powierzchnią ziemi jest biegun ziemski.
- Rzut równikowy**, *projection équatoriale*, *aequatoriale* Proj. — Rzut azymutalny poprzeczny, t. j. taki u którego punkt zetknięcia płaszczyzny rzutu z powierzchnią ziemi leży na równiku.
- Rzut horyzontalny**, rz. poziomy, *projection horizontale*, *Horizontalprojektion*. — Rzut azymutalny skośnoosiowy, t. j. taki u którego punkt zetknięcia płaszczyzny rzutu z powierzchnią ziemi leży między biegunem a równikiem.
- Rzut stereograficzny**, *projection stéréographique*, *stereographische* Projektion. — Rzut azymutalny zgodnokątowy. Jest rzutem perspektywicznym, którego punkt ocnny leży w przeciw-biegunie rzutu.
- Rzut ortograficzny**, rz. równoległy, *projection orthographique*, *orthographische* Projektion. — Rzut azymutalny o kołach poziomych zgodnych co do długości. Jestto rzut perspektywiczny, którego punkt ocnny leży w odległości nieskończonej, promienie rzutu są więc równoległe.

- Rzut gnomoniczny**, *projection centrale, gnomonique*, gnomonische Proj., zentralne Proj. — Rzut azymutalny perspektywiczny, którego punktem ocznym jest środek ziemi.
- Rzut Merkatora**. — Rzut walcowy zgodnokątowy. Lokso-dromy są w rzucie tym liniami prostymi. Odstępy między równoleżnikami (a więc stopnie szer. geogr.) rosną tu w miarę oddalenia od równika w stosunku odwrotnym do kosinusa szerokości geogr.
- Rzut wielostożkowy**, *projection polyconique*, polykonische Proj. — Rzut na którego powierzchnię składają się pobocznicze szeregi stożków o wspólnej osi.
- Rzut wielopłaszczyznowy**, (rz. poliedryczny, wielościenny), *projection polyedrique*, Polyeder-Proj. — Rzut na którego powierzchnię składa się szereg płaszczyzn.
- Poziomica, izohipsa, linja warstwicowa**, (warstwica p.) *isohypse, courbe de niveau*, Isohypse, Höhenlinie. — Linja łącząca punkty równego wzniesienia. W niej powierzchnia warstwicowa przecina się z pow. ziemi.
- Poziomica wgłębna, izobata, podpoziomica, isobathe**, Tiefenlinie. — Linja łącząca punkty równej głębokości.
- Warstwica**, Höhenschichte. — Przestrzeń zawarta między dwiema powierzchniami przekrojów poziomych. Stanowi ona piętro wzniesienia, *étage hypsométrique, Höhenstufe*.
- Poziom warstwicowy, powierzchnia warstwicowa**, *surface de niveau*, horizontale Schichtfläche. — Powierzchnia przekroju poziomego. Ogranicza ją poziomica.
- Odstęp pionowy poziomic**, *distance verticale des surfaces de niveau*, Höhenabstand der Schichtflächen. — Odległość pionowa między płaszczyznami warstwicowymi. Grubość warstwicy.
- Odstęp boczny poziomic**, *distance horiz. des isohypses*, Horizontalabstand der Isohypsen. — Odległość poziomic w ich rzucie na płaszczyznę poziomą.
- Strefa warstwicowa**. — Część powierzchni ziemi ograniczona dwiema poziomicami.
- Kreskowanie, kreskowa metoda** przedstawienia rzeźby na mapie (szrafowanie), *hachure*, Schraffen-Methode. — Przedstawienie pochyłości przy pomocy kreszek zboczowych, których gęstość i grubość wybrana od-

powiednio do ilości światła, otrzymywanego przez daną powierzchnię przy prostopadłym oświetleniu, określa jej nachylenie.

Cieniowanie, metoda cieniowa przedstawienia rzeźby na mapie, *estompage*, Schummerung. — Przedstawienie pochyłości przy pomocy silniejszego lub słabszego zacięniowania powierzchni, stosownie do stopnia ich nachylenia.

Punkt topograficzny, znak, (wyżka, kota), *côte*, Höhenkote, Kote. — Punkt, którego wysokość podana jest na mapie.

Wilgotność względna, *humidité relative*, relative Feuchtigkeit. — Stopień nasycenia powietrza parą wodną, stosunek rzeczywistej zawartości pary wodnej w powietrzu do największej możliwej w danej temperaturze.

Wilgotność bezwzględna, *humidité absolue*, absolute Feuchtigkeit, Dampfdruck. — Ciężar pary wodnej zawartej w jednostce objętości (m³) wilgotnego powietrza.

Pochłanianie, absorpcja atmosferyczna, *absorption*, Absorption. — Strata, którą ponoszą promienie słoneczne przechodząc przez atmosferę.

Chmury, obłoki, *nuages*, Wolken. — Główne ich typy: pierzaste *cirrus*, warstwowe *stratus*, kłębiaste *cumulus*, deszczowe *nimbus*, baranki *cirrocumulus* etc.

Obłoczność, zachmurzenie, *nebulosité*, Bewölkung. — Stosunkowa wielkość zasłoniętej chmurami części sklepienia nieba.

Mgła, *brouillard*, *brume*, Nebel. — Obłok leżący bezpośrednio nad powierzchnią ziemi.

Rosa, *rosée*, Tau. — Para skroplona na oziębionej powierzchni.

Punkt skroplenia, p. rosy, *point de rosée*, Taupunkt. — Temperatura, do której oziębic się musi powietrze, by nastąpiło skroplenie zawartej w niem pary wodnej.

Szron, *gelée blanche*, Reif. — „Wszelki, z wyjątkiem gołodzi, lód atmosferyczny na twardym podłożu rosnący“.

- Szron wiatrowy**, *givre*, Frostbeschlag. — Skorupa lodowa osadzająca się na przedmiotach pod wpływem nawianej mgły przechłodzonej.
- Zamróz**, (szron p.), *gelée blanche* p., Reif (p.) — Lekki szron powstający zamiast rosy na skutek silnego promienowania ziemi.
- Gołoledź**, *verglas*, Glatteis. — Skorupa lodowa powstała z opadu deszczu przechłodzonego lub wody nieprzechłodzonej na wyziębionem podłożu.
- Krupy**, *grésil*, Graupel. — Opad ziarnistych oszronionych grudek lodowych.
- Grad**, *grêle*, Hagel. — Opad bryłek lodowych, złożonych zazwyczaj z współśrodkowych warstw o jądrze krupowem.
- Odwroćenie temperatury, inwersja**, *inversion de la température*, Temperaturumkehr. — Występowanie zimniejszej warstwy powietrza pod cieplejszą, częste w obrębie kotlin i dolin górskich.
- Wystawa stoku, wystawienie, ekspozycja**, *exposition*, Auslage. — Położenie stoku względem stron świata albo względem kierunku działania siły zewnętrznej.
- Dostłoneczny a odsłoneczny stok**, *Sonnenseite*, *Schattenseite*. — Stok zwrócony ku słońcu a odwrócony od niego, zasłonięty.
- Zwyżka ciśnienia, maksimum barometryczne**, *haute pression*, *maximum barométrique*, Hochdruck. — Wysokie ciśnienie atmosf. lub obszar jego występowania (zwany także **wyżem** barom.).
- Zniżka ciśnienia, minimum barometryczne, depresja b.**, *dépression barométrique*, *minimum barométrique*, Tiefdruck. — Niskie ciśnienie atmosf. lub obszar jego występowania (zwany też **niżem** barom.).
- Siodło barometryczne**, *ensellement barométrique*, Luftdrucksattel. — Obszar zwyżki ciśnienia łączący dwa większe obszary zwykłe.
- Półwysep barometryczny, klin b.**, *coin de pression*, Luftdruckkeil. — Obszar zwyżki barom. wciśnięty między obszary niżkowe.
- Gradient barometryczny, g. ciśnienia**, *gradient barométrique*, barometr. Gradient, Luftdruckgefalle.

- Stosunek różnicy ciśnienia barom. w dwóch punktach do ich odległości, wyrażonej w stopniach geogr. na równiku.
- Pas ciszy, strefa ciszy, zone des calmes**, Kalmengurtel, Windstillenregion. — Równikowy obszar niżki ciśnienia i wstępujących prądów powietrznych przy braku wiatrów bocznych.
- Wiatr morski, brise de mer, Seewind**. — Wiatr skierowany od morza ku lądowi. Jako wiatr okresowy wieje w ciągu dnia.
- Wiatr lądowy, brise de terre, Landwind**. — Wiatr skierowany od lądu ku morzu. Jako wiatr okresowy wieje w ciągu nocy.
- Wiatr wstępujący, vent ascendant, aufsteigender Wind**. — Wiatr, prąd powietrza, skierowany ku górze.
- Wiatr zstępujący, vent descendant, absteigender Wind**. — Wiatr, prąd powietrza, skierowany ku dołowi.
- Wiatr górski, brise de montagne, Bergwind**. — Wiatr zstępujący, skierowany od gór ku dolinom. Jako wiatr okresowy wieje w ciągu nocy.
- Wiatr dolinny, brise de vallée, Talwind**. — Wiatr wstępujący, skierowany od dolin ku górom. Jako wiatr okresowy wieje w ciągu dnia.
- Pasaty, alizés, Passate**. — Wiatry stałe, wiejące dołem z wyższych szerokości geogr. ku równikowi.
- Antypasaty, contre alizés, Antipassate**. — Wiatry stałe płynące górą od okolic równikowych ku pn. i pd.
- Cyklon, cyclone, Zyklon**. — Wir powietrzny, zbiegający ku obszarowi niżki ciśnienia.
- Antycyklon, anticyclone, Antizyklon**. — Wir powietrzny rozchodzący się na zewnątrz z obszaru wyżki ciśnienia.
- Klimat matematyczny, astronomiczny, climat mathématique, solares Klima, mathem. Klima**. — Klimat zależny jedynie od szer. geograficznej.
- Klimat fizyczny, rzeczywisty, climat physique, physisches Klima**. — Klimat będący wynikiem wszystkich współdziałających w danym obszarze czynników klimatycz.
- Pogoda, stan pogody, temps, Wetter**. — Chwilowy zespół warunków meteorologicznych.

- Klimat**, *climat*, Klima. — Przeciętny zespół stanów pogody w obrębie dłuższego okresu czasu.
- Skały warstwowane**, *roches stratifiés*, Schichtgesteine. — Skały osadowe, wykazujące budowę warstwową.
- Skały masowe**, *roches massives*, Massengesteine. — Skały niewarstwowane, zazwyczaj magmatyczne.
- Skały osadowe**, *roches sédimentaires*, Sedimentgesteine. — Skały powstałe jako osad mechaniczny lub chemiczny.
- Skały krystaliczne**, *roches cristallines*, kristallinische Gesteine. — Skały złożone z osobników krystalicznych.
- Skały magmatyczne**, *roches magmatiques*, magmatische Gesteine. — Skały powstałe przez skrzepnięcie masy ognisto-płynnej.
- Skały magmatyczne wgłębne**, głębinowe, (plutoniczne), *roches plutoniennes*, *r. abyssales*, plutonische Gesteine, Tiefengesteine. — Skały powstałe przez zastygnięcie ognisto-płynnej masy (magmy) w głębi ziemi.
- Skały wulkaniczne**, wylewne, wybuchowe, *roches volcaniques*, *r. éruptives*, vulcanische Gesteine, Ergussgesteine, Eruptivgesteine. — Skały powstałe przez zastygnięcie magmy na powierzchni ziemi.
- Skały metamorficzne**, zmetamorfizowane, przeobrażone, *roches métamorphiques*, metamorphische Gesteine. — Skały uległe wewnętrznemu przeobrażeniu przez sąsiedztwo z skałami magmatycznymi, wpływ wysokiej temperatury lub ciśnienia.
- Skały okruchowe**, (klastyczne), *roches clastiques*, Trümmergesteine. — Skały osadowe, powstałe przez skucie części cząstek pokruszonych skał dawniejszych.
- Zlepieniec**, konglomerat, *conglomerat*, Konglomerat. — Skała osadowa powstała przez zlepienie większych cząstek obcych, zazwyczaj otoczonych.
- Okruchowiec**, brekcja, *brèche*, *pudding*, Breckzie, Trümmergestein. — Zlepieniec złożonych z krawędzistych odłamków skalnych.
- Spoiwo**, lepiszcze, *ciment*, Bindemittel. — Materiał spajający cząstki składające skałę okruchową.

- Martwica wapienna**, (tuf wapienny), *tuf calcaire*, Kalktuff. — Porowaty wapień słodkowodny, jego odmianą jest trawertyn.
- Tuf wulkaniczny**, *tuf volcanique*, vulkanischer Tuff. — Skała osadowa powstała z sypkich materiałów wulkanicznych, popiołów.
- Żyła**, *filon*, Gang. — Wypełnienie skalnej szczeliny.
- Ił**, *argile*, Ton, Letten. — Skała kaolinowa, mniej lub więcej plastyczna.
- Gлина**, *argile*, Lehm. — Ił zawierający piasek i inne domieszki obce.
- Margiel**, *marne*, Mergel. — Skała będąca mieszaniną iłu i węglanu wapnia.
- Muł**, (szlam), *boue*, Schlamm. — Osad powstały z zawiesiny wód współczesnych.
- Mada**, *boue*, Schlick. — Muł zawierający znaczną ilość cząstek organicznych.
- Tektonika**, budowa tekt., *tectonique*, *structure*, Tektonik, tekt. Bau. — Budowa wewnętrzna skorupy ziemskiej, stosunek wzajemnego położenia mas skalnych. Nauka o tej budowie.
- Łądotwórcze, epeirogeniczne ruchy**, *mouvement épeirogène*, epeirogenetische Bewegung. — Wywołane przez siły wewnętrzne ruchy skorupy ziemskiej o kierunku przeważnie pionowym, obejmujące znaczniejsze obszary a nie wywołujące wyraźnych zaburzeń w układzie skał. — Rozróżniamy ep. podniesienia wzgl. wypiętrzenia, obniżenia, pochylenia, wygięcia i wgięcia.
- Górotwórcze, orogeniczne ruchy**, *mouvement orogénique*, orogenetische Bewegung, gebirgsbildende B. — Wywołane przez siły wewnętrzne ruchy skorupy ziemskiej powodujące zaburzenia w układzie skał.
- Ułożenie normalne warstw**, *position normale*, normale Lagerung. — Pierwotne, niezmienione (zazwyczaj poziome) ułożenie warstw skalnych.
- Ułożenie zaburzone**, *position relevée*, *disloquée*, gestörte Lagerung. — Ułożenie warstw wyprowadzonych z położenia pierwotnego (np. u. pochylone, pionowe czyli stojące, odwrócone).

- Ułożenie przekraczające, transgresywne, position transgressive, transgredierende Lagerung.** — Zaleganie warstw poza zasięgiem utworów bezpośrednio starszych.
- Ułożenie zgodne, zgodność warstw, concordance, konkordante Lagerung.** — Równoległość leżących na sobie warstw skalnych.
- Ułożenie niezgodne, discordance, diskordante Lagerung.** — Nierównoległość leżących na sobie warstw, odpowiadająca przerwie w osadzaniu i ew. zaszłym w międzyczasie zaburzeniom tektonicznym.
- Bieg warstwy, direction des couches, Streichen.** — Kierunek przecięcia warstwy z pow. poziomą.
- Upad, nachylenie warstwy, inclinaison, pendage, Fallen.** — Kąt i kierunek nachylenia warstwy względem poziomu.
- Czoło, głowica warstwy, front, Schichtkopf.** — Powierzchnia poprzecznego przecięcia się warstwy z powierzchnią ziemi.
- Strop warstwy, (nadkład), Hangendes.** — Przestrzeń lub utwór leżący bezpośrednio nad daną warstwą.
- Spąg warstwy, (podkład), Liegendes.** — Przestrzeń lub utwór leżący bezpośrednio pod daną warstwą.
- Warstwowanie normalne, stratification normale, normale Schichtung.** — Występowanie w skale osadowej warstw ograniczonych równoległymi i pierwotnie mniej więcej poziomymi powierzchniami.
- Warstwowanie ukośne, stratification oblique, geneigte Schichtung.** — Występowanie w skale osadowej warstw, które ułożyły się ukośnie do poziomu.
- Warstwowanie przekątne, stratification entrecroisé, Kreuzschichtung, diagonale Schichtung.** — Warstwowanie ukośne, polegające na zespole warstw pochylających się w różnych kierunkach i ograniczonych nierównoległymi powierzchniami.
- Wyklinowywanie się, zanikanie boczne warstwy, Auskeilen.** — Stopniowe zmniejszanie się grubości warstwy, doprowadzające do jej zaniku.
- Facja, wykształcenie utworów geol., (oblicze), facies, Fazies.** — Różnice równowiekowych osadów, za-

leżne od różnicy warunków w jakich te osady powstały.

Skamielina, skamieniałość, fossile, Versteinerung, Petrefakt. — Ślady dawnych organizmów zachowane w skałach.

Zaburzenie warstw, dyslokacja, dislocation, Störung. — Zmiana ułożenia warstw, wywołana działaniem mechanicznym późniejszym od ich powstania.

Fałd, (fałda), pli, Falte. — Faliste wygięcie warstw, składające się z części wypukłej, zwanej siodłem lub antykliną, (*anticlinal, Sattel*), i wklęsłej, zwanej łękiem lub synkliną (*synclinal, Mulde*).

Skrzydło, ramię siodła lub łęku, flanc, Flügel. — Boczne części siodła lub łęku, zbiegające się w miejscu przejścia.

Przegub, zawias fałdu, charnière, Verbiegung. — Przejście warstw u zbiegu skrzydeł fałdu.

Fałd prosty, pli droit, stehende Falte. — Fałd, którego zapadające w przeciwnych kierunkach skrzydła, tworzą tensam kąt z pow. poziomą.

Fałd pochylony, nachylony, pli déjeté, oblique, schiefe Falte. — Fałd asymetryczny, którego skrzydła różnią się kątem upadu.

Fałd przechylony, pli déversé, renversé, überkippte Falte. — Fałd o jednym skrzydle odwróconem t.j. przechylonem poza pionową. Przy silnem przechyleniu nosi nazwę f. obalonego.

Fałd leżący, pli couché, liegende Falte. — Fałd obalony, którego skrzydła leżą poziomo lub prawie poziomo.

Fałd wsteczny, pli en retour, Rückfalte. — Fałd pochylony w stronę przeciwną ogólnemu kierunkowi fałdowania danego górotworu.

Fałd izoklinalny, monoklinalny, pli isoclinal, isoklinale Falte. — Fałd, którego skrzydła zapadają równolegle do siebie.

Fałd łuskowy, łuska, pli-faille p., Schuppenfalte, Schuppe. — Fałd izoklinalny przechylony, którego odwrócone skrzydło („śródfałdzie“) uległo wytłoczeniu.

Powtarzające się f. l. tworzą układ łuskowy (*structure en ecailles*, Schuppenstruktur).

Wytłoczenie, wyciśnięcie warstwy, *étirement*, Auspressung, Ausquetschung. — Miejscowe zmniejszenie miąższości lub zanik warstwy wskutek zgniecenia lub rozciągnięcia.

Fleksura, flexure, Flexur. — Zaburzenie tektoniczne polegające na przegięciu warstw, któremu po jednej stronie towarzyszy zmiana ich poziomu z zachowaniem równoległości do pierwotnego położenia.

Pęknięcie, cassure, Bruch. — Przerwa ciągłości warstw wzdłuż pewnej powierzchni, wywołana działaniem dynamicznym.

Uskok, faille, Bruch, Verwerfung. — Przemieszczenie pionowe wzdłuż powierzchni pęknięcia.

Przesunięcie, décrochement horizontal, Verschiebung, Blatt-V. — Przemieszczenie poziome wzdłuż powierzchni pęknięcia.

Nasunięcie, chevauchement, charriage, Überschiebung. — Przemieszczenie poziome, powodujące nasunięcie pewnych części skorupy ziemskiej na drugie.

Wrąb, rów zapadlinowy, r. tektoniczny, fossé, Graben. — Zapadlina podłużna a wąska.

Skiba, bloc, Scholle. — Odcięta pęknięciami od otoczenia i wyruszona z pierwotnego położenia część skorupy ziemskiej.

Zrąb, horst, horst, Horst. — Skiba otoczona zapadlinami lub podniesiona nad obszary sąsiednie.

Zapadlina, éffondrement, Senkung. — Otoczona uskokami lub fleksurami zapadnięta część skorupy ziemskiej.

Kotlina zapadlinowa, bassin d'éffondrement, Senkungsbecken. — Kotlina powstała przez tektoniczną zapadlinę.

Zapadlisko, éffondrement, Einbruch. — Zapadnięcie się stropu podziemnej próżni.

Pokrywa tektoniczna, nappe de recouvrement, Überschiebungsdecke. — Pokrywa powstała przez nasunięcie.

Płaszczowina, *nappe de charriage*, *Überschiebungsdecke*, *Überfaltungsdecke*. — Pokrywa tektoniczna powstała przez nasunięcie wielkiego fałdu leżącego.

Okno tektoniczne, *fenêtre*, tekt. Fenster. — Obszar, w którym z pod pokrywy tekt. wskutek jej miejscowego zniszczenia wyziera jej podłoże.

Czapka tektoniczna, *lambeau de recouvrement*. — Odosobniona resztką pokrywy tektonicznej.

Skalice, Klippen. — Porozrywane fragmenty masy skalnej odsłonięte przez erozję i zaznaczające się orograficznie w mniej odpornym otoczeniu.

Stożek wulkaniczny, wulkan stożkowy, *cône volcanique*, *Vulkankegel*, *Kegelvulkan*. — Stożkowata góra wulkaniczna powstała głównie przez nasyp luźnego materiału wulkanicznego.

Stożek wulkaniczny przybyszowy, *cône adventif*, *parasitique*, *parasitischer Vulkankegel*. — Stożek powstały poza głównym kraterem wulkanu.

Kopuła wulkaniczna, *dôme de lave*, *Quellkuppe*, *Staukuppe*. — Góra wulkaniczna powstała przez wylew gęstej lawy.

Płyta wulkaniczna, pokrywa wulk., *plateau volcanique*, *vulk. Tafel*, *v. Decke*. — Poziomo zalegająca na powierzchni pokrywa skał wulkanicznych.

Mur wulkaniczny, *dyke*, *vulk. Mauer*. — Lawa zastygła w szczelinie wulkanu, zaznaczająca się przy postępie denudacji jako mur skalny.

Rdzeń wulkanu, (szyja wulk.), *culot volcanique*, *neck*, *vulk. Hals*. — Lawa zastygła w czeluści wybuchowej wulkanu. Po zniszczeniu stożka wulk. zaznacza się jako wzgórze rdzeniowe.

Wulkan błotny, *volcan de boue*, *Schlammvulkan*. — Stożek, wytworzony przez wylewanie się na powierzchnię masy gliniastej przepojonej wodą, spowodowane wytryskiem gazów z podziemia. Rodzajem wulkanu błotnego wyrzucającego wodę słoną jest salza (*salse*, *Salze*).

- Kaldera**, *caldeira*. — Krater rozszerzony w kształt rozległego kotła skutkiem ponownych wybuchów, obrywów i zapadnięć.
- Barranco**, *barranco*. — Parowy erozyjne rozcinające promienisto stok stożka wulkanicznego.
- Czeluść wulkanu**, *cheminée volcanique*, vulk. Schlot. — Kanał wybuchowy wulkanu.
- Lakkolit**, *laccolith*, Lakkolith. — Bochenkowate skupienie lawy wulk. pod powierzchnią ziemi, związane nieraz z kopułowatym podniesieniem warstw nadległych.
- Fumarola**, *fumerolle*, Fumarole. — Naturalny wypływ gorących gazów z podziemia.
- Mofeta**, *mofette*. — Naturalny wypływ bezwodnika węglowego z podziemia.
- Solfatara**, *solfatare*. — Naturalny wypływ gazów zawierających związku siarki.
- Ocean powszechny**, (o. światowy), *océan universel*, Weltmeer, Weltozean. — Zespół wszystkich łączących się z sobą oceanów i mórz.
- Oceany**, *océans*, Ozeane. — Główne działy oceanu powszechnego: O. Wielki albo Spokojny czyli Pacyfik, O. Atlantycki czyli Atlantyck i O. Indyjski.
- Morza**, *mers*, Meere, Nebenmeere, Seen. — Podrzędne części oceanów.
- Morza śródziemne**, *mers continentales*, Mittelmeere. — Morza łączące się z pełnym oceanem jedynie wąskim przejściem lub odcięte prawie wszechstronnie wypami. Jeśli leżą pośród różnych lądów noszą nazwę m. śr. wewnętrznych albo międzykontynentalnych, jeśli zaś graniczą z jednym lądem: m. śr. pobocznych lub przykontynentalnych.
- Morza zatokowe**, *mers des golfes*, Golfmeere. — Morza tworzące zatokę; mogą być albo zamknięte (np. wypami) albo otwarte.
- Morza przejściowe, kanały morskie**, *canal*, Zwischenmeer, Kanal-Meer. — Powierzchnie morskie leżące w zwężeniu między lądami, dwustronnie otwarte.

- Morza przybrzeżne**, *mers bordières*, Randmeere. — Morza sąsiadujące bezpośrednio z lądem.
- Morza zapadlinowe, ingresyjne**, *mers d'ingression*, Einbruchsmeer, Ingressionsmeer. — Morza powstałe przez zapadnięcie części skorupy ziemskiej.
- Morza przekraczające, transgresyjne**, (m. zalewowe), *mers de transgression*, Überflutungsmeer, Transgressionsmeer. — Morza powstałe przez zalew części lądu.
- Cieśnina**, (kanał morski), *détroit, canal (p.)*, Meerenge. — Zwężenie powierzchni morskiej, obustronnie otwarte.
- Osad przybrzeżny**, (o. litoralny), *dépôt littoral*, litorale Ablagerung. — Osad układający się przy brzegu.
- Osad głębokomorski**, *dépôt d'eau profonde*, Tiefseeablagerung. — Osad układający się na dnle głębokiego morza.
- Osad głębinowy, abyssalny**, *dépôt abyssal*, abyssale Ablagerung, Tiefseeablagerung. — Osad układający się w bardzo znacznych i dalekich od lądu głębinach morskich.
- Osad płytkomorski, szelfowy**, *dépôt d'eau peu profonde*, Flachseeablagerung, Schelfablagerung. — Osad układający się na dnie płytkiego morza.
- Osad pełnego morza, pelagiczny**, *dépôt pélagique*, pelagische Ablagerung. — Osad układający się w znacznej odległości od brzegu.
- Osad pochodzenia lądowego, terrygeniczny**, *dépôt terrigène*, terrigene Ablagerung. — Osad, którego materiał wyniesiony został z lądu.
- Słoność wody morskiej**, (zasolenie), *salinité*, Salzgehalt. — Procentowa zawartość rozpuszczonych soli.
- Fale wymuszone**, *vagues forcées*, gezwungene Wellen. — Fale powstałe i pozostające pod bezpośrednim wpływem czynnika zewnętrznego.
- Fale swobodne, przetrwałe**, *vagues libres, houle*, freie Wellen, Dünung. — Fale trwające po ustaniu działania wymuszającego bezpośrednio ich powstawanie, lub przeniesione poza obszar tego działania.

- Fala samotna**, *vague d'explosion, raz de marée*, Explosionswelle. — Odosobniona fala wywołana miejscowym wstrząśnieniem, np. wybuchem wulkanicznym podmorskim.
- Kipiel morska**, *ressac*, Brandung. — Uderzanie fal o brzegi.
- Przypływ i odpływ, tida, flux et reflux, marées**, Ebbe und Flut, Gezeiten. — Okresowe ruchy morza wywołane przyciąganiem księżyca i słońca.
- Czas portowy**, *établissement du port*, Hafenzzeit. — Różnica czasu między górowaniem księżyca na nowiu lub pełni a następującym przypływem w danym miejscu.
- Prąd przypływowy**, *courant de marée*, Gezeitenströmung. — Prąd wywołany zjawiskiem przypływu i odpływu.
- Prąd tryftowy**, *tryft, courant forcé*, Trift, Triftströmung. — Prąd wymuszony działaniem stałych wiatrów.
- Prąd wyrównawczy, kompensacyjny**, (prąd zastępczy), *courant de réaction, de compensation*, Ersatzströmung, Kompensationsströmung. — Ruch wody polegający na zastępowaniu mas wodnych usuwanych prądem wymuszonym przez wody sąsiednie.
- Prąd wsteczny**, *contre-courant*, Gegenströmung. — Prąd wyrównawczy płynący w odwrotnym kierunku niż prąd wymuszony, który go wywołał.
- Prąd wstępujący, wynurzający się**, *courant ascendant*, Auftriebwasser. — Prąd podnoszący się z głębi.
- Prąd zstępujący**, *courant descendant*, Sinkwasser. — Prąd skierowany w głąb.
- Pola lodowe**, *champ de glace*, Eisfeld. — Pokrywa lodowa wody morskiej.
- Lód pędzony, kry morskie**, *glaces flottantes*, Treibeis. — Kry powstałe z pokrywy lodowej pędzone prądem lub wiatrem.
- Lód stłoczony, spiętrzony**, *banquise*, Packeis. — Pokrywa lodowa powstała przez stłoczenie i nasunięcie kry.
- Lodowe góry** wędrownie, pędzone, *iceberg*, Eisberg. — Odłamki lodowców pływające po morzu.

- Kotlina, misa jezierna, cuvette, bassin d'un lac, Seebeck en.** — Zakłębłość powierzchni tworząca dno jeziora.
- Jezioro bezodpływowe, zamknięte, lac fermé, sans écoulement, abflussloser See.** — Jezioro nie posiadające odpływu powierzchniowego. Jeśli posiada stały dopływ powierzchniowy nosi nazwę j. **końcowego** (Endsee).
- Jezioro źródłowe, Quellsee.** — Jezioro dające początek rzeki.
- Jezioro rzeczne, przepływowe, Flussee.** — Jezioro włączone w bieg rzeki.
- Jezioro wyżłobione, erozyjne, lac d'érosion, Erosionssee, Ausräumungssee (p.)** — Jezioro, którego kotlina powstała przez wyżłobienie.
- Jezioro nasypowe, akumulacyjne, lac d'accumulation, Akkumulationssee, Aufschüttungssee.** — Jezioro, którego kotlina powstała przez nasyp.
- Jezioro zapadliskowe, lac d'effondrement, Einbruchsee.** — Jezioro, którego kotlina stanowi zapadlisko.
- Jezioro tektoniczne, lac tectonique, tektonischer See.** — Jezioro, którego kotlina jest tektonicznego pochodzenia.
- Jezioro wydrażone, eworsyjne, lac d'évorsion, Evorsionssee.** — Jezioro, którego kotlinę wydrażyły prądy i wiry wody płynącej.
- Jezioro cyrkowe, (j. karowe), lac d'un cirque glacial, Karsee.** — Jezioro zajmujące dno cyrku lodowcowego.
- Jezioro morenowe, lac morainique, Moränensee.** — Jezioro położone w zakłębnięciu moreny dennej lub zatamowane przez morenę czołową.
- Jezioro wydmowe, Dünensee.** — Jezioro zatamowane wydmami piaszczystymi.
- Jezioro tamowe, lac endigué, lac de barrage, Abdämmungssee.** — Jezioro powstałe przez zatamowanie odpływu.
- Jezioro zastoiskowe, zastoisko lodowcowe, lac de barrage glaciaire, Stausee (p.)** — Jezioro powstałe przez zatamowanie odpływu przez lodowiec.
- Jezioro zaporowe, lac endigué (p.), Staudammsee.** — Jezioro powstałe przez sztuczne zatamowanie odpływu.

- Okno, jezioro wertepowe**, *lac de doline*, Karstsee (p.) — Jezioro położone w lejku krasowym.
- Jezioro kraterowe, wulkaniczne**, *lac volcanique*, Kratersee. — Jezioro położone w kraterze wygasłego wulkanu.
- Maar**, Maar, Explosionskratersee. — Jezioro zajmujące krater dawnego wulkanu eksplozyjnego.
- Jezioro nadbrzeżne**, (j. przybrzeżne), *lac littoral*, Strandsee. — Jezioro leżące w pobliżu brzegu morskiego.
- Jezioro szczątkowe**, Reliktensee. — Jezioro stanowiące pozostałość morza po zmianie jego zasięgu.
- Jezioro słone**, (sołonec, j. solne), *lac salé*, Salzsee. — Jezioro o znacznej zawartości soli. Jeśli jej ilość przenosi 5‰, jest to j. słone właściwe, w przeciwnym razie: słabo słone, słonawe.
- Jezioro półsłone**, Brackwassersee. — Jezioro nadbrzeżne, którego woda jest mieszaniną wody morskiej, słonej, z wodą słodką.
- Zwierciadło jeziora**, *surface de l'eau d'un lac*, Seespiegel. — Powierzchnia wody jeziora.
- Poziom jeziora**, *niveau d'un lac*, Seespiegelhöhe, Seewasserstand. — Wysokość powierzchni wody jeziora.
- Wahania, zmiany poziomu jeziora, wodostanu jeziora**, *variations de niveau, oscillations de niveau*, Schwankung des Seespiegels, Wasserstandschwankung. — Zmiany poziomu jeziora wywołane zmianami ilości wody.
- Kołysanie zwierciadła jeziora**, seiches, *seiches*. — Rytmiczne wahanie powierzchni, rodzaj fal stojących, którym ulega cała masa wody w jeziorze.
- Zsypisko przybrzeżne** jeziernie, (hałda przybrzeżna) *talus lacustre, mont*, Seehalde. — Nagromadzenie luźnego osadu tworzące stok podwodny wzdłuż brzegów jeziora.
- Uwarstwienie termiczne**, *stratification thermique*, Wärmeschichtung, Temperaturschichtung. — Rozmieszczenie temperatury w kierunku pionowym.

- Anotermizm**, *anothermie*, *Anothermie*. — Obniżanie się temperatury z głębokością.
- Katotermizm**, *catothermie*, *Katothermie*. — Podnoszenie się temperatury z głębokością.
- Warstwa przeskokowa**, *couche critique*, *Sprungschicht*. Warstwa wody, od której w głąb temperatura wykazuje silniejsze obniżenie.

RZEKI.

- Przepływ, wydajność rzeki**, *débit*, *Ergiebigkeit des Flusses*, *Abflussmenge*. — Ilość wody przepływającej przez dany przekrój rzeki w jednostce czasu.
- Odpływ względny**, *écoulement relatif*, *spezifischer Abfluss*. — Ilość wody spływającej z 1 km² dorzecza w jednostce czasu przy określonym stanie rzeki.
- Wysokość odpływu**, *hauteur d'écoulement*, *Abflusshöhe*. — Ilość wody przepływającej przez dany przekrój w określonym czasie wyrażona grubością odpowiadającej jej warstwy wodnej, rozłożonej równomiernie na powierzchni dorzecza.
- Współczynnik odpływu**, *coefficient d'écoulement*, *Abflussfaktor*. — Stosunek odpływu do opadu na danym obszarze.
- Wodostan**, *hauteur de l'eau*, *Wasserstand*. — Wysokość poziomu wody w rzece.
- Spadek rzeki**, *pente de la rivière*, *Flussgefälle*. — Stosunek różnicy poziomu rzeki w dwóch punktach do długości rzeki między nimi. Wyraża się w ‰.
- Nurt**, *fil de l'eau*, *Stromstrich*. — Główny prąd w rzece, struga wodna w jej obrębie, posiadająca największą chyżość. Oś dynamiczna rzeki.
- Głębina rzeki**, (plos) *mouille*, *Tiefe*, *Kolk* (p.). — Głębszy i mniej szybki odcinek rzeki.
- Bystrz**. Płytszy i szybszy odcinek rzeki.
- Szypoty**, *rapides*, *Stromschnellen*. — Burzliwy bieg rzeki, wywołany przeszkodami w dnio łożyska.
- Katarakta**, *cataracte*, *Katarakte*. — Przelew wody przez próg w łożysku rzecznej.
- Wodospad**, (kaskada), *chute d'eau*, *cascade*, *Wasserfall*.

- Wolny spadek wody z stromego proggu. (W Tatrach = siklaw a).
- Dorzecze**, *bassin d'une rivière*, Flussgebiet, Einzugsgebiet eines Flusses. — Obszar odwadniany przez dany układ rzeczny.
- Zlewisko**, Einzugsgebiet eines Meeres. — Obszar, którego wody spływają do jednego morza.
- Dział wodny, wododział**, *ligne de partage d'eaux*, Wasserscheide. — Granica dorzecza lub zlewiska (główny wododział).
- Bezodpływowy obszar**, *terrain sans écoulement, bassin intérieur*, abflussloses Gebiet. — Obszar z którego wody nie spływają do morza.
- Sieć wodna, sieć rzeczna**, *reseau hydrographique*, Flussnetz. — Zespół wód płynących na pewnym obszarze.
- Gęstość sieci wodnej**, *densité du reseau hydrogr.* Flussdichte. — Stosunek długości wszystkich rzek na danym obszarze do jego powierzchni.
- Układ rzeczny, system rzeczny**, *ystème d'une rivière*, Flusssystem. — Sieć wodna złożona z rzeki głównej i jej dopływów.
- Rzeka, stumień, potok, strumyk, ruczaj, ponik, struga**, *fleuve, rivière, ruisseau*, Strom, Fluss, Bach. — Nazwy wód płynących, zależnie od wielkości.
- Rzeki stałe**, *rivieres permanentes*, permanente Flüsse. — Rzeki płynące przez cały rok.
- Rzeki okresowe**, zwory, (niestałe, wysychające), *rivieres periodiques*, periodische, intermittierende Flüsse. Rzeki płynące tylko w pewnych okresach czasu.
- Rzeki ginące**. Rzeki, których wody nie osiągają ujścia lecz wyparowują lub wsiąkają po drodze.
- Rzeki źródłowe**, *Quellflüsse*. — Rzeki, których połączenie tworzy rzekę główną.
- Rzeki bliźniacze**, *Doppelflüsse, Zwillingssflüsse*. Pary rzek wypływających blisko siebie i po dłuższym odrębnym biegu łączących się przed ujściem.
- Rzeki domorskie, obwodowe**, *rivieres périphériques*, peripherische Flüsse. — Rzeki, których wody spływają do morza.

Rzeki śródlądowe, *rivières continentales*, kontinentale Flüsse. — Rzeki obszarów bezodpływowych.

Rzeki błędne, *rivières divagantes*. — Rzeki równinne, zakolowe, o zmiennem łożysku.

Rzeki zdziczałe, *rivières sauvages*, verwildete Flüsse. — Rzeki dzielące się na liczne ramiona, o niestałym łożysku.

Potoki górskie, bystrzyce, *torrent*, Bergfluss. — Potoki o silnym spadku a stąd znacznej chyżości biegu. Właściwe obszarom górskim.

Dzikie potoki, *torrent (p.)*, Wildbach, Mure. — Potoki górskie odznaczające się gwałtownymi zmianami wodostanów, silnem, choć nieregularnem wcinaniem i znaczną ilością unoszonego materiału.

Rzeki (i doliny) uprzednie, antecedencyjne, przetrwałe, *rivières et vallées antecedentes*, antezedente Flüsse u. Taler. — Rzeki i doliny starsze od gór, przez które się przedzierają.

Rzeki (i doliny) przekazane, epigenetyczne, *rivières épigéniques, surimposées*, epigenetische Flüsse, aufgelegte Flüsse. — Rzeki i doliny powstałe na dawnej powierzchni nasypowej, zachowujące kierunek biegu po zniszczeniu tej powierzchni i wyłonieniu się odmiennej rzeźby.

Rzeki (i doliny) konsekwentne, (zstępcze), *rivières conséquentes*, konsequente Flüsse, gleichsinnige Flüsse. — Rzeki (wzgl. doliny), których przebieg uwarunkowany jest pochyleniem powierzchni pierwotnej.

Rzeki (i doliny) subsekwentne, (następcze), *rivières subséquentes*, subsequente Flüsse, Nachfolgeflüsse. — Rzeki i doliny, których przebieg stosuje się do budowy wewnętrznej, do biegu warstw — nie do pochylenia pierwotnej powierzchni.

Rzeki (i doliny) obsekwentne, (odwrotne), *rivières obsequentes*, obsequente Flüsse. — Rzeki i doliny mające kierunek przeciwny pochyleniu pierwotnej powierzchni.

Rzeki (i doliny) insekwentne, (obojętne), *rivières inséquentes*, insequente Flüsse. — Rzeki stanowiące boczny dopływ rzeki konsekwentnej a nie wykazująca w przebiegu swym związku z budową wewnętrzną. Ich doliny.

- Rzeki (i doliny) resekwentne**, (wtórne), *rivières reséquentes*, resequente Flüsse. — Rzeki i doliny, których kierunek zgodny jest z pochyleniem pierwotnej powierzchni, które jednak powstały już po zniszczeniu tejże a więc niezależnie od niej.
- Rozwinięcie rzeki**, *développement d'une rivière*, Flusslaufentwicklung. — Stosunek długości rzeki do najkrótszej odległości jej ujścia od źródła.
- Krzywa równowagi**, **profil równowagi**, *profil d'équilibre*, Erosions-Terminante. — Krzywa wklęsła ku górze, stanowiąca profil podłużny rzeki, której spadek w każdym punkcie pozostaje w takim stosunku do ilości wody, że rzeka nie wcina się ani nie zasypuje, zużywając całą energję na przenoszenie.
- Rozwidlenie rzeki**, *ramification*, Gabelung. — Rozdzielenie rzeki na dwa lub więcej ramion (przy ujściu jest to delta).
- Bifurkacja**, *bifurcation*, Flussvermischung, Bifurkation. — Rozwidlenie rzeki w ten sposób, że jedno jej ramię staje się dopływem drugiej rzeki.
- Koryto rzeki**, *lit de la rivière*, Flussbett. — Część dna doliny zajęta przez rzekę przy jej średnim wodostanie.
- Łożysko rzeki**, *lit majeur*, Flussbett. — Koryto rzeki wraz z sąsiednim pasem zalewowym.
- Przesuwanie się łożyska rzeki**, *déviatıon de la rivière*, Flussverschiebung. — Jednostronne, w kierunku jednego brzegu postępujące przemieszczanie łożyska.
- Przerzucenie łożyska rzeki**, **biegu rzeki**, *changement de lit*, Flussverlegung. — Nagła zmiana łożyska rzeki.
- Skręt rzeki**, **kolano**, *coude*, *courbe de la rivière*, Flussknie. — Załamanie kierunku biegu rzeki.
- Brzeg wypukły**, **wewnętrzny**, *bord convexe*, konvexes Ufer. — Brzeg po wewnętrznej stronie zakrętu rzeki.
- Brzeg wklęsły**, **zewewnętrzny**, *bord concave*, konkaves Ufer. — Brzeg po zewnętrznej stronie zakrętu rzeki.
- Zakola**, **meandry**, **wężownice**, (serpentynty), *méandre*, *sinuosité*, Mäander, Serpentine, Flusswindung. — Zakręty rzeki wijącej się z powodu małego spadku. Za-

kola bardzo silnie wygięte noszą nazwę pętli, *boucle méandrique*, Schlinge.

Zakole swobodne, *méandre libre*, *m. divagant*, freie Windung, Mäander. — Zakole rozwijające się i przesuujące swobodnie na równinie lub równem dnie doliny.

Zakole martwe, opuszczone, *méandre mort*, *le délaissé*, tote Schlinge, t. Mäander. — Łukowate starorzecze powstałe przez zmianę łóżyska wywołaną przerwaniem szyi zakola.

Szyja zakola, *pédoncule d'un méandre*, *isthme méandrique*, Hals der Schlinge. — Zwężona nasada pętli zakolowej.

Przerwanie zakola, (ścięcie zakola), *recouplement d'un méandre*, Mäanderdurchbruch. — Powstanie nowego łóżyska w poprzek szyi zakola.

Ścięcie rzeki, *captage (p.)*, Flussköpfung. — Pozbawienie rzeki górnego biegu skutkiem zdobycia go przez rzekę sąsiednią. Rzeka pozbawiona w ten sposób górnego biegu nosi nazwę ściętej, zaś zwycięska ścinającej.

Zdobycie, przeciągnięcie rzeki, (kaptaż), *captage*, Flussanzapfung, Flussablenkung. — Zmuszenie rzeki przez drugą do stania się jej dopływem. Pierwsza nosi nazwę rzeki przeciągniętej lub zdobytej, druga zwycięskiej.

Starorzecze, łacha, rzeczysko, *délaissé*, Altwasser. — Wody stojące w opuszczonem przez rzekę łóżysku.

Zawiesina, *material en suspension*, Schwebestoffe. — Drobnutki materiał unoszony przez wodę w zawieszeniu.

Obciążenie rzeki, *material transporté*, Flussbelastung. — Ilość materiału luźnego niesionego przez rzekę w formie zawiesiny lub toczonego i suniętego po dnie (obciążenie mechaniczne), oraz rozpuszczonych w niej cząstek mineralnych (obciążenie chemiczne).

Obszar zalewowy, *terrain d'inondation*, Inundationsgebiet. — Porzeczce zalewane przy wysokim wodostanie.

Mielizna rzeczna, *haut fond (p.)*, Untiefe (p.). — Płytkie miejsce w rzece powstałe przez nagromadzenie osadu.

- Odsypiska i napływy** rzeczne, *alluvionnements*, Flussauffschüttung, Flussanschwemmung. — Nagromadzenie osadów rzecznych. Zależnie od materiału są to albo kamieńce (złożone z grubych otoczków) albo żwirowiska albo piaszczyska albo namuliska.
- Ławica** rzeczna, **piaszczysta** i **żwirowa**, *banc de sable, de gravier*, Sandbank, Kiesbank. — Nasyp piaszczysty lub żwirowy w łóżysku rzeki.
- Wyspy rzeczne**, *île, îlot*, Flussinsel. — Wyspy rzeczne nagie zwą się ławicami, zadrzewione: ostrowami, zarosłe wikliną: kępami.
- Porzeczce**. — Obszar nadbrzeżny ciągnący się wzdłuż rzeki.
- Międzyrzeczce**, *Zwischenstromland*. — Obszar leżący między dwiema pobliskimi rzekami.
- Żuławy**, *îlot (p.)*, Werder. — Obszar namulów deltowych.
- Ujście**, *embouchure*, Mündung. — Miejsce w którym rzeka wpływa do drugiej rzeki, do jeziora lub morza.
- Ujście lejkowate**, *estuaire*, Aestuariumündung. — Ujście rzeczne rozszerzone skutkiem ruchów morza.
- Ujście deltowe**, *embouchure de delta*, Deltamündung. — Ujście, przed którym rzeka rozdziela się na ramiona pod wpływem własnych osadów.
- Powódź zatorowa**, zrutka, *crue d'engorgement*, Stauhochwasser. — Powódź powstała wskutek zatamowania odpływu przez zator.
- Powódź roztopowa**, *crue de dégelation*, Schmelzflut, Schwellhochwasser (p.) — Powódź wywołana nagłym tajaniem szaty śnieżnej.
- Powódź opadowa**, *crue de précipitation*, Regenflut, Schwellhochwasser (p.). — Powódź wywołana silnymi opadami.
- Wzbieranie rzeki**, *montée des eaux*, Flussanschwellung. — Podnoszenie się wodostanu rzeki.
- Wylew**, *inondation*, Überschwemmung. — Wywołane podniesieniem wodostanu wystąpienie rzeki z łóżyska i zalanie sąsiednich obszarów.
- Pokrywa lodowa**, lód stały, *couverture de glace*, Eis-

- decke, stehendes Eis. — Lód występujący jako jednolita i nieruchoma warstwa na powierzchni wodnej.
- Lód przybrzeżny**, *glace côtière*, Ufereis. — Lód powstający przy brzegu.
- Lód denny**, *glace du fond*, Grundeis. — Lód gąbczasty powstający na dnie.
- Kra**, *glaçon*, Eisschollen, Treibeis. — Bryły lodu powstałe po spękaniu i rozniesieniu pokrywy lodowej.
- Sryż**, *glace des courants*, Eisdust, Tost. — Lód powstający w masie wodnej w postaci igiełek, poprzedzający w rzekach utworzenie się pokrywy lodowej.
- Zlodzenie**, *glaciation*, Übereisung, Eispheänomen. — Zjawisko występowania lodu.
- Okres zlodzenia**, *periode de glaciation*, Eisperiode. — Czas pomiędzy jawieniem się pierwszego a ostatniego lodu.
- Stawanie lodu**, *congélation*, Eisstand. — Tworzenie się lodu stałego, pokrywy lodowej.
- Puszczanie lodu**, *dégélation*, Eisaufruch. — Znikanie lodu stałego, pokrywy lodowej.
- Ruszenie lodu**, *débâcle*, Eisaufruch, Eisgang (p.). — Rozniesienie pokrywy lodowej i powstanie kry płynącej.
- Spływ kry**, *écoulement de glace*, Eisgang. — Spławienie przez rzekę rozniesionej pokrywy lodowej w postaci kry.
- Zator**, *engorgement de glaçons*, Eisstoss, Eisversetzung. — Kra, nagromadzona w korycie rzeki przed przeszkodą.

WODY GRUNTOWE I ŹRÓDŁA.

- Przepuszczalność, przesiąkliwość**, *perméabilité*, Durchlässigkeit. — Zdolność przepuszczania wody u skał porowatych lub spękanych.
- Wsiąkanie**, (infiltracja), *infiltration*, Einsickerung. — Dostawanie się wody w pory i szczeliny skał.
- Woda podziemna, gruntowa**, *eau souterraine*, Grundwasser. — Woda występująca w stanie płynnym pod powierzchnią ziemi.
- Woda zaskórna**, (zaskórnicza), *eau souterraine phréatique*, phreatisches Grundwasser. — Woda gruntowa

znajdująca się płytko pod powierzchnią ziemi, nie odcięta od niej warstwą nieprzepuszczalną. (W przeciwieństwie do wód głębiej występujących lub odciętych od powierzchni wód wgłębnych).

Woda młodociana, juwenilna, *eau juvenile*, juveniles Wasser. — Woda pochodząca z wnętrza ziemi, po raz pierwszy wydobywająca się na jej powierzchnię.

Woda wadozowa, *eau vadeuse*, vadoses Wasser. — Woda pochodząca z powierzchni ziemi.

Woda podziemna kondensacyjna, *eau de condensation*, Kondensationswasser. — Woda powstała w podziemiu przez skroplenie pary wodnej zawartej w dostającym się pod powierzchnią ziemi wilgotnem powietrzu.

Zlewnia, obszar dopływowy, *terrain d'alimentation*, Einzugsgebiet. — Obszar, którego wody spływają do wspólnego zbiornika. Dla rzeki jest to dorzecze dla morza zlewisko. Analogiczne znaczenie ma zlewnia wód gruntowych ograniczona działem wód gruntowych.

Obszar chłonny, *terrain d'infiltration*, Einsickerungsgebiet, Fanggebiet. — Obszar wsiąkania wód zasilających wodę gruntową.

Warstwa wodonośna, ośrodek wodonośny, (wodonośiec), *couche aquifère*, Grundwasserträger. — Przepuszczalna warstwa skalna, w której gromadzi się i krąży woda gruntowa.

Poziom wodonośny, *horizon de l'eau souterraine*, nappe aquifère, Grundwasserhorizont. — Nasycona wodą gruntową warstwa wgłębna, skąd czerpać wodę można studnią lub wierceniem.

Piętra wody gruntowej, piętra wodonośne, *etages de l'eau souterraine*, Grundwasserstockwerk. — Nadległe poziomy wodonośne odcięte od siebie warstwami nieprzepuszczalnymi.

Poziom wody gruntowej, powierzchnia wody gruntowej, *niveau de l'eau souterraine*, Grundwasserspiegel. — Górna powierzchnia wody gruntowej. Jej zmiany pionowe noszą nazwę wahań poziomu wody gruntowej.

Zbiornik, spiętrzenie wody gruntowej, *reservoir de l'eau souterraine*, Grundwasserstau. — Nagromadzenie wody gruntowej zazwyczaj w zakłębłości nieprzepuszczalnego podłoża warstwy wodonośnej.

Prąd, spływ wody gruntowej, *courant de l'eau souterraine*, Grundwasserstrom. — Ruch wody podziemnej po pochyłości nieprzepuszczalnego podłoża warstwy wodonośnej.

Źródło, *source*, Quelle. — Naturalny wypływ wody z podziemia.

Wydajność źródła, *production d'une source, débit d'une source*, Ergiebigkeit. — Ilość wody wypływająca ze źródła w jednostce czasu.

Źródło stałe, *source permanente*, permanente, perennierende Quelle. — Źródło, którego wypływ nie ulega przerwom.

Źródło niestałe, okresowe, (perjodyczne, wysychające), *source periodique, source intermittente*, periodische, intermittierende Quelle. — Źródło, którego wypływ ulega okresowym przerwom.

Źródło zstępujące, *source descendante*, absteigende Quelle. — Źródło, którego wody opadają ku wylotowi po pochyłości.

Źródło spływowe, *source descendante (p.)*, abfallende Quelle. — Źródło, którego wody w ciągu całej drogi podziemnej od miejsca wsiąkania do wylotu spływają po pochyłości.

Źródło wstępujące, *source ascendante*, aufsteigende Quelle. — Źródło, którego wody podnoszą się ku wylotowi z głębi.

Źródło warstwowe, *s. d'affleurement*, Schichtwasserquelle. — Źródło tryskające z warstwy wodonośnej na jej przecięciu się z powierzchnią ziemi.

Źródło przewałowe, *s. de déversement (p.)*, Überfallsquelle p. — Źródło zstępujące, którego wody przelewają się w drodze podziemnej przez wzniesienie nieprzepuszczalnego podłoża warstwy wodonośnej.

Źródło przelewowe, *s. de déversement (p.)*, Überfalls-

- quelle (p.). — Źródło, którego wylot leży u krawędzi zbiornika spiętrzonej wody gruntowej.
- Źródło szczytowe**, *source du sommet*, Gipfelquelle. — Źródła tryskające pod szczytami górskimi. Ich wody pochodzą z skroplenia mgły górskiej (kondensacyjne wody).
- Źródło zboczowe**, stokowe, *source de coteau*, Gehängequelle. — Źródło tryskające na zboczu pochyłości.
- Źródło dolinne**, *s. de thalweg*, *s. de vallée*, Talquelle. — Źródło powstałe przez wcięcie doliny poniżej poziomu wody gruntowej.
- Źródło szczelinowe**, *source de fissure*, Spaltenquelle. — Źródło tryskające z szczeliny skalnej.
- Źródło uskoku**, (tektoniczne), *source de faille*, Verwerfungsquelle, Bruchquelle. — Źródło wyyskujące szczelinę uskoku, tryskające na linii uskoku.
- Źródła zwietrzelinowe, gruzowe i szutrowe**, *source d'eboulis*, Schuttquelle. — Źródła bijące u podstawy zsympisk i usuwisk luźnego materiału powstałego zazwyczaj z zwietrzenia, litej skały.
- Wody artezyjskie**, *eaux artésiennes*, artesisches Wasser. — Woda podziemna odcięta od powierzchni ziemi warstwą nieprzepuszczalną i znajdującą się pod ciśnieniem hydrostatycznym.
- Źródła i studnie artezyjskie**, *sources et puits artésiennes*, artesische Quellen und Brunnen. — Źródła i studnie, którymi bije woda gruntowa wznosząc się z głębi na mocy prawa naczyń połączonych, a mianowicie skutkiem wysokiego położenia obszaru chłonnego oraz odcięcia poziomu wodonośnego od powierzchni ziemi przez warstwy nieprzepuszczalne.
- Źródła krasowe**, *sources vauclusiennes*, Kartsquellen. — Źródła powstające w skałach rozpuszczalnych, w obszarach krasowych.
- Wywierzysko**, *source vauclusienne*, *résurgence*, Vaucluse. — Stałe i bardzo obfite źródło krasowe.
- Cieplice, termy**, *eaux thermales*, Thermen. — Źródła ciepłe, o temperaturze wyższej niż średnia roczna powietrza w otoczeniu.

Gejzyr, geysir, Geysir. — Źródło, którego działanie polega na wytryskach gorącej wody z głębi w stałych odstępach czasu.

Źródła mineralne, sources minérales, Mineralquellen. — Źródła, których woda zawiera znacznieszą ilość rozpuszczonych składników mineralnych lub gazów. (Zwyczaj przyjmuje się jako ilość graniczną 1 g na 1 kg wody).

Solanki, źródła słone, sources salées, Solquellen, Salzquellen. — Źródła i wody źródlane mineralne posiadające znacznieszą zawartość soli kuchennej.

Szczawy, sources acidifères, Säuerlinge. — Źródła i wody źródlane mineralne zawierające znacznieszą ilość wolnego bezwodnika węglowego.

LODOWCE.

Firn, śnieg ziarnisty, névé, Firn. — Śnieg przybierający budowę ziarnistą skutkiem powtarzającego się powierzchniowego tajania i zamarzania. Z niego tworzy się lód lodowców.

Pole firnowe, champ de névé, Firnfeld. — Obszar pokryty firnem.

Śnieg pokutniczy, nieves penitentes, Büsserschnee. — Fantastyczne postacie topnienia śniegu właściwe polom firnowym strefy gorącej.

Wieczny śnieg, neiges persistantes, neiges éternelles, ewiger Schnee. — Trwała, uwarunkowana klimatem, pokrywa śnieżna.

Granica wiecznego śniegu, limite des neiges persistantes, Schneegrenze. — G. w. ś. klimatyczna: linia ograniczająca obszar w którym ciepło słoneczne nie wystarcza do stopienia śniegu spadłego w ciągu roku. G. w. ś. rzeczywista: linia ograniczająca obszar występowania wiecznego śniegu.

Lawina, avalanche, Lawine. — Nagłe zsuwanie się lub staczanie większych mas śniegu ze zbocza. Gdy śnieg jest suchy i pylisty, powstaje lawina pylista (Staublawine), gdy masę zsuwającą się stanowi lód, lawina lodowa (Eislawine).

Regelacja, régélation, Regelation. — Kolejne topnienie i zamarzanie skutkiem zmian w ciśnieniu.

- Zbiornik lodowcowy**, *bassin d'alimentation*, Nahrgebiet des Gletschers. — Pole firnowe w którym tworzy się lodowiec.
- Zlodowacenie**, *glaciation*, Vergletscherung. — Występowanie lodowców w pewnym obszarze.
- Lodowiec**, *glacier*, Gletscher. — Wogóle: masy lodowe tworzące się z śniegu na pow. łądu — zaś w odróżnieniu od pokrywy lodowcowej tesame masy ograniczone do obszarów górskich, l. górskie, zboczowe i dolinowe.
- Pokrywa lodowcowa**, **lodowisko**, lodowiec śródlądowy, *calotte glaciaire*, Inlandeis. — Czasza lodowcowa pokrywająca znaczniejszy obszar łądu w klimacie polarnym.
- Lodowiec dolinowy**, dolinny, *gl. de vallée*, *gl. encaissé*, Talgletscher. — Lodowiec górski spływający dnem doliny.
- Lodowiec złożony**, *gl. composé*, *zusammengesetzter Gletscher*. — L. powstały z połączenia dwóch lub więcej lodowców, posiadających odrębne zbiorniki.
- Lodowiec wiszący**, **zboczowy**, *gl. suspendu*, Hängegletscher, Gehängegletscher. — Lodowiec tworzący się na stoku lub w cyrku górskim i nie wysuwający się w głąb doliny.
- Lodowiec podgórski**, *piedmont-glacier*, Vorlandgletscher. — L. powstały u podnóża gór przez połączenie się oddzielnych lodowców dolinnych.
- Lodowiec przerwany i odrodzony**, *gl. régénéré*, *remanié*, regenerierter Gletscher. — Lodowiec urywający się na stromym stoku i tworzący z powrotem u jego podnóża z spadających odłamów lodu.
- Język lodowcowy**, *gl. d'écoulement*, Gletscherzunge. — Wysunięta odnoga lodowca, lodowiec dolinowy.
- Rozwidlenie lodowca**, **dyfluencja**, *diffluence*, Diffluenz. — Rozdzielanie się lodowca na dwa lub więcej języków lodowcowych.
- Zlewanie się lodowców**, **konfluencja**, **spływ l.**, *confluence*, Konfluenz. — Zbieganie się i łączenie języków lodowcowych.
- Przewał lodowca**, **przeptyw boczny l.**, **transfluencja**, *transfluence*, Transfluenz. — Przesunięcie się języka

lodowcowego przez grzbiet dzielący go od sąsiedniej doliny lub wogóle zakłębłości terenu.

Czoło lodowca, *front du glacier*, Gletscherstirn. — Przednia krawędź lodowca.

Stopa lodowca, *pied du glacier*, Gletschersohle. — Dolna powierzchnia lodowca.

Brama lodowca, *porte du glacier*, Gletschertor. — Czeluść u czoła lodowca, którą wypływa strumień lodowcowy.

Szczeliny lodowcowe, *crevasses de glacier*, Gletscher-spalten. — Spękania lodowca powstające przy jego ruchu.

UKŁAD POZIOMY I FORMY WYBRZEŻY.

Rozczłonkowanie poziome, rozgałęzienie (p.), *développement horizontal*, horizontale Gliederung. — Stosunek powierzchni obwodowych wypustek i odgałęzień danego obszaru do pozostałej jego powierzchni. Może być silne czyli bogate lub słabe czyli ubogie.

Pień łądu, (trzon, kadłub), *tronc*, Grundform, Rumpf. — Zarys zasadniczy łądu, bez uwzględnienia półwyspów, stanowiących człony.

Półwysep pierwszorzędny. — P. wyrastający bezpośrednio z pnia łądu.

Półwysep drugorzędny. — P. stanowiący odgałęzienie większego półwyspu.

Półwysep odrostkowy, *presqu'île detachée*, abgegliederte Halbinsel. — P. powstały skutkiem wdarcia się morza w obszar łądu a związany ściśle z przyległym obszarem łądowym pod względem geolog. i orograf.

Półwysep przyrostkowy, *presqu'île adventive*, *presqu'île d'attachement*, angegliederte Halbinsel. — P. powstały przez połączenie się z łądem poprzednio samodzielnej wyspy.

Nasada półwyspu. — Podstawa półwyspu, obszar jego połączenia z pniem łądu.

Wyspy przyładowe, *îles continentales (p.)*, festlandsnahe Inseln. — W. leżące w przeciwieństwie do oceanicznych w sąsiedztwie masy łądowej. Gdy leżą blisko, noszą nazwę przybrzeżnych.

- Wyspy oderwane, kontynentalne, îles continentales, Kontinentalinseln.** — W. powstała przez odcięcie części przyległego łądu.
- Wyspy wynurzone, îles émergées, Hebungsinseln.** — W. powstałe przez wynurzenie części dna morskiego.
- Wyspy napływowe, îles d'accumulation, Aufschüttungsinseln.** — W. powstała przez nagromadzenie osadów wodnych.
- Archipelag, gromada wysp, archipel, Archipel.** — Skupienie sąsiadujących z sobą wysp. Zależnie od kształtu skupienia może to być: grupa wysp lub łańcuch wysp — jeśli są liczne a małe: rój wysp.
- Międzymorze, isthme, Landenge.** — Miejscowe zwężenie łądu, łączące szersze obszary. Szczególnie wąskie nosi nazwę przesmyku.
- Przylądek, cap, pointe, Küstenvorsprung.** — Występ łądu; wypukły załom w przebiegu wybrzeża.
- Brzeg, côte, Küste, Ufer.** — Skraj łądu.
- Brzeg wewnętrzny, côte interne, innere Küste.** — Linja brzegowa uwzględniająca wnętrza zatok, ujścia rzeczne etc.
- Brzeg zewnętrzny, côte externe, Aussenküste.** — Linja brzegowa granicząca z pełnem morzem.
- Przybrzeżny, littoral (p.).** — Położony blisko brzegu od strony morza.
- Nadbrzeżny, littoral (p.).** — Położony blisko brzegu od strony łądu.
- Pobrzeże, littoral, Küstengebiet.** — Nadbrzeżny pas łądu.
- Wybrzeże, côte, rivage, littoral, Küste.** — Pas graniczny łądu i morza, w którym fale morskie są czynne pośrednio lub bezpośrednio.
- Wybrzeże podwójne, côte double, Doppelküste.** — W. na którym wyróżnić można linię brzegową zewnętrzną i wewnętrzną.
- Wybrzeże jednostajne, gładkie, côte simple, glatte Küste.** — Wybrzeże bez zatok i półwyspów.
- Wybrzeże rozwinięte, zatokowe, côte bien développée, gebuchtete Küste.** — Wybrzeże obfitujące w zatoki i półwyspy.

- Wybrzeże burzone**, *côte de destruction*, zurückweichende Küste, Zerstörungsküste. — Wybrzeże cofające się wskutek niszczącego działania morza.
- Wybrzeże narastające**, *côte d'atterrissement*, Verlandungsküste. — W. rosnące wskutek gromadzenia się osadów przybrzeżnych.
- Wybrzeże napływowe**, *côte d'accumulation*, Schwemmlandküste. — Wybrzeże wytworzone przez osady napływowe.
- Wybrzeże wynurzone, dźwignięte**, *côte émergée*, Hebungsküste. — W. powstałe przez podniesienie ładu lub opadnięcie poziomu morza.
- Wybrzeże zanurzone, zapadłe**, *côte submergée*, Senkungsküste. — W. powstałe przez opadnięcie ładu lub podniesienie poziomu morza.
- Wybrzeże poprzeczne, niezgodne**, *côte transversale*, Querküste. — W. przebiegające poprzecznie do kierunku biegu warstw sąsiedniego obszaru lądowego.
- Wybrzeże podłużne, zgodne**, *côte longitudinale*, Längsküste. — W. odpowiadające kierunkowi cechującemu budowę i rzeźbę przyległego obszaru lądowego.
- Wybrzeże dostosowane, przystosowane**, *côte ajustée*, Anpassungsküste. — W. w którego przebiegu zaznacza się wyraźnie budowa geologiczna pobraża.
- Wybrzeże wyrównane**, *côte régularisée*, Ausgleichküste. — Wybrzeże o przebiegu jednostajnym wywołanym przez postęp procesu przybrzeżnego.
- Urwisko nadbrzeżne**, (faleza), *falaise*, Kliff. — Brzeg stromy powstały przez podcinanie przez kipieli dolnej części stoku a obrywanie się górnej.
- Podcios brzegowy**, *entaille, cannelure de la falaise*, Brandungskehle. — Podcięcie urwiska nadbrzeżnego przez kipieli.
- Platforma przybrzeżna, abrazyjna**, *plate-forme littorale*, Brandungsplatte, Küstenplattform, Abrasionsplattform. — Przybrzeżna powierzchnia zrównania powstała skutkiem niszczenia brzegu przez morze.
- Plaża**, (strąd), *plage*, Strand. — Płaski, piaszczysty, zalewany wodą skraj wybrzeża.

- Wał brzegowy**, *rempart littoral*, Strand wall. — Wał usypany przez morze i wiatr z wyrzuconego na płaski brzeg piasku.
- Ławica przybrzeżna**, (rewa, ryf), *levée littorale*, *flèche*, Sandriff. — Podmorski nasyp piaszczysty bliski brzegu i równoległy do niego.
- Lido**, *lido*, Lido. — Wynurzona podłużna ławica przybrzeżna.
- Tombolo**, *tombolo*, Tombolo. — Ławica tworząca się u zbiegu prądów i łącząca brzeg z wyspą.
- Kosa, przesyp**, (peresyp), *digue*, *flèche (p.)*, *levée (p.)*, Hakken. — Wąski półwysep piaszczysty wzrastający za skrętem wybrzeża dzięki bocznemu przemieszczaniu osadu przez fale i prąd.
- Mierzeja**, *barre*, *flèche (p.)*, Neh rung. — Przesyp odcinający w zupełności lub zamykający częściowo zatokę morską, zamieniający ją w zalew.
- Laguna**, *lagune*, *étang (p.)*, Lagune. — Obszar morza leżący między brzegiem a lidem. Tworzyć może zatokę lagunową.
- Liman**, *limane*, Liman. — Lejkowata zatoka powstała przez zanurzenie ujścia rzeki, zazwyczaj odgraniczona od pełnego morza kosą.
- Zalew**, *lagune (p.)*, Haff. — Zatoka odcięta od pełnego morza mierzeją.
- Fjord**, *fjorde*, Fjord. — Zatoka powstała przez częściowe zanurzenie doliny lodowcowej.
- Wybrzeże riasowe**, *rias*, *rias*, Rias-Kuste. — Wybrzeże poprzeczne, zatokowe, powstałe przez częściowe zanurzenie krainy górzystej. Zalane odcinki dojrzałych dolin tworzą na niem zatoki riasowe.
- Rafa koralowa przybrzeżna**, *récif-barrière*, Wallriff. — R. k. położona w pobliżu brzegu; jeśli tworzy dłuższy pas towarzyszący równolegle wybrzeżu nosi nazwę wału lub barjery koralowej.
- Rafa koralowa brzegowa**, *récif coralien frangeant*, Saumriff. — R. k. narastająca u samego brzegu, tworząca brzeg.

Atol, atoll, Atoll. — Wyspa koralowa w kształcie pierścienia.

Laguna atolowa, lagune d'atoll, Atoll-Lagune. — Obszar wodny zamknięty pierścieniem atolu.

MORFOLOGJA.

Zwietrzelnina, debris, Verwitterungsmaterial. — Luźny materiał powstały przez zwietrzenie litej skały.

Eluwiium, eluvium, Eluvium. — Produkty wietrzenia pozostałe na miejscu powstania.

Rumowisko skalne, złom skalny, (gruz), eboulis, Verwitterungsschutt, Schutt Grus. — Luźne odłamy powstałe przez rozpad skały skutkiem mechanicznego wietrzenia. Gdy gromadzi się w żłobach i u podnóża stoków górskich nosi nazwę piargu.

Złomisko, (rozwalisko), mer de rochers, Felsmeer. — Nagromadzenie złomu na miejscu jego powstania, powierzchnia zasłana złomem.

Osuwisko, obsuwisko, zsuwisko, (suw), eboulement, Erd-rutsch, Erdschlipf, Rutschung. — Masowe i mniej lub więcej nagłe zsuwanie się zwietrzelniny (niekiedy i części litej skały) ze stoku.

Oberwanie góry, eboulement (p.), Berggrutsch, Bergsturz. — Wielkie osuwisko obejmujące zazwyczaj i litą skałę, odznaczające się znaczną chyżością ruchu i odbywające nieraz częściowo drogą powietrzną.

Lawina skalna, l. piargu, avalanche de pierres, Steinlawine. — Nagłe zsuwanie się i staczanie nagromadzonych na zboczu ułamków skalnych, piargu.

Rzeka ziemna, strumień ziemny, błotny, coulée de boue, Erdfluss, Erdstrom. — Spływ gęsto-płynnej, przepojonej wodą masy ziemistej.

Strumień piargu, s. rumowiskowy, coulée d'eboulis, Schuttstrom. — Podłużne usypisko piargu powstałe przez ruch przepojonego wodą luźnego materiału.

Spęzywanie, glissement (p.), Kriechen, Gekriech. — Powolne, okresowo postępujące sunięcie luźnego materiału (zwietrzelniny). Podobne zjawisko właściwe klimatowi polarnemu nosi nazwę soliflukcji.

- Stożek nasypowy**, *cône d'éboulis*, Schuttkegel. — Stożkowate usypisko luźnego materiału powstałe głównie pod wpływem działania siły ciężkości (często z udziałem wody).
- Stożek napływowy**, *cône de déjection*, Schwemmkegel. — Stożek luźnego materiału osadzony przez wody płynące.
- Góra**, *montagne, mont*, Berg — Zależnie od wielkości i kształtu różni się: pagórek (*monticule, butte*), wzgórze (*colline, Hügel*), grzbiet (*crête, Rücken*), kopę, kopiec (*dôme, Kuppe*), stoliwo (*mesa, Tafelberg*), stożek (*cône, Kegel*), turnię, iglicę (*aiguille, Spitze*), etc.
- Grzbiet górski**, *dos, crête de montagne*, Bergrücken. — Podłużne wzniesienie górskie wzgl. podłużna kulminacja szczytowa, która zależnie od kształtu może przedstawiać się jako: garb (*croupe, Buckel*), grzebień (*crête, Kamm*), piła (*crête en scie, Sägegrat*), grań (*arête, Grat*), równia szczytowa etc.
- Górotwór, system górski**, *ystème des montagnes*, Bergsystem. — Obszar gór tworzących genetyczną lub morfologiczną jednostkę.
- Grupa górská**, Berggruppe. — Górotwór o niewielkiej różnicy wymiarów poziomych, o zarysie okrągłym lub owalnym.
- Masyw górski**, *massif, Massiv*. — Górotwór złożony z starych skał krystalicznych obnażonych przez erozję i denudację z pokrywy osadowej.
- Pasma górskie**, *chaîne (p.)*, Bergzug. — Mniejszy lub podrzędny łańcuch górski.
- Góry łańcuchowe, łańcuchy górskie**, *chaînes de montagnes*, Kettengebirge. — Górotwory fałdowe występujące w postaci długich wstęg.
- Góry fałdowe**, *montagnes plissées*, Faltengebirge. — Góry o budowie fałdowej.
- Góry masowe**, *Massengebirge*. — Górotwory nie wykazujące wyraźnych pasm.
- Góry skibowe**, uskokuwe, (g. bryłowe), *montagnes en failles*, Schollengebirge. — Góry złożone z skib uskukowych.
- Góry zrębowe, zręby górskie**, Horstgebirge. — Góry ograniczone zapadlinami, tworzące zrąb tektoniczny (horst).

- Góry kadłubowe, kadłuby górskie, *montagnes dégradées*, Rumpfgebirge.** — Góry silnie zniszczone i złagodzone działaniem sił zewnętrznych.
- Góry rusztowe, kratowe, Rostgebirge.** — Góry złożone z grzbietów odpowiadających występowaniu warstw odpornych.
- Góry krawędziowe, Randgebirge.** — Góry przebiegające skrajem wyżyny.
- Wirgacja, rozbieżność pasm górskich, *virgation*, Virgation, Scharung.** — Wachlarzowate rozchodzenie się pasm górskich.
- Zbieżność, splot pasm górskich, *convergence*, Scharung, Konvergenz.** — Łączenie się pod ostrym kątem pasm górskich.
- Węzeł górski, *noeud orographique*, Bergknoten.** — Obszar górski w którym zbiegają się różnokierunkowe pasma. Miejsce zetknięcia różnokierunkowych grzbietów: rozróg, rozroże.
- Przełęcz, *défilé*, Pass.** — Obniżenie poprzeczne grzbietu lub łańcucha górskiego.
- Zagórze, *arrière-pays*, Hinterland.** — Obszar sąsiadujący z górami fałdowymi po stronie, od której nastąpiło fałdowanie.
- Przedmurze, *avant-pays*, Vorland.** — Obszar sąsiadujący z górami fałdowymi od strony ku której zwrócone było fałdowanie.
- Pogórze, Vorgebirge.** — Kraj pagórkowaty sąsiadujący z obszarem górskim (w odróżnieniu od podgórze, t. j. obszaru leżącego u stoków gór, bez względu na jego wysokość).
- Średniogórze, *montagnes du relief moyen*, Mittelgebirge.** — Obszar gór średniej wysokości odznaczających się łagodnymi formami.
- Wysokogórska rzeźba, (alpejska), *relief alpin*, Hochgebirge-Typus.** — Rzeźba śmiała i ostra właściwa górom wysokim, które podlegają lub podlegały zlodowaceni.
- Niż, *pays bas*, Tiefland, Tiefebene.** — Obszar leżący

poniżej 300 m n. p. m. (nb. granica umówiona!). Mniej rozległy nosi nazwę niziny.

Wyż, *haute pays*, Hochland, Hochfläche. — Obszar wzniesiony ponad 300 m n. p. m. (nb. granica umówiona!) Mniej rozległy nosi nazwę wyżyny.

Płaskowyż, *haute plateau*, Hochebene. — Obszar wyżynny o płaskiej (równinnej) powierzchni. Mniejszy nosi nazwę płaskowzgórza.

Płyta, *plateau*, Platte, Tafel, Schichttafel. — Obszar odznaczający się poziomym układem warstw.

Dział, Schwelle (p.). — Rozległe, łagodne wzniesienie, niewyraźnie odgraniczone od otoczenia.

Grzęda. — Niskie, podłużne wzniesienie o równoległych łagodnych stokach.

Próg, *seuil*, Stufe, Landstufe. — Forma naziomu polegająca na połączeniu mniej lub więcej stromym stokiem dwóch sąsiednich obszarów poziomych, lub prawie poziomych, leżących w różnej wysokości.

Próg uskokowy, **załom** tektoniczny, *escarpement de faille*, tektonische Stufe, Staffel. — Próg odpowiadający linii uskoku.

Próg denudacyjny, *cueta*, *côte (p.)*, Denudationsstufe, Erosionsstufe, Kuesta (p.). — Próg powstały w obszarze płytowym przez działanie czynników zewnętrznych denudacji i erozji. O ile wytworzył się pierwotnie u granicy zasięgu warstw po cofnięciu się morza, które je osadziło, a więc wzdłuż dawnego wybrzeża, nosi nazwę kuesty (próg zabrzeżny).

Świadek, *témoins*, *butte témoin (p.)*, Zeugenberg. — Odosobnione wzniesienie stanowiące resztkę lub odciętą część ulegającej niszczeniu krainy płytowej. Gdy leży przed cofającym się progiem denudacyjnym nosi nazwę ostańca (Auslieger).

Padół, *val*, *vallée (p.)*, Talung. — Zakłęśłość podłużna powierzchni lądowej nie posiadająca jednostronnego spadku.

Niecka, *bassin (p.)*, Mulde (p.). — Łagodne, podłużne zakłęśnienie powierzchni odpowiadające zazwyczaj łękowej budowie podłoża.

- Kotlina**, *bassin (p.)*, Becken. — Zamknięta zakłębłość powierzchni.
- Wanna**, *cuvette*, Wanne. — Zamknięta zakłębłość okrągława o równym dnie a stromych zboczach.
- Kocioł**, *bassin (p.)*, Kessel. — Zamknięta zakłębłość okrągława, głęboka.
- Misa**, panew, *cuvette*, Schüssel, Pfanne. — Zamknięta zakłębłość powierzchni okrągława, łagodna i płytka.
- Basen**, *bassin*, Flussbecken. — Rozległa zakłębłość o jednolitem odwodnieniu.
- Rów**, *fossé*, Graben. — Zamknięta zakłębłość podłużna a wąska o równym dnie i stromych zboczach.
- Depresja**, *dépression*, Depression. — Obszar na powierzchni lądu leżący niżej niż poziom morza.
- Bruzda**, *sillon, rigole (p.)*, Furche. — Wąska i płytka zakłębłość podłużna o łagodnych stokach.
- Parów**, **wądoł**, *ravin*, Schlucht. — Wąskie wcięcie erozyjne o silnie nachylonych stokach, bez większej rzeki na dnie.
- Debrza**, (debra). — Parów krótki i niegłęboki o suchym dnie.
- Rozdoły**, *ravins*, Racheln. — Gęste i rozgałęzione wcięcia erozyjne.
- Żłobki deszczowe**, *rigoles*, Rillen. — Drobne rowki powstające na zboczach przez spływ wody opadowej.
- Wcios**, *entaille*, Kerbe. — Wcięcie erozyjne o przekroju podobnym do litery V.
- Załom stoku**, *rupture de pente*, Gehängelnick. — Zmiana ciągłości nachylenia stoku zaznaczająca się w jego przekroju kątem wypukłym.
- Upłaz**, *replat*. — Płaska, słabo nachylona powierzchnia przerywająca stromszy stok.
- Terasy rzeczne**, *terrasses*, Flussterrassen. — Resztki dawnych den dolinnych zaznaczające się zazwyczaj na stokach jako załomy. Mogą być wcięte (erozyjne) czyli skaliste i nasypowe (akumulacyjne).
- Terasy warstwowe**, **denudacyjne**, *terrasses de dénudation*, Denudationsterrassen. — Podobne do teras

rzecznych załomy i spłaszczenia stoków odpowiadające przebiegowi warstw odpornych.

Terasy nadbrzeżne, *terrasses côtières*, Strandterrassen, Küstenterrassen. — Części dawnej platformy przybrzeżnej zachowane wzdłuż wybrzeża powyżej obecnego poziomu morza w formie załomów stoku.

Listwa zboczowa, *gradin d'escarpement*, Leisten, Gehängeleisten. — Ostry, podłużny załom stoku, nie tworzący szerszego upłazu. Może być odpowiednikiem terasy rzecznej: listwa terasowa, albo zaznaczeniem się przebiegu odporniejszej warstwy: I. warstwowa.

Gzyms skalny, *gradin en surplomb*, Gesims. — Listwa zboczowa wystająca, tworząca przewieszkę.

Zawis, przewieszka, *surplomb*, Uberhang. — Występ skalny wysuwający się poza prostopadłą.

Obryw, Abbruch. — Odpękanie i zawalenie się krawędzi stromego stoku.

Urwisko. — Stroma ściana tworząca się przez obryw.

Równina warstwowa, r. strukturalna, *plaine structurale*, Schichtebene. — Równina uwarunkowana poziomym ułożeniem warstw.

Równina napływowa, *plaine d'alluvions*, Anschwemmungsebene. — R. wytworzona przez napływy rzeczne.

Powierzchnia zasypania, p. akumulacyjna, *surface d'accumulation*, Aufschüttungsfläche. — Pow. powstała przez pokrycie naziomu osadem. Może ona być równiną zasypania czyli akumulacyjną (*plaine d'accumulation*, Aufschüttungsebene).

Powierzchnia zrównania, p. kadłubowa, *surface de dégradation*, *d'applanissement*, Abtragungsfäche, Rumpffläche, Einebnungsfäche. — Powierzchnia wytworzona przez działalność niszczącą czynników zewnętrznych. Może tworzyć płaszczyznę zrównania (*plaine de dégradation*, Rumpfebene).

Powierzchnia denudacyjna, *surface de dénudation*, Denudationsfläche. — Pow. zrównania powstała przez działalność denudacyjną. Może tworzyć równinę denudacyjną (*plaine de dénudation*, Denudationsebene).

- Powierzchnia abrazyjna**, *surface d'abrasion*, Abrasionsflache. — Powierzchnia powstała przez abrazję, niszczące działanie morza. W razie daleko posuniętego zrównania tworzy równinę abrazyjną (*plaine d'abrasion*, Abrasionsebene).
- Prawierównia**, *peneplena*, *pénéplaine*, Fastebene. — Powierzchnia daleko posuniętego zrównania przez działalność wody płynącej (erozję i denudację).
- Wzniesienie szczytkowe**, *butte témoin (p.)*, Restberg. — Wzniesienie oszczędzone na powierzchni zrównania.
- Twardziel**, *monadnok*, *monadnock*, Hartling. — Wzniesienie szczytkowe uwarunkowane odpornością budującego je materiału.

DOLINY.

- Dolina synklinalna**, **łękowa**, *vallée synclinale*, Muldentäl. — Dolina przebiegająca w osi łęku.
- Dolina antyklinalna**, **siodłowa**, *vallée anticlinale*, Antiklinaltal, Satteltal. — Dolina przebiegająca w osi siodła.
- Dolina izoklinalna**, **monoklinalna**, *vallée isoclinale*, *monoclinale*, Isoklinaltal. — Dolina przebiegająca w obszarze warstw jednostronnie nachylonych i odpowiadająca ich biegowi.
- Dolina zapadlinowa** i **zapadliskowa**, *vallée d'effondrement*, Einbruchstal. — Dolina powstała w miejscu zapadliny lub zapadliska.
- Dolina tektoniczna**, *vallée tectonique*, tektonisches Tal. — Dolina uwarunkowana przebiegiem linii zaburzenia tektonicznego.
- Dolina sucha**, **suchodół**, *vallée sèche*, Trockental. — Dolina bez stałego odwodnienia powierzchniowego.
- Dolina otwarta**, *vallée ouverte*, offener Tal. — Dolina posiadająca wylot.
- Dolina ślepa**, **zamknięta**, *vallée aveugle*, blinder Tal. — Dolina bez wylotu.
- Dolina jarowa**, **jar**, (kanjon), *canyon*, Kanion. — Stromościenna i głęboka dolina w obszarze pływówym.

- Dolina przełomowa, przełom, percée**, Durchbruchstal, Durchbruch. — Część doliny przecinająca leżące na jej drodze wzniesienie.
- Dolina przegłębiona, vallée surreusée**, übertieftes Tal. — D. której dno zostało wcięte poniżej poziomu wylotów dolin pobocznych.
- Dolina wisząca, vallée suspendue**, Hängetal. — Dolina, której dno wykazuje u wylotu lub w ogóle w dolnej części załamanie spadku.
- Dolina zakolowa, meandrowa.**, v. à méandres, Mäandertal. — Dolina kręta wytworzona przez rzekę zakolową.
- Spadek doliny, pente de vallée**, Talgefälle. — Pochylenie dna dolinnego w przekroju podłużnym.
- Stok, zbocze, pente, talus, descende**, Abhang, Gehänge. — Powierzchnia nachylona. Stok słabo nachylony: skłón.
- Zbocza doliny, stoki doliny, versant**, Talabhang. — Boczne ściany doliny.
- Stok podcięty.** — Stok stromszy u podnóża.
- Dno doliny, fond de vallée**, Talboden. — Dolna powierzchnia doliny ograniczona jej zboczami.
- Oś dolinna, thalweg**, Talweg. — Linia łącząca punkty najniżej leżące w dnie doliny.
- Lejek dolinny, lejek źródłowy, cône de réception**, Taltrichter, Quelltrichter. — Lejkowate zamknięcie doliny.
- Cyrk dolinny, cirque (p.)**, Talzirkus. — Półkoliste stromościenne zamknięcie doliny.
- Gardziel dolinna, gorge, cluse**, Klamm. — Głęboko wcięta część doliny rzeki górskiej o wąskim dnie i prawie prostopadłych ścianach.
- Rygiel dolinny, barre, verrou**, Riegel, Talriegel. — Wzniesienie poprzeczne w dnie doliny.
- Brama dolinna, wrota dolinne.** — Miejscowe zwężenie doliny prostopadłymi ścianami.
- Zamknięcie doliny, Talschluss.** — Stok, w którym zbiegają się boczne stoki doliny u jej początku.
- Ostroga dolinna, éperon**, Talsporn. — Wzniesienie wysuwające się w dolinę od jej brzegu.

- Góra zakolowa**, *butte de méandre*, Umlaufberg. — Wzniesienie w dolinie rzecznej odcięte dawnym dnem zakola.
- Łęg, nadrzeczna równina napływowa**, Aue, Talaue. — Równina wytworzona w szerokim dnie doliny przez osady rzeczne.
- Zakole wiszące**, *méandre suspendu*, hangende Mäander. — Odcinek doliny zakolowej leżący wyżej niż dzisiejsze dno doliny.
- Schód ujściowy, próg u.**, *gradin d'embouchure*, *de confluence*, *Mündungsstufe*. — Załamanie spadku dna doliny u ujścia rzeki.

FORMY LODOWCOWE.

- Przełębienie lodowcowe**, *surcreusement*, *Übertiefung*. — Zjawisko polegające na niższym położeniu dna doliny lodowcowej w stosunku do wylotów dolin bocznych (wiszących), przypisywane erozyjnemu działaniu lodowca.
- Wygląd lodowcowy**, *polissage glacial*, *Gletscherschliff*. — Powierzchnia skalna wygładzona działaniem lodowca.
- Rysy lodowcowe**, *stries glaciaires*, *Gletscherschrammen*. — Rysy wytwarzane przy ruchu lodowca na jego skalnym podłożu.
- Głazy narzutowe, erratyczne, narzutniaki**, *blocs erratiques*, *erratische Blöcke*, *Findlinge*. — Odłamy skalne przywleczone zdala przez lodowiec.
- Muton**, *roche moutonnée*, *Rundhöcker*. — Wypukłość skalna zaokrąglona przez wygładzanie lodowcowe. Większe, odosobnione wzniesienie tego rodzaju nosi nazwę buli.
- Glina zwałowa**, *argile à blocs*, *Geschiebelehm*. — Osad lodowcowy składający się przeważnie z niewarstwowanej gliny i tkwiących w niej bezładnie bloków skalnych różnej wielkości. Stanowi główny materiał budujący moreny.
- Morena, zwał lodowcowy**, *moraine*, *Moräne*. — Osad lodowcowy niewarstwowany.

- Morena czołowa, krańcowa, *m. frontale*, Stirn moräne, Endmoräne.** — Morena usypana w formie wału u czoła lodowca.
- Morena boczna, *m. laterale*, Seitenmoräne.** — Morena usypana wzdłuż boków języka lodowcowego.
- Morena denna, (*m. gruntowa*), *m. du fond*, Grundmoräne.** — Morena ułożona pod dnem lodowca.
- Morena spiętrzona, *m. de barrage*, Staumoräne.** — Osad lodowcowy słożony przed przeszkodą przez którą przesunął się lodowiec.
- Kotlina krańcowa, *bassin terminal*, Zungenbecken.** — Zakłęsłość powierzchni przed krańcem zasięgu dawnego języka lodowcowego.
- Amfiteatr morenowy, *amphitheatre morainique*, Moränen-Amphitheater.** — Łukowaty zespół moren czołowych zamykający kotlinę krańcową.
- Osady wód lodowcowych, o. fluwioglacjalne, *depôts fluvio-glaciaires*, fluvioglaziale Bildungen.** — Osady, ułożone przez spływające od brzegu lodowca wody, złożone z przelawicznego materiału morenowego.
- Sandr, *cone de transition*, Sandr, Übergangскеgel.** — Piaszczyste stożki napływowe wód lodowcowych zalegające na zewnątrz moreny czołowe.
- Oz, *oesar*, Ooser, Osar.** Długi wał złożony z warstwowanego żwiru ciągnący się poza moreną czołową, prostopadle do niej, jako osad wód podlodowcowych.
- Drumlin, *drumlin*, Drumlin.** — Podłużny, zazwyczaj owalny wzgórek moreny dennei odpowiadający kierunkowi ruchu lodowca.
- Oczka, *Sölle*.** — Małe, okrągłe jeziorka na powierzchni moreny dennei.
- Nunatak, *nunataker*, Nunatak.** Wzniesienie skalne, sterzące z pośród pokrywy lodowcowej.
- Cyrk lodowcowy, (*kar*), *cirque glaciaire*, Kar, Gletscherkar.** — Nisza stromościenna o szerokim dnie, wcięta w zbocze lub obszar szczytowy gór wysokich, występująca w obszarze zlodowacenia.

- Żłób lodowcowy**, *auge glaciaire*, Trog, Taltrug. — Dolina przeobrażona przez lodowiec mająca przekrój poprzeczny kształtu litery U.
- Bark żłobu**, *épaulement*, Trogschulter. — Górna, łagodnie pochylona część stoków żłobu lodowcowego.
- Młyny lodowcowe**, *moulin glaciaire*, Gletschermühle. — Otwory wypłukane przez wdzierające się w szczeliny lodowca wody topniejącej powierzchni.
- Garnki lodowcowe**, *marmite glaciaire*, Gletschertopf. — Zamknięte zagłębienia skalne wyżłobione przez wody podlodowcowe, zazwyczaj przy współdziałaniu poruszających w nich wirów głazów.

PROCESY I CYKL MORFOLOGICZNY.

- Rzeźba, ukształtowanie**, *relief*, Skulptur, Gestaltung. — Zespół kształtów powierzchni danego obszaru.
- Rozcięcie**, tekstura, rozdolinienie, *texture*, Textur, Zertalung. — Gęstość sieci dolinnej. Może być więc gęste czyli silne, lub rzadkie czyli słabe.
- Urzeźbienie**, *relief*, rzeźba pionowa, *relief*, (*p.*) Relief, Reliefstärke. — Postęp erozji w kierunku pionowym albo wywołane przez erozję różnice wysokości.
- Cykl morfologiczny**, c. geograficzny, *cycle géogr.*, geogr. Zyklus. — Okres czasu, w ciągu którego dany proces morfol., przeobrażając stopniowo krajobraz, doprowadza go do formy końcowej (powierzchni zrównania), stanowiącej kres działalności tego procesu.
- Proces morfologiczny**, *processus*, morphol. Prozess, Vorgang. — Działalność morfologiczna danych czynników zewnętrznych.
- Proces normalny**, subaeryczny, *processus normal*, *subaérique*, normaler Prozess. — Działalność morfologiczna w klimacie wilgotnym polegająca głównie na erozji i denudacji wód płynących.
- Proces lodowcowy, glacialny**, *processus glaciaire*, glacialer Prozess. — Działalność morfologiczna lodowców.
- Proces krasowy**, *processus d'érosion souterraine*, Karst-

- Proces. — Działalność morfologiczna wody w obszarze krasowym t. j. złożonym z skał rozpuszczalnych.
- Proces przybrzeżny**, litoralny, *processus littoral*, litoraler Prozess. — Działalność morfologiczna morza na obszarze brzegowym.
- Proces posuszny**, pustynny, *processus aride*, arider Prozess. — Działalność morfologiczna czynników zewnętrznych, przede wszystkim wiatru, w klimacie suchym.
- Stadium** cyklu morfol., *stade*, Stadium. — Stopień rozwoju krajobrazu w obrębie cyklu morfologicznego. Rozróżniamy stadium młodociane, dojrzałe i sędziwe czyli starcze.
- Zakłócenie** cyklu morfol., *interruption du cycle géogr.*, Störung, Unterbrechung des geogr. Zyklus. — Zmiana w przebiegu procesu morfol. lub zmiana samego procesu (t. j. czynników) skutkiem zmiany klimatu lub współdziałania sił wewnętrznych.
- Odmłodzenie rzeźby**, o. krajobrazu, *rajeunissement du relief*, Verjüngung. — Zmiana rzeźby, wywołana spórogowaniem działalności czynnika morfologicznego.
- Dostosowanie rzeźby**, *adaptation du relief*, Anpassung. — Zaznaczenie się w rzeźbie powierzchni budowy wewnętrznej obszaru.
- Odwrócenie rzeźby**, inwersja, *inversion du relief*, Inversion des Terrains. — Wytworzenie się zakłębnień powierzchni na miejscu tektonicznych wzniesień i odwrotnie.
- Zmywanie**, **ablacja**, *ablation*, Abspülung. — Działalność denudacyjna wody ograniczona do przestrzennego usuwania z powierzchni cząstek luźnych.
- Zwiewanie**, **deflacja**, *deflation*, Windabtragung. — Działalność denudacyjna wiatru.
- Erozja**, *érosion*, *creusement*, Erosion, Einschneiden. — Złobienie powierzchni przez działalność czynników zewnętrznych (przede wszystkim wody płynącej), tworzenie w niej form wklęsłych.
- Erozja denna**, **wcinanie**, *creusement du fond*, Tiefenerosion. — Działalność erozyjna wody płynącej w wymiarze pionowym.

- Erozja boczna, podcinanie, *é. latérale*, Seitenerosion.** — Podmywanie i podcinanie brzegów przez rzekę, rozszerzanie doliny.
- Erozja wsteczna, *é. remontante*, rückwartseinschneidende Erosion.** — Działalność erozyjna, przenosząca się stopniowo w górę rzeki, wywołująca przedłużanie się wsteczne doliny i przesuwanie działu wodnego.
- Erozja różnicująca, selektywna, *é. sélective*, selektive Erosion.** — Erozja postępująca rozmaicie zależnie od odporności materiału podłoża. Jej skutkiem wyraźne zaznaczanie się morfologiczne różnic petrograficznych.
- Erozja lodowcowa, żłobienie l., *érosion glaciaire, creusement gl.*, Glazialerosion, Exaration.** — Mechaniczne, erozyjne działanie lodowca.
- Erozja wietrzna, eoliczna, korrozja, *corrasion*, äolische Erosion, Winderosion.** — Ścieranie i drążenie powierzchni przez niesiony wiatrem piasek.
- Eworsja, *evorsion*, Evorsion.** — Drążenie przez spadającą i wirującą wodę.
- Podstawa erozji, dolny poziom erozji, *niveau de base*, Erosionsbasis.** — Poziom stanowiący kres idealny obniżania powierzchni lądowej przez erozję i denudację. Bezwzględną podstawą erozji jest poziom morza, miejscową a równocześnie czasową poziom rzeki głównej dla jej powyżej leżącego dorzecza.
- Przenoszenie, transport, *transport*, Verfrachtung.** — Przemieszczanie luźnego materiału przez działalność czynników zewnętrznych.
- Osadzanie, sedymentacja, akumulacja, *sédimentation, accumulation*, Ablagerung, Sedimentation.** — Układanie się osadu.

MORFOLOGJA DNA MORSKIEGO.

- Blok kontynentalny, trzon kontynentalny, *bloc continental*, Kontinentalblock.** — Część skorupy ziemskiej wzniesiona ponad obszar głębokomorski, obejmująca prócz lądów obszar mórz płytkich t. j. szelfu.
- Szelf, próg kontynentalny, *shelf, socle continental, plateforme continentale*, Schelf, Kontinentalstufe.** —

- Dno morza płytkiego stanowiące podmorską część powierzchni bloku kontynentalnego.
- Stok szelfowy, zbocze progu kontynentalnego, talus continental, Kontinentalabhäng.** — Zbocze podmorskie dzielące szelf od obszaru głębokomorskiego.
- Zagłębienie podmorskie, (basen), bassin du fond, submarines Becken.** — Rozległa zakłębłość dna morskiego. Jeśli ma kształt okrągławy i stromsze stoki, nosi nazwę kotliny podmorskiej.
- Kocioł podmorski, caldeira, Kessel.** — Mniejsza od kotliny, stroma zakłębłość dna morskiego.
- Łęk podmorski, vallée (p.), Mulde.** — Rozległa zakłębłość podmorska podłużna o łagodnych stokach.
- Rów oceaniczny, ravin, fossé, Tiefseegraben.** — Długa, wąska i bardzo głęboka zakłębłość dna morskiego o niesymetrycznych, stromych zboczach.
- Zatoka podmorska, golfe, Bucht.** — Szeroka wypustka zagłębienia podmorskiego wciskająca się w obszar płytszy.
- Bruzda podmorska, chenal, Furche.** — Wąska zatokowata zakłębłość podmorska.
- Dolina podmorska, sillon, vallée sousmarine, Rinne, untermeerisches Tal.** — Wąska bruzda podmorska wcięta w szelf, przypominająca kształtem dolinę rzeczną.
- Głęboczek, (dypka), bas fond (p.), Kolk, Tief (p.).** — Mała lekowata zakłębłość na dnie morza płytkiego.
- Dział podmorski, seuil, Schwelle.** — Rozległe podłużne wzniesienie podmorskie o łagodnych stokach.
- Grzbiet podmorski, crête, Rücken.** — Podłużne, węższe i stromsze od działów wzniesienie podmorskie.
- Płyta podmorska, plateau, Platte, Plateau.** — Rozległe, szerokie i płaskie wzniesienie podmorskie o stosunkowo stromych stokach.
- Głębina podmorska, fossé, Tief.** — Miejsce najgłębsze podmorskiej zakłębłości.
- Szczyt podmorski, wyniosłość podmorska, haut, Höh.** — Najwyższe miejsce wzniesienia podmorskiego, nie będące wyspą i nie stanowiące samodzielnej formy.

- Kopa podmorska**, *dôme*, Kuppe. — Wzniesienie podmorskie o niewielkiej powierzchni szczytowej, stromych zboczach, nie sięgające powyżej poziomu — 200 m.
- Ławica podmorska**, *banc*, Bank. — Wzniesienie podmorskie sięgające powyżej poziomu — 200 m ale niżej — 11 m.
- Rafa podmorska**, (ryf), *récif*, Riff. — Skaliste wzniesienie podmorskie bliskie powierzchni morza (powyżej 11 m). O ile nie jest skaliste, nosi nazwę mielizny lub płycizny (*haut fond*, Grund).

ZJAWISKA KRASOWE.

- Krasowe zjawiska**, *phénomènes d'érosion souterraine*, Karst-Phänomen. — Zespół zjawisk związanych z działalnością wody w skałach rozpuszczalnych. Obszar przez nie cechowany: kras (Karst). Rozwój procesu krasowego: krasowienie (Verkarstung).
- Uszczelnienie krasu**, (zasmarowanie), Karst-Verschmierung. — Nagromadzenie nierozpuszczalnej zwietrzliny krasowej na powierzchni i w podziemiu, pociągające za sobą osłabienie procesu krasowego.
- Żebra i żłobki krasowe**, *lapiès, rascles*, Karren, Schratzen. — Ostre zakłębłości i wypukłości powstające na powierzchni skały rozpuszczalnej pod wpływem działalności krasowej.
- Wertep, lejek krasowy**, (werteb), *entonnoir, doline*, Karsttrichter, Doline. — Zamknięta zakłębłość powierzchni wytworzona przez działalność krasową.
- Kotlina krasowa**, **uwał**, *uvalas*, Uwalas, Karstbeken. — Kotlina powstała przez połączenie się sąsiednich lejków krasowych.
- Ponor, czeluść chłonna**, *abime, aven, gouffre, puit naturel*, Ponore, Katavothre, Schlundtrichter, Saugloch. — Otwór pionowy chłonący wodę opadową w obszarze krasowym.
- Polje**, *polje*, Polje. — Kotlina tektoniczna rozległa o płaskim dnie w obszarze krasowym.
- Zapadlisko krasowe**, *effondrement (p.)*, Einsturzd-

line. — Zakłęśłość powierzchni powstała przez zapadnięcie stropu jaskini krasowej.

Jaskinie, pieczary, grotty, *antre, caverne, grotte, Höhle*. — Naturalne komory i czeluście podziemne. J. krasowe: wytworzone przez wodę w wnętrzu rozpuszczalnej skały. J. pierwotne: stanowiące pierwotne próżnie wewnętrzne w skale, równocześnie z nią powstałe. J. lodowe: w których tworzy się i zalega stale lód.

Nacieki jaskiniowe, *stalactites et stalagmites, Tropfsteine*. — Osad wapienny osadzony przez wodę przesiąkającą przez strop jaskiń w formie sopleńców czyli stalaktytów w zwieszających się u stropu, stalagmitów wzrastających z dna, oraz powstających z ich połączenia słupów i kolumn naciekowych.

WYDMY I FORMY PUSTYNNE.

Wydma, (djuna), *dune, Düne*. — Wzgórze piaszczyste usypiane przez wiatr. Zależnie od występowania: w. nadbrzeżne, śródlądowe, pustynne, dolinne etc.

Wydma wędrowna, *dune mobile, Wanderdüne*. — W. ulegająca nadal przemieszczaniu przez wiatr.

Wydma martwa, ustalona, *dune morte, tote Düne*. — W. nieruchoma.

Wydma łukowa, sierpowa, *dune en arc, Bogendüne, Sicheldüne*. — Wydma wygięta w kształt łuku lub sierpa.

Barchan, *barkhane, Barchan*. — Wydma sierpowa pustynna o ramionach zwróconych z wiatrem.

Wydma grzędowa, *d. rectiligne, d. de rempart, Strichdüne*. — W. prostolinijna; może być poprzeczna lub podłużna względem kierunku wiatru.

Wydm rzędowe. — W. prostolinijne, równoległe do siebie.

Wydma złożona, *dune composée, zusammengesetzte Düne*. — W. powstała z połączenia dwóch lub więcej wydm.

Wydma przytrzymana, zahamowana, *dune arrêtée, aufgehaltene Düne*. — W. pierwotnie wędrowna, wstrzymana w ruchu przez roślinność.

Wydma paraboliczna, *dune parabolique, Parabeldüne*. — Wydma łukowa o ramionach zwróconych pod wiatr.

- Ramię wydmy**, *branche de la dune*, Dünearm. — Część boczna wydmy łukowej.
- Stok dowietrzny, owiewany**, *versant au vent*, Leeseite. — Stok przeciwstawiony wiatrowi.
- Stok odwietrzny**, *versant sous le vent*, Luvseite. — Stok zasłonięty przed wiatrem.
- Cień wiatru**, Windschatten. — Przestrzeń zasłonięta przed wiatrem.
- Kretowiska wydmowe**, Kupsten. — Nieregularne wzniesienia piaskiste powstałe przez rozwiewanie dawnych wydm ustalonych.
- Zmarszczki**. — Faliste zakłębłości i wzniesienia wytwarzane na powierzchni luźnego materiału przez fale: z marszczki falowe (*ripplemarks*, Rippelmarken) lub wiatr: z marszczki wydmuchowe (*rides*, Windkräuselung).
- Piasek lotny**, *sable mouvant*, Flugsand. — Zalegający powierzchnię piasek przemieszczany przez wiatr.
- Szklivo pustynne, glazura pustynna**, (lakier pustynny), *verniss du désert*, Wüstenlack. — Połyskująca powłoka pokrywająca powierzchnię skał w okolicach pustyni gorących.
- Łuszczenie, złuszczenie**, *desquamation, exfoliation*, Abschälung. — Wietrzenie mechaniczne skał, polegające na oddzielaniu się skorup na powierzchni.
- Wadi**, *oued*, Uadi, Wadi. — Stromościenna sucha dolina pustynna.
- Pancerz pustynny**, *croûte du désert*, Wüstenkruste. — Twarda (zazwyczaj wapienna) skorupa tworząca się na powierzchni pustyni skutkiem silnego parowania.
- Pustynia piaszczysta**, *désert de sable*, Sandwüste. — Pustynia pokryta luźnym piaskiem. Na Saharze erg.
- Pustynia żwirowa**, *désert caillouteux*, Kieswüste. — Pustynia zasłana żwirem. Na Saharze serir.
- Pustynia skalista**, *désert de roches, de pierres*, Felswüste. — Pustynia, której powierzchnię tworzy lita skała wzgl. pokryta większymi odłamkami skalnymi. Na Saharze hama da.

INDEKS ALFABETYCZNY.

- A**abbruch 54
abfallende Quelle 41
Abfluss 33
Abflussfaktor 33
Abflusshöhe 33
abflussloses Gebiet 34
abflussloser See 31
Abflussmenge 33
abgegliederte Halbinsel 45
Abhang 56
— Kontinentalabhang 62
abime 63
ablacja 60
Ablagerung, abyssale A. 29
— Flachseeablagerung 29
— fluvioglaziale A. 58
— litorale A. 29
— pelagische A. 29
— Schelfablagerung 29
— terrigene A. 29
— Tiefseeablagerung 29
Ablation 60
Ablenkung, Lotablenkung 14
abrasion, plaine d'a. 55
— surface d'a. 55
Abrasionsebene 55
Abrasionsplattform 47
abrazyjna platforma 47
— powierzchnia 55
— równina 55
Abschälung 65
absolue, humidité a. 19
absolute Feuchtigkeit 19
absorpcja 19
Absorption 19
Abspülung 60
Abstand, Zenit-A. 5
absteigende Quelle 41
absteigender Wind 21
absydalna linja 11
absydalne punkty 11
absydy 11
Abtragung, Windabtragung 60
Abtragungsfäche 54
Abweitung 6
abyssal, depôt a. 29
abyssale Ablagerung 29
abyssales, roches a. 22
abyssalny osad 29
accumulation 61
— côte d'a. 47
— île d'a. 46
— lac d'a. 61
— plaine d'a. 54
— surface d'a. 54
Achse, Erdachse 6
— Himmelsachse 6
— Projektionsachse 16
— Weltachse 6
acidifère, source a. 43
adventive, presque île a. 45
adjustée, côte a. 47
affleurement, source d'a. 41
aiguille 50
Akkumulation 61
Akkumulationsebene 54

Akkumulationsfläche 54
Akkumulationssee 31
akumulacja 61
akumulacyjne jezioro 31
akumulacyjna powierzchnia 54
— równina 54
— terasa 53
alimentation, bassin d'a. 44
— terrain d'a. 40
alizés 21
alluvionnement 38
alluvions, plaine d'a. 54
alpejska, rzeźba 51
alpin, relief 51
Altwasser 37
amfiteatr morenowy 58
amphithéâtre morainique 58
Anfangsmeridian 6
angegliederte Halbinsel 45
angle horaire 6
année sidérale 9
— tropique 9
annuelle, parallaxe a. 11
anomalie de pesanteur 14
Anomalie, Schwerkraftanomalie 14
anomalja grawitacyjna 14
anotermizm 33
anothérmie 33
Anpassung 60
Anpassungsküste 47
Anschwellung, Flussanschwellung 38
Anschwemmung, Flussanschwellung 38
Anschwemmungsebene 54
Anschwemmungsküste, p. Schwemmlandküste 47
antecedencyjny, antécédent, antezedent 35
anticlinal 25

anticlinale, vallée 55
anticyclone 21
antiklinales Tal 55
Antizyklone 21
Antipassate 21
antre 64
antycyklon 21
antykлина 25
antyklinalna dolina 55
antypasat 21
Anzapfung, Flussanzapfung 37
Aphel 11
aphélie 11
Apogäum 11
apogée 11
apogeum 11
aplanissement, surface d'a. 54
apsidale, ligne 11
Apsiden 11
Apsidenlinie 11
apsides 11
Äquator 7
— Erdäquator 7
— Himmelsäquator 7
— magnetischer Ä. 14
äquatoriale Projektion 17
aquifère, couche a. 40
— nappe a. 40
Äquinoktialkolor 8
Äquinoktiallinie 8
Äquinoktialpunkte 8
arc, dune en a. 64
archipelag 46
argile 23
— à blocs 57
arête 50
aride, processus a. 60
arider Prozess 60
Arm, Dünenarm 65
arretée, dune a. 64
arrière-pays 51

- artésiennes, eaux a. 42
- puits a. 42
- sources a. 42
- artesische Brunnen 42
- Quelle 42
- artesisches Wasser 42
- artezyskie studnie 42
- wody 42
- źródła 42
- asar, p. osar 58
- ascendant, courant a. 30
- vent a. 21
- ascendante source 41
- ascension, droite a. 6
- astronomiczny klimat 21
- poziom, horyzont 5
- Ästuarmündung 38
- atol 49
- Atoll 49
- Atoll-Lagune 49
- atolowa laguna 49
- atterrissement, côte d'a. 47
- aufgehaltene Düne 64
- aufgelegter Fluss 35
- Tal 35
- Aufschüttung, Flussaufschüttung 38
- Aufschüttungsinsel 46
- Aufschüttungssee 31
- Aufsteigung, gerade A. 6
- aufsteigende Quelle 41
- aufsteigender Wind 21
- Auftriebwasser 30
- auge glaciaire 59
- Ausgleichsküste 47
- Auskeilen 24
- Auslage 20
- Auslieger 52
- Ausquetschung 26
- Auspressung 26
- Ausräumungssee 31
- Aussenküste 46
- auxiliaire, reseau a. 16
- avalanche 43
- de pierres 49
- avant-pays 51
- aven 63
- axe céleste 6
- de la projection 16
- terrestre 6
- azimut 7
- azimutale, projection a. 17
- Azimutalprojekton 17
- azymut, Azimut 7
- azymutalny rzut 17
- B**ach 34
- banc de gravier 38
- de sable 38
- sousmarin 63
- Bank, Kiesbank 38
- Sandbank 38
- submarine B. 63
- banquise 30
- barana, punkt 8
- baranki 19
- barchan 64
- bark żłobu 59
- barkhane 64
- barjera koralowa 48
- barométrique, gradient b. 20
- ensellement b. 20
- minimum b. 20
- depression b. 20
- maximum b. 20
- barometrischer Gradient 20
- barometryczna depresja 20
- zniżka 20
- zwyżka 20
- barometryczne minimum 20
- maximum 20
- siodło 20
- barometryczny klin 20

- barometryczny niż 20
- gradjent 20
- półwysep 20
- wyż 20
- barrage, lac de b. 31
- moraine de b. 58
- barranco 28
- barre littorale 48
- de vallée 56
- barrière, récif-barrière 48
- barysfera 13
- barysphère, Barysphäre 13
- base, méridien de b. 7
- niveau de b. 61
- basen 53
- podmorski 62
- bas-fond 62
- Basis, Erosionsbasis 61
- bassin 53
- d'alimentation 44
- du fond 62
- lacustre 31
- interieur 34
- d'une rivière 34
- terminal 58
- Bau, tektonischer B. 23
- Becken 53
- Flussbecken 53
- Karstbecken 63
- Seebecken 31
- Senkungs- b. 26
- submarines B. 62
- Zungenbecken 58
- Belastung, Flussbelastung 37
- Berg 50
- Umlaufberg 57
- Restberg 55
- Tafelberg 50
- Inselberg, p. Zeugenberg 52
- Zeugenberg 52
- Berggruppe 50
- Bergfluss 35
- Bergknoten 51
- Bergmassiv p. Massiv 50
- Bergrückeh 50
- Bergsturz 49
- Bergsystem 50
- Bergwind 21
- Bergzug 50
- Bewegung, gebirgsbildende B. 23
- epirogenetische B. 23
- orogenetische B. 23
- bezodpływowe jezioro 31
- bezodpływowy obszar 34
- bezwzględna wilgotność 19
- bieg warstw 24
- biegunów, przesuwanie się 12
- biegunowe rzuty 17
- współrzędne 8
- bieguny magnetyczne 14
- niebieskie 6
- rzutu 16
- ziemskie 6
- bifurkacja 36
- Bindemittel 22
- Blattverschiebung 26
- blindes Tal 55
- bliźniacze rzeki 34
- bloc continental 61
- bloc erratique 57
- blocaux, argile à b. 57
- blok kontynentalny 61
- ślędna rzeka 35
- ślötny strumień 49
- wulkan 27
- boczna erozja 61
- morena 58
- boczny przepływ lodowca 44
- Bogendüne 64
- bord concave 36
- convexe 36

- boucle du méandre 37
 boue 23
 — volcan de b. 27
 Brackwassersee 32'
 brama dolinna 56
 — lodowca 45
 branche de la dune 65
 Brandung 30
 Brandungskehle 47
 Brandungsplatte 47
 brèche 22
 Breite, geographische B. 12
 — geozentrische B. 12
 brekcja 22
 Brekzie 22
 brise de mer 21
 — de montagne 21
 — de terre 21
 — de vallée 21
 brouillard 19
 Bruch 26
 Bruchquelle 42
 brume 19
 Brunnen, artesischer B. 42
 bruzda 53
 — podmorska 62
 bryłowe góry, p. skibowe 50
 brzeg 46
 — wewnętrzny 36, 46
 — wklęsły 36
 — wypukły 36
 — zewnętrzny 36, 46
 brzegowy podcios 47
 brzegowa rafa 48
 brzegowy wał 48
 Bucht = zatoka
 Bucht, submarine B. 62
 Buckel 50
 budowa tektoniczna 23
 bula, p. muton 57
 burzone wybrzeże 47
 butte 50
 butte de méandre 57
 butte témoin 52, 55
 Busserschnee 43
 bystrz 33
 bystrzyca 35
 Caldeira 28, 62
 calmes, zône des c. 21
 calotte glaciaire 44
 canal 28, 29
 canevas conventionnels 15
 canelure de la falaise 47
 canyon 55
 cap 46
 captage 37
 carte géographique 14
 cascade 33
 cassure 26
 cataracte 33
 caverne 64
 cèleste, axe c. 6
 — équateur 7
 — méridien 6
 — parallèle 7
 — pôle 6
 — tropique 7
 centrale, projection c. 18
 cercles horaires 5
 — horizontaux 16
 — polaires 7
 — principaux 16
 chaîne de montagnes 50
 champs de glace 30
 — de névé 43
 changement de lit 36
 charnière 25
 charriage, nappe de ch. 27
 cheminée volcanique 28
 chenal 29
 chevauchement 26
 chłonača czeluść 63

- chłonaący lejek 63
chłonna obszar 40
chmury 19
chute d'eau 33
cień wiatru 65
cieniowanie 19
cieplice 42
cieśnina 29
ciment 22
cirque glaciaire 58
— de la vallée 56
circumpolaires, étoiles 9
cirrus 19
cirro-cumulus 19
ciśnienia, gradjent 20
— zniżka 20
— wyżka 20
ciszy, pas 21
clastiques, roches 22
climat 22
— mathématique 21
— physique 21
cluse 56
coefficient d'écoulement 33
cofanie się punktów równo-
nocnych 11
colline 50
colure équinoxial 8
— solstitial 9
compensation isostatique 14
— courant de c. 30
condensation, eau de c. 40
cône adventif 27
— de déjection 50
— d'éboulis 50
— parasitique 27
— de réception 56
— de transition 58
— volcanique 27
congélation 39
conglomerat 22
confluence glaciaire 44
confluence, gradin de c. 57
conforme, projection c. 16
conformité 15
conique, projection c. 17
consequente, rivière c. 35
— vallée c. 35
continental, bloc c. 61
— île c. 45, 46
— mer c. 28
— pleite-forme c. 61
— rivière c. 35
— socle c. 61
— talus c. 62
contre-alizés 21
contre-courant 30
conventionnels, canevas 15
convergence 51
coordonnées géographiques 12
— polaires 8
— sphériques verticales 7
corallien, récif c. 48
corrasion 61
côte topographique 19
côte = cuesta 52
côte 46, 47
— ajustée 47
— d'accumulation 47
— d'atterrissement 47
— de destruction 47
— développée 46
— double 46
— émergée 47
— externe 46
— interne 46
— longitudinale 47
— regularisée 47
— simple 46
— submergée 47
— transversale 47
coteau, source de c. 42

- côtière, glace c. 39
 — terrasse c. 54
 couche aquifère 40
 — critique 33
 couchée, plic c. 25
 coude de la rivière 36
 coulée de boue 49
 — d'éboulis 49
 courants (de mer) 30
 couverture de glace 38
 crête 50
 creusement 60
 — glaciaire 61
 — du fond 60
 crevasse glaciaire 45
 critique, couche c. 33
 crue 38
 croupe 50
 croûte du désert 65
 — terrestre 13
 cuesta 52
 culmination 9
 — inférieure 9
 — supérieure 9
 culot volcanique 27
 cumulus 19
 cuvelte 53
 — d'un lac 31
 cycle géographique 59
 — interrompu 60
 cyclone 21
 cykl geograficzny, morfologiczny 59
 — zakłócony 60
 cylindrique, projection 17
 cyrk dolinny 56
 — lodowcowy 58
 cyrkowe jezioro 31
 cyrkumpolarne gwiazdy, p. okołobiegunowe 9
 czapka tektoniczna 27
 czas gwiazdowy 9
 — miejscowy 10
 — portowy 30
 — słoneczny 10
 — strefowy 10
 czasu, równanie 10
 człony ładu 45
 czoło lodowca 45
 — warstwy 24
 czołowa morena 58
 czeluść chłonna 63
 — wulkanu 28
Dammsee, p. Staudammsee 31
 — p. Abdämmungssee 31
 Datumsgrenze 10
 daty, granica 10
 débâcle 39
 débit 33
 debra, debrza 53
 déclinaison 6
 — magnétique 13
 décrochement horizontal 26
 Decke, Überfaltungsdecke 27
 — Überschiebungsdecke 26, 27
 — vulkanische D. 27
 deflacja 60
 deflation 60
 definierbare, einfach d. Projektion 15
 dégléation 39
 — crue de d. 38
 dégradation, plaine de d. 54
 — surface de d. 54
 dégradées, montagnes d. 51
 degré géothermique 13
 déjection, cône de d. 50
 déjeté, pli d. 25
 déklinacja gwiazdy 6
 — magnetyczna 13
 Deklination 6

- Deklination, magnetische D. 13
 Deklinationskreis 5
 délaissé 37
 Deltamündung 38
 deltowe ujście 38
 denna erozja 60
 — morena 58
 denny lód 39
 densité du réseau hydrographique 34
 denudacyjna powierzchnia 54
 — równina 54
 — terasa 53
 denudacyjny próg 52
 denudation, plaine de d. 54
 — surface de d. 54
 — terrasse de d. 53
 Denudationsebene 54
 Denudationsfläche 54
 Denudationsstufe 52
 Denudationsterrasse 53
 dépôt 29, 58
 depresja 53
 — barometryczna 20
 dépression 53
 — barométrique 20
 descendant, courant d. 30
 — source 41
 — vent d. 21
 désert caillouteux 65
 — de pierres 65
 — de sable 65
 désert, croûte du d. 65
 — vernis du d. 65
 désquamation 65
 deszczowe chmury 19
 — żłobki 53
 détachée, presqu'-île d. 45
 détroit 29
 développée, côte d. 46
 développement de la rivière 36
 développement horizontal 45
 déversé, pli d. 25
 déversement, source de d. 41
 déviation 36
 diagonale Schichtung 24
 Dichte, Flusssichte 34
 diffluence glaciaire 44
 digue 48
 direction des couches 24
 discordance 24
 diskondante Lagerung 24
 dislocation 25
 disloqué, position d. 23
 distance zénithale 5
 divagant, méandre d. 37
 divagante, rivière d. 35
 djuna p. wydma 64
 długość geograficzna 12
 dno doliny 56
 doba gwiazdowa 9
 — słoneczna rzeczywista 9
 — — średnia 10
 dojrzałe stadium p. stadium 60
 doliny 55—56
 dolina antedencyjna 55
 — antyklinalna 55
 — epigenetyczna 35
 — insekwentna 35
 — izoklinalna 55
 — konsekwentna 35
 — monoklinalna 55
 — łękowa 55
 — obojętna 35
 — obsekwentna 35
 — odwrotna 35
 — otwarta 55
 — przegłębiona 56
 — przekazana 35
 — przełomowa 56
 — przetrwała 35
 — resekwentna 36

- dolina siodłowa 55
 — ślepa 55
 — subsekwentna 35
 — sucha 55
 — synklinalna 55
 — tektoniczna 55
 — uprzednia 35
 — wisząca 56
 — wtórna 36
 — zamknięta 55
 — zakolowa 56
 — zapadlinowa 55
 — zapadliskowa 55
 — zstępcza 35
 doliny, dno 56
 — oś 56
 — spadek 56
 — zamknięcie 56
 — zboczne 56
 dolinna brama 56
 — wydma 64
 dolinny cyrk 56
 — lejek 56
 — lodowiec 44
 — ostroga 56
 — rygiel 56
 — wiatr 21
 — źródło 42
 Doline 63
 — Einsturzdoline 63
 dolna kulminacja 9
 dolny poziom erozji 61
 dołowanie 9
 dôme 50
 — de lave 27
 — sousmarin 63
 domorska rzeka 34
 dopływowy obszar 40
 Doppelflüsse 34
 Doppelkuste 46
 dorzecze 34
- dos 50
 dostłoneczny stok 20
 dostosowane wybrzeże 47
 double, côte double 46
 dowietrzny stok 65
 droit, pli d. 25
 droite, ascension 6
 drugorzędny półwysep 45
 drumlin 58
 dune 64
 Düne 64
 Dünenarm 65
 Dünensee 41
 Dünung 29
 Durchbruch, -tal 55
 — Mäanderdurchbruch 37
 Dust, Eisdust 39
 dycke 27
 dyfluencja lodowca 44
 dynamiczna oś rzeki, p. nurt 33
 dypka, p. głębocek 62
 dyslokacja, p. zaburzenie 25
 dział 52
 — podmorski 62
 — wodny 34
 — wód gruntowych 40
 dzienny łuk 9
 dziki potok 35
 dźwignięte wybrzeże 47
Eau artésienne 42
 — phréatique 39
 — souterraine 39
 — thermale 42
 Ebbe 30
 Ebene, Abrasionsebene 55
 — Anschwemmungsebene 54
 — Aufschüttungsebene 54
 — Denudationsebene 54
 — Fastebene 55
 — Rumpfebene 54
 — Schichtebene 54

- Ebene, Hochebene 52
 — Tiefebene 52
 éboulement 49
 éboulis 49
 — coulée d'é. 49
 — cône d'é. 50
 écailles, structure en é. 26
 échelle de la carte 15
 éclipique 8
 écorce terrestre 13
 écoulement relatif 33
 — hauteur d'é. 32
 — coefficient d'é. 33
 — glacier d'é. 44
 — de glace 39
 effondrement 26
 — lac d'é. 31
 — vallée d'é. 55
 Einbruch 26
 Einbruchsmeer 29
 Einbruchssee 31
 Einbruchstal 55
 Einebnungsfläche 54
 einfach definierbare Projektion 15
 Einschneiden 60
 Einsickerung 39
 Einsickerungsgebiet 40
 Einsturz 26
 Einsturzdoline 63
 Einzugsgebiet 34, 40
 Eis, stehendes E. 39
 — Grundeis 39
 — Inlandeis 44
 — Packeis 30
 — Treibeis 30
 — Ufereis 39
 Eisaufbruch 39
 Eisberg 30
 Eisdeckke 38
 Eisdust 39
 Eisfeld 30
 Eisgang 39
 Eislawine 43
 Eisphänomen 39
 Eisperiode 39
 Eisscholle 39
 Eisstand 39
 Eisstoss 39
 Eisversetzung 39
 ekliptyka 8
 ekliptyki, nachylenie 8
 Ekliptikschiefe 8
 eksaracja, p. żłobienie lodowcowe 61
 ekscentryczność 11
 ekspozycja 20
 ekwinokcja 8
 ekwinokcjalna linja 8
 ekwinokcjonalne punkty 8
 ekwinokcjalny kolar 8
 elipsoid odniesienia 12
 ellipsoide de référence 12
 eluwjum 49
 embouchure 28
 — de delta 38
 — gradin d'é. 57
 émergée, côte é. 47
 — île é. 46
 encaissé, glacier e. 44
 Endmoräne 58
 Endsee 41
 endigué, lac e. 31
 engorgement 39
 — crue d'e. 38
 ensellement barométrique 20
 entaille 53
 — de la falaise 47
 entonnoir 63
 entrecroisée, stratification e. 24
 Entwicklung, Flusslaufentwicklung 36

- Entwurf, Kartenentwurf 14
 eoliczna erozja 61
 épaulement 58
 éperon 56
 épeirogéné, mouvement é. 23
 epeirogenetische Bewegung 23
 epeirogeniczne ruchy 23
 epigenetisch 25
 epigeneza, p. epigenetyczny 35
 epigenetyczna dolina i rzeka 35
 épigénique 35
 équateur 7
 — céleste 7
 — magnétique 14
 équatoriale, projection é. 17
 équiangle, projection é. 16
 équidistance 15
 équidistante, projection é. 15
 équilibre, profil d'é. 36
 équinoxiaux, points équino-
 xiaux 8
 — précession des é. 11
 équinoxial, colure 8
 — point du printemps 8
 équinoxiale, ligne 8
 équinoxiaux, points 8
 équivalence 15
 équivalente, projection 15
 Erdachse 6
 Erdäquator 7
 Erdfluss 49
 Erdmeridian 6
 Erdkruste 13
 Erdparallelkreise 7
 Erdpol 6
 Erdrevolution 10
 Erdrinde 13
 Erdrotation 10
 Erdrutsch 49
 Erdschlipf 49
 Erdstrom 49
 Erdumschwung 10
 Ergiebigkeit 33, 41
 Ergussgesteine 22
 érosion 60
 — glaciaire 61
 — latérale 61
 — remontante 61
 — sélective 61
 — souterraine 59
 — lac d'é. 31
 Erosion 60
 — Glazialerosion 61
 — äolische E. 61
 — Rückwärtserosion 61
 — Seitenerosion 61
 — selektive E. 61
 — Tiefenerosion 60
 — Winderosion 61
 Erosionsbasis 61
 Erosionssee 31
 Erosionsstufe 52
 erozja 60
 — boczna 61
 — denna 60
 — lodowcowa 61
 — różnicująca 61
 — selektywna p. różnicują-
 ca 61
 — wietrzna 61
 — wsteczna 61
 erozji, dolny poziom 61
 — podstawa 61
 erozyjna terasa 53
 erozyjny próg, p. denudacyjny
 52
 erozyjne jezioro 31
 erratiques, blocs 57
 erratische Blöcke 57
 erratyczne głazy 57
 Ersatzströmung 30
 Eruptivgesteine 22

- eruptives, roches 22
écartement de faille 52
— gradin d'é. 54
éstompage 19
estuaire 38
établissement du port 30
étage de l'eau souterraine 40
éternelles, neiges 43
étirement 26
étoiles circumpolaires 9
évorsion 61
— lac d'é. 31
Evorsionssee 31
ewiger Schnee 43
eworsja 61
eworsyjne jezioro 31
Exaration 61
excentricité linéaire 11
— numérique 11
exfoliation 65
Explosionswelle 30
Excentricité, lineare E. 11
— numerische E. 11
Facja 24
facies 24
faille 26
— écartement de f. 52
— montagnes en f. 50
Faktor, Abfluss-F. 33
fale przetrwałe 29
— samotne 30
— swobodne 29
— wymuszone 29
faleza, p. urwisko brzeżne 47
Fallen 24
falowe zmarszczki 65
Falte 25
Faltengebirge 50
fałd 25
fałda, p. fałd 25
fałdowe góry 50
Fanggebiet, p. Einzugsgebiet 40
Fastebene 55
Felsmeer 49
Felswüste 65
fenêtre 27
Fenster, tektonisches F. 27
fermé, lac f. 31
festlandsnahe Insel 45
Feuchtigkeit, absolute F. 19
— relative F. 19
filon 23
fil de l'eau 33
Findling 57
firn 43
Firnfeld 43
firnowe pole 43
fizyczny horyzont, p. poziom 5
— klimat 21
— poziom 5
fjord 48
Flachsee-Ablagerung 29
Fläche, Abrasionsfläche 55
— Denudationsfläche 54
— Rumpfläche 54
— Aufschüttungsfläche 54
Flächentreue 15
flächentreue Projektion 15
flèche 48
fleksura 26
fleuve 34
Flexur 26
flottantes, glaces 30
Flugsand 65
Fluss 33—38
Flussablenkung 37
Flussanschwellung 38
Flussanschwemmung 38
Flussanzapfung 37
Flussbecken 53
Flussbelastung 37
Flussbett 36

- Flussdichte 34
 Flussgebiet 34
 Flussgefälle 33
 Flussinsel 38
 Flussknie 36
 Flussköpfung 37
 Flusslaufentwicklung 36
 Flussnetz 34
 Flusssystem 34
 Flussterrasse 53
 Flussverlegung 36
 Flussvermischung 36
 Flussverschiebung 36
 Flusswindung 36
 Flut 30
 — Regenflut 38
 — Schmelzflut 38
 flux 30
 fluvioglaciaire, depôt 58
 fluwjoglacjalny osad 58
 fond, haut-fond 37, 63
 — bas-fond 62
 — creusement du f. 60
 — glace du f. 39
 — moraine du f. 58
 fond de vallée 56
 forcé, courant f. 30
 forcée, vague f. 29
 fossé 26, 53
 — océanique 62
 fossile 25
 frangeant, rëcif f. 48
 freie Welle 29
 — Windung 37
 front de la couche 25
 — du glacier 45
 frontale, moraine 58
 Frostbeschlag 20
 Frühlingspunkt 8
 fumarola 28
 fumerolle 28
 Furche 53
 — submarine 62
Garneki lodowcowy 59
 gardziel dolinna 56
 Gebirge, Faltengebirge 50
 — Horstgebirge 50
 — Kettengebirge 50
 — Massengebirge 50
 — Randgebirge 51
 — Rostgebirge 51
 — Rumpfbirge 51
 — Schollengebirge 50
 gebirgsbildende Bewegung 23
 gebuchtete Küste 46
 Gefälle, Flussgefälle 33
 — Luftdruckgefälle 20
 — Talgefälle 56
 Gegenpol 16
 Gegenstrom, Gegenströmung
 30
 Gehänge 56
 Gehängegletscher 44
 Gehängeknick 53
 Gehängeleisten 54
 Gehängequelle 42
 gejzyr 43
 Gekriech 49
 gelée blanche 19, 20
 geneigte Schichtung 24
 generalizacja kartograficzna 15
 géocentrique, latitude g. 12
 geocentryczna szerokość 12
 geograficzny cykl 59
 geograficzna długość 12
 — karta 14
 — siatka 15
 — szerokość 12
 geograficzne współrzędne 12
 géographique, cycle g. 59
 — carte g. 14
 — coordonnée 12

- géographique latitude 12
— réseau 15
geographische Breite 12
— Karte 14
— Koordinaten 12
— Länge 12
geographisches Netz 15
geographischer Zyklus 59
geoid, géoïde 13
geotermiczny gradjent 13
— stopień 13
géothermique, degré 13
geothermische Tiefenstufe 13
geozentrische Breite 12
gerade Aufsteigung 6
Geschiebelehm 57
Gesims 54
Gestaltung 59
Gesteine 22
gestörte Lagerung 23
gęstość sieci wodnej 34
Geysir 43
Gezeiten 30
Gezeitenströmung 30
gezwungene Strömung, p. Trift
30
— Welle 29
gînaçe rzeki 34
Gipfelquelle 42
givre 20
glace, champ de g. 30
— couverture de g. 38
— écoulement de g. 39
— côtière 39
— des courants 29
— du fond 39
glaces flottantes 30
glaciaire, auge g. 58
— cirque g. 58
— calotte g. 44
— creusement, érosion g. 61
glaciaire, marmite g. 59
— moulin g. 59
— processus g. 59
glaciaires, stries 57
glacial, polissage g. 57
glaciation 39, 44
— période de g. 39
glacjalny, p. lodowcowy
glacjalny proces 59
glacier 44
glaçon 39
— engorgement de g. 39
Glatteis 20
glatte Küse 46
Glazialerosion 61
glazialer Prozess 59
glazura pustynna 65
Gleicher 7
gleichsinniger Fluss u. Tal 35
Gleichgewichts-Kompensation
14
Gletscher 44
Gletscherdiffluenz, p. Diffluenz
44
Gletscherkar 58
Gletscherkonfluenz, p. Kon-
fluenz 44
Gletschermühle 59
Gletscherschliff 57
Gletscherschrammen 57
Gletschersohle 45
Gletscherspalte 45
Gletscherstirn 45
Gletschertal, p. Trog 58
Gletschertopf 59
Gletschertor 45
Gletschertransfluenz, p. Trans-
fluenz 44
Gletscherzunge 44
Gliederung, horizontale G. 45
glina 23

- glina zwałowa 57
 glissement 49
 gładkie wybrzeże 46
 głązy narzutowe 57
 głębia podmorska 62
 — rzeki 33
 głębinowy osad 29
 głęboczek 62
 głębokomorski osad 29
 głowica warstwy 24
 główne koła rzutu 16
 główny południk 7
 gnomoniczny rzut 18
 gnomonique, projection 18
 gnomonische Projektion 18
 godzin, koło 5
 godzinowy kąt 6
 golfe, mers des golfes 28
 — sousmarin 62
 Golfmeer 28
 gołoledź 20
 góra 50
 — zakolowa 57
 gorge 56
 górna kulminacja 9
 górotwór 50
 górotwórcze ruchy 23
 górowanie gwiazdy 9
 górską grupa 50
 górski kadłub 51
 — łańcuch 50
 — masyw 50
 — pasmo 50
 — potok 35
 — system 50
 — węzeł 51
 — wiatr 21
 góry fałdowe 50
 — kadłubowe 51
 — kratowe 51
 — krawędziowe 51
 góry łańcuchowe 50
 — masowe 50
 — rusztowe 51
 — skibowe 50
 — zrębowe 50
 — wypowe, p. świadki 52
 gouffre 63
 Graben 26, 53
 — Tiefsee-G. 62
 grad 20
 gradient géothermique 13
 — barométrique 20
 gradin de confluence 57
 — d'embouchure 57
 — en surplomb 54
 — d'escarpement 54
 gradjent barometryczny, ciśnienia 20
 — geotermiczny 13
 grań 50
 granica daty 10
 granica wiecznego śniegu 43
 Grat 50
 Graupel 20
 gravier, banc de g. 38
 grawitacyjna anomalja 14
 — nadwyżka 14
 — niedobór 14
 grêle 20
 Grenze, Schnee-G. 43
 — Datums-G. 10
 grésil 20
 grota 64
 Grotte 64
 Grundform, horizontale G. 45
 Grundwasser 39
 — phreatisches G. 39
 Grundwasserhorizont 40
 Grundwasserspiegel 40
 Grundwasserstau 41
 Grundwasserstrom 41

- Grundwasserstockwerk 40
 Grundwasserträger 40
 Grund, submariner G. 63
 Grundmoräne 58
 gruntowa woda 39
 grupa górská 50
 — wysp 46
 Gruppe, Berg-G. 50
 Grus 49
 gruz 49
 gruzowe źródło 42
 grzbiet 50
 — podmorski 62
 grzebień 50
 grzęda 52
 grzędowa wydma 64
 Gürtel, Kalmen-G. 9
 gwiazdowy czas 9
 gwiazdowa doba 9
 gwiazdowy miesiąc 10
 — rok 9
 gwiazdy okołobiegunowe 9
Hachure 18
 Hacken 48
 Hafenzzeit 30
 Haff 48
 Hagel 20
 Halbinsel, abgegliederte H. 45
 — angegliederte H. 45
 Hals der Schlinge 37
 — vulkanischer H. 27
 hałda przybrzeżna, p. zsy-
 sko 32
 hamada 65
 Hangendes 24
 Hängegletscher 44
 Hängetal 56
 hängende Mäander 57
 Härtling 55
 Hauptkreise der Projektion 16
 Hauptmeridian 7
 Hauptpunkt 16
 haut-fond 63
 haut, sousmarine 62
 haute pays 52
 haute plateau 52
 haute pression 20
 hauteur de l'eau 33
 — d'écoulement 33
 — méridienne 5
 Hebungsinsel 46
 Hebungsküste 47
 Hilfsnetz 16
 Himmelsachse 6
 Himmelsäquator 7
 Himmelsmeridiane 6
 Himmelsparallelkreise 7
 Himmelspol 6
 Hinterland 51
 Hochdruck 20
 Hochebene 52
 Hochfläche 52
 Hochland 52
 Hochwasser, Stau-H. 38
 — Schwell-H. 38
 Höhe, untermeerische H. 62
 Höhe, Wasserhöhe 33
 — Abflusshöhe 33
 — Sternhöhe 5
 Höhenabstand 18
 Höhenkote 19
 Höhenlinie 18
 Höhenparallaxe 11
 Höhengschichte 18
 Höhenstufe 18
 Höhenverschub 11
 Höhle 63
 horaire, angle h. 6
 — cercle h. 5
 horizon 5
 — physique 5
 — astronomique 5

- horizon, de l'eau souterraine 40
Horizont 5
— astronomischer H. 5
— wahrer H. 5
— Grundwasser-H. 40
horizontale parallaxe 10
— projection 17
— intensité magnétique 13
horizontal développement 45
horizontale Gliederung 45
— Projektion 17
— Schichtfläche 18
Horizontalabstand 18
Horizontalkreise 16
Horizontalintensität 13
Horizontalparallaxe 10
Horst 26
horyzont, p. widnokraj 5
— astronomiczny 5
— fizyczny 5
— pozorny 5
horyzontu koło 5
horyzontalny, p. poziomy
horyzontalny rzut 17
houle 29
humidité absolue 19
— relative 19
Hügel 50
Iceberg 30
iglica 50
île 38, 45, 46
— d'accumulation 46
— continentale 45, 46
— émergée 46
ilot 38
ił 23
inclinaison 24
— magnétique 13
inférieure, culmination i. 9
infiltracja 39
infiltration 39
infiltration, terrain d'i. 40
ingression, mer d'i. 29
Ingressionsmeer 29
ingresyjne morze 29
inklinacja magnetyczna 13
Inklination 13
Inlandeis 44
innere Küste 46
inondation 38
— terrain d'i. 37
Insel 45
Inselberg, p. Zeugenberg 52
insequent 35
insekwentna dolina i rzeka 35
Intensität, magnetische I. 13
intensité magnétique 13
intérieur, bassin i. 34
intermittente source 41
— rivière 34
intermittierende Quelle 41
— Fluss 34
interne côte 46
interruption du cycle 60
Inundationsgebiet 37
inversion du relief 60
— de température 20
inwersja rzeźby 60
— temperatury 20
isobathe 18
isoclinal, pli i. 25
isoclinale, vallée i. 55
isohypse, Isohypse 18
isoklinale Falte 25
isoklinales Tal 55
isostasie 14
isostatique, compensation i. 14
isthme 46
izobata 18
izohipsa 18
izoklinalna dolina 55
izoklinalny fałd 25

- izostazja 14
izostaticzna kompensacja, wy-
równanie 14
Jahr, siderisches J. 9
— tropisches J. 9
Jahresparallaxe 11
jar 55
jarowa dolina 55
jaskinia 63, 64
— krasowa 63
— lodowa 64
— pierwotna 63
jaskiniowe nacieki 64
jądro ziemi 13
jednostka planetarna 11
jednostajne wybrzeże 46
jeziora 31—32
jezioro bezodpływowe 31
— cyrkowe 31
— karowe, p. cyrkowe 31
— końcowe 31
— kraterowe 32
— morenowe 31
— nadbrzeżne 32
— nasypowe 31
— półsłone 32
— przepływowe 31
— rzeczne 31
— słone 32
— szczątkowe 32
— tamowe 31
— tektoniczne 31
— wertepowe 32
— wulkaniczne 32
— wydymowe 31
— wydrażone 31
— wyżłobione 31
— zamknięte 31
— zapadliskowe 31
— zaporowe 31
— zastoiskowe 31
jezioro źródłowe 31
język lodowcowy 44
jour sidéral 9
— solaire moyen 10
— — vrai j. s. 9
juvenile eau 40
juveniles Wasser 40
juwenilne wody 40
Kadłub górski 51
— łądu, p. pień 45
kadłubowe góry 51
kadłubowa powierzchnia 54
kaldera 28
Kalmengürtel 21
Kamm 50
kamieniec 38
Kanalmeer 28
kanał morski 28
kanjon 55
kaptaż 37
Kar 58
kar, p. cyrk lodowcowy 58
karowe jezioro, p. cyrkowe 31
Karren 63
Karsee 31
Karst 63
Karstbecken 63
Karstquelle 42
Karstphänomen 63
Karstprozess 59
Karstsee 32
Karsttrichter 63
Karstverschmierung 63
karta geograficzna, p. mapa 14
Karte, geographische K. 14
Kartenentwurf 14
Kartenmasstab 15
kartograficzna projekcja, p. rzut
14
kartograficzny rzut 14
kartograficzna zgodność 15

- kartographische Projektion 14
 kaskada, p. wodospad 33
 katarakta 33
 Katavothre 63
 katotermizm, katothermie 33
 kąt godzinowy 6
 kątów zgodność 15
 Kegel, Übergangskegel 58
 — Schuttkegel 50
 — Schwemmkegel 50
 Kegelprojektion 17
 Kegelvulkan 27
 kępa 38
 Kerbe 53
 Kessel 53
 — submariner K. 62
 Kettengebirge 50
 Kiesbank 38
 Kieswüste 65
 kipieli 30
 Klamm 56
 klastische Gesteine 22
 klastyczne skały 22
 klif, p. urwisko nadbrzeżne 47
 Kliff 47
 Klima 22
 klimat 22
 — astronomiczny 21
 — fizyczny 21
 — matematyczny 21
 — rzeczowy 21
 klimatyczna granica wiecznego
 śniegu 43
 Klippen 27
 kłębiaste chmury 19
 Knie, Flussknie 36
 Knoten, Bergknoten 51
 kocioł 53
 — podmorski 62
 kolano rzeki 36
 Kolk 62
 kolar równonocny, p. koło r. 8
 — przesileń, p. koło p. 9
 Kolar, Äquinoktialkolar 8
 — Solstitialkolar 9
 koło główne rzutu 16
 — godzin 5
 — horyzontu 5
 — podbiegunowe 7
 — poziome 16
 — przesileń 9
 — równonocne 8
 — wertykalne 5
 — wierzchołkowe 5
 — widnokregu 5
 — zbieżności 5
 kompensacja izostatyczna 14
 kompensacyjny prąd 30
 Kompensation, isostatische K.
 14
 Kompensationsströmung 30
 końcowe jezioro 31
 kondensacyjna woda 40
 Kondensationsgrundwasser 40
 konfluencja 44
 Konfluenz 44
 konglomerat 22
 konische Projektion 17
 konkawes Ufer 36
 konkordante Lagerung, Kon-
 kordanz 24
 konsekwentna dolina i rzeka 35
 konsekwent 35
 Kontinentalabhang 61
 Kontinentalblock 61
 Kontinentalinsel 46
 Kontinentalfluss 35
 Kontinentalstufe 61
 kontynentalny blok 61
 — próg 61
 — stok 61
 kontynentalne wyspy 46

- konventionelle Projektion 15
konwencjonalny rzut 15
Konvergenz 51
konwexes Ufer 36
Koordinaten, geographische K.
12
— rechtwincklig - sphärische
K. 7
— Polarkoordinaten 8
kopa 50
Kopf, Schichtkopf 24
Köpfung, Flussköpfung 37
kopuła wulkaniczna 27
koryto rzeki 36
Korrasion 61
korrazja 61
kotlina 63
— jezierna 31
— krańcowa 58
— krasowa 63
— podmorska 62
— zapadlinowa 26
kry 39
— morskie 30
— stłoczone, p. lód stłoczony 30
— spływ kry 39
krańcowa kotlina 58
kras 63
krasowa jaskinia 63
— kotlina 63
krasowe zapadlisko 63
— źródło 42
— żebra i żłobki 63
krasowy proces 59
krasowienie 63
krasu uszczelnienie 63
kraterowe jezioro 32
Kratersee 32
kratowe góry, p. rusztowe 51
Kräuselung, Windkräuselung
65
krawędziowe góry 51
krążenie ziemi, p. obieg 10
kretowisko wydmowe 65
Kreutzschichtung 24
Kriechen 49
krystaliczne skały 22
krystalinische Gesteine 22
krupy 20
krzywa równowagi 36
Kuesta 52
kulminacja 9
— dolna 9
— górna 9
Kulmination 9
— obere 9
— untere 9
Kuppe 50
— submarine 62
Kupsten 65
Küste 46
Küstengebiet 46
Küstenterrasse 54
Küstenvorsprung 46
Lac 31—32
laccolith 28
Lack, Wüstenlack 65
lacustre, talus 1. 32
lądotwórcze ruchy 23
lądowego pochodzenia osad
29
lądowy wiatr 21
Lagerung, diskordante L. 24
— gestörte L. 23
— konkordante L. 24
— normale L. 23
— transgredierende L. 24
laguna 48
— atolowa 49
lagune 48
Lagune 48
lagunowa zatoka 48

- lakier pustynny 65
- lakkolit, Lakkolith 28
- lambeau de recouvrement 27
- Landenge 46
- Landstufe 52
- Landwind 21
- Länge, geographische L. 12
- Längentreue 15
- längentreue Projektion 15
- Längsküste 47
- lapiéz 63
- latérale érosion 61
- moraine 58
- latitude géocentrique 12
- géographique 12
- parallèles de l. 7
- lawina, Lawine 43
- skalna 49
- lodowa 43
- piargu 49
- pylista 43
- Lehm 23
- Geschiebelehm 57
- Leeseite 65
- Leisten, Gehängeleisten 54
- lejek dolinny 56
- krasowy 63
- źródłowy 56
- lejkowate ujście 38
- lepiszcze 22
- Letten 13
- levée 48
- leżący fałd 25
- libre méandre 37
- vague 29
- lido 48
- Liegendes 24
- liegende Falte 25
- ligne, équinoxiale 8
- apsidale 11
- solsticiale 9
- ligne de partage 34
- liman 48
- limite de la date 10
- des neiges 43
- linéaire excentricité 11
- lineare Exzentrizität 11
- linearny mimośród, p. linijny 11
- linja absyd 11
- ekwinokcjalna, p. równonocna 8
- loksodromiczna 12
- ortodromiczna 12
- południkowa 6
- prostobieżna 12
- przesileń 9
- równonocna 8
- skośnobieżna 12
- warstwiczna 18
- linijny mimośród 11
- listwa zboczowa 54
- lit 36
- lit majeur 36
- lithosphère 13
- litoralny, p. przybrzeżny
- litoraler Prozess 60
- litoralny osad 29
- proces 60
- Litoralablagerung 29
- littoral 29, 46
- processus l. 60
- littorale levée 48
- plate-forme 47
- rempart 48
- dépôt 29
- lac 32
- local temps 10
- lód denný 39
- pędzony 30
- przybrzeżny 39
- stały 38

- lód stłoczony 30
 lodowcowa erozja 61
 — dolina, p. żłób 1. 58
 — szczelina 45
 — pokrywa 44
 lodowcowe rysy 57
 — żłobienie 61
 lodowcowy cyrk 58
 — garnek 59
 — język 44
 — młyn 59
 — wygląd 57
 — żłób 58
 — zbiornik 44
 lodowcowych wód osady 58
 lodowa góra 30
 — jaskinia 64
 — lawina 43
 — pokrywa 38
 lodowe pole 30
 lodowiec 44
 — dolinny, dolinowy 44
 — odrodzony 44
 — podgórski 44
 — przerwany 44
 — śródlądowy 44
 — wiszący 44
 — zboczowy 44
 — złożony 44
 lodowca brama 45
 — czoło 45
 — stopa 45
 lodowisko 44
 lokalny, p. miejscowy
 loksodroma, loxodromie, Lo-
 xodrome 12
 longitude géographique 12
 longitudinale côte 47
 Lotablenkung 14
 Lotabweichung 14
 lotny piasek 65
- Luftdruckgefälle 20
 Luftdruckkeil 20
 Luftdrucksattel 20
 Luvseite 65
Łacha 37
 łańcuch górski 50
 — wysp 46
 łańcuchowe góry 50
 ławica podmorska 62
 — przybrzeżna 48
 — rzeczna 38
 łąg 57
 łąk 25
 — podmorski 62
 łąkowa dolina 55
 łożysko rzeki 36
 łąk dzienny 9
 — niewidzialny 9
 — nocny 9
 — widzialny 9
 łąkowa wydma 64
 łużka 25
 łużkowy fałd 25
 — układ 26
 łużczenie 65
Maar 32
 mada 23
 magmatiques roches 22
 magmatische Gesteine 22
 magmatyczne skały 22
 magnétique, déclinaison m. 13
 — équateur m. 14
 — inclinaison m. 13
 — intensité m. 13
 — méridien m. 14
 — pôle m. 14
 magnetischer Äquator 14
 — Pol 14
 magnetische Inklination 13
 — Intensität 13
 — Meridian 14

- magnetische Missweisung 13
magnetyczna deklinacja 13
— inklinacja 13
— nachylenie 13
— natężenie 13
— zboczenie 13
magnetyczny biegun 14
— południk 14
— równik 14
maksimum barometryczne, p.
 zwyżka 20
mapa 14
— podziałka mapy 15
marée 30
— courant de m. 30
— raz de m. 30
margiel 23
marmite glaciaire 59
marne 23
martwa wydma 64
martwe zakole 37
masowe góry 50
— skały 22
Massengebirge 50
Massengesteine 22
massif 50
Massiv 50
massives roches 22
Masstab 15
Mauer, vulkanische M. 27
matematyczny klimat 21
mathématique climat 21
mathematisches Klima 21
Mäander 36—37
Mäanderdurchbruch 37
Mäanderhals 37
Määndertal 56
meander, p. zakole 36
méandre 36—37, 57
— butte de m. 57
— vallée à m. 56
meandrowy, p. zakolowy 57
Meer 28
— Einbruchsmeer 29
— Felsmeer 49
— Golfmeer 28
— Ingressionsmeer 29
— Kanalmeer 28
— Nebenmeer 28
— Mittelmeer 28
— Randmeer 29
— Transgressionsmeer 29
— Überflutungsmeer 29
— Zwischenmeer 28
— Weltmeer 28
Meerenge 29
Meeresströmung, p. Strömung
 30
mer 28
— bordière 29
— continentale 28
— des golfes 28
— d'ingrèssion 29
— de transgression 29
Mergel 23
— Geschiebemergel, p. Ge-
 schiebelehm 57
Meridian, Anfangsmeridian 6
— Erdmeridian 6
— Hauptmeridian 7
— Himmelsmeridian 6
— magnetischer M. 14
— Nullmeridian 6
— Ortsmeridian 6
Meridiankreis 6
Meridianlinie 6
méri dien de base 7
— céleste 6
— du globe 6
— local 6
— magnétique 14
— d'origine 6

- méridien premier 6
 méridienne 6
 — hauteur m. 5
 Merkatora rzut 18
 mesa 50
 metamorficzne skały 22
 métamorphiques roches 22
 métamorphe Gesteine 22
 mgła 19
 międzykontynentalne morze 28
 międzymorze 46
 międzyrzecze 38
 miejscowa podstawa erozji 61
 miejscowy czas 10
 — południk 6
 mielizna podmorska 63
 — rzeczna 37
 mierzeja 28
 miesiąc gwiazdowy 10
 — synodyczny 10
 mimośród liniyny 11
 — numeryczny 11
 minérale source 43
 Mineralquelle 43
 mineralne źródło 43
 minimum barometryczne 20
 misa 31, 53
 — jezierna 31
 Missweisung, magnetische M.
 13
 Mittelgebirge 51
 Mittelmeer 28
 mittlerer Sonnentag 10
 mittlere Sonnenzeit 10
 młyn lodowcowy 59
 młode stadjum, p. młodociane
 60
 młodociane stadjum 60
 mobile dune 64
 mofeta, mofette 28
 mois sidéral 10
 mois synodique 10
 monadnok, monadnock 55
 Monat, siderischer M. 10
 — synodischer M. 10
 monoclinale vallée 55
 — pli, p. isoclinal 25
 monoklinalna dolina, p. izo-
 klinalna 55
 mont 50
 montagne 50
 montagnes, chaine de m. 50
 — dégradées 51
 — en failles 50
 — plissées 50
 — système de m. 50
 montée des eaux 38
 monticule 50
 moraine 57
 — frontale 58
 — du fond 58
 — de barrage 58
 — laterale 58
 morainique, amphithéâtre m. 58
 — lac m. 31
 Moräne 57
 — Endmoräne 58
 — Grundmoräne 58
 — Seitenmoräne 58
 — Stirnporäne 58
 — Staumoräne 58
 Moränenamphitheater 58
 Moränensee 31
 morena 57
 — boczna 58
 — czołowa 58
 — denna 58
 — krańcowa 58
 — spiętrzona 58
 morenowy amfiteatr 58
 morenowe jezioro 31
 morfologiczny cykl 59

- morfologiczny proces 59
 morphologischer Prozess 59
 morska kipiela 30
 morski kanał 28
 — wiatr 21
 morskie prądy, p. prądy 30
 mort, méandre m. 37
 morte, dune m. 64
 morze 28
 — ingresyjne 29
 — międzykontynentalne 28
 — poboczne 28
 — przejściowe 28
 — przybrzeżne 28
 — przykontynentalne 28
 — śródziemne 28
 — transgresyjne 29
 — zapadlinowe 29
 — zatokowe 28
 mouille 33
 moulin glacial 59
 moutonnée roche 57
 mouvant, sable m. 65
 mouvement épeirogène 23
 — orogénique 23
 moyen jour solaire 10
 — temps solaire 10
 Mulde 22, 52
 — submarine 62
 Muldental 55
 muł 23
 mur wulkaniczny 27
 Mure 35
 muton 57
 Mühle, Gletschermühle 59
 Mündung 38
 — Deltamündung 38
 — Ästuar­mündung 38
 Mündungsstufe 57
Nachfolgefluss 35
 Nachfolgetal 35
 Nachtbogen 9
 nachylenie warstwy, p. upad 24
 — magnetyczne 13
 — ekliptyki 8
 nacieki jaskiniowe 64
 nadbrzeżny 46
 nadbrzeżne jezioro 32
 nadbrzeżna terasa 54
 nadbrzeżne urwisko 47
 nadbrzeżna wydma 64
 nadir 5
 nadkład, p. strop 24
 nadbrzeżna równina napływo-
 wa 57
 nadwyżka siły ciężkości 14
 Nährgebiet des Gletschers 44
 nałożony, p. epigenetyczny 35
 namuliska, p. napływy 38
 napływowa równina 57
 napływowy stożek 50
 napływowe wybrzeże 47
 — wyspy 46
 napływy rzeczne 38
 nappe aquifère 40
 — de charriage 27
 — de recouvrement 26
 narastające wybrzeże 47
 narzutniak 57
 narzutowy głąz 57
 nasada półwyspu 45
 następcza rzeka i dolina, p.
 subsekwentna 35
 nasunięcie 26
 nasypowe jezioro 31
 nasypowy stożek 50
 nasypowe terasy 53
 natężenie magnetyczne 13
 naturel, puit n. 64
 Nebenmeer 28
 Nebel 19
 nebulosité 19

- neck 27
 Nehrung 28
 neiges éternelles 43
 — persistentes 43
 — limite des n. 43
 Netz, Flussnetz 34
 — geographisches N. 15
 — Hilfsnetz 16
 neutral, niveau n. 13
 neutrale Schicht 13
 névé 43
 — champ de n. 43
 niebieskie bieguny 6
 — południki 6
 — równoleżniki 7
 — zwrotniki 7
 niebieska oś 6
 niebieski równik 7
 — zwierzyniec 8
 niecka 52
 niedobór siły ciężkości 14
 niestała rzeka 34
 niestałe źródło 41
 nièves pénitentes 43
 niewidzialny łuk 9
 niezgodne wybrzeże 47
 nimbus 19
 niveau d'un lac 32
 — de base 61
 — de l'eau souterraine 40
 — neutral 13
 — oscillations du n. 32
 nizina 52
 niż 52
 — barometryczny 20
 nocny łuk 9
 noeud orographique 51
 normale, position n. 23
 — projection n. 16
 — processus n. 59
 — stratification n. 24
 normale Lagerung 23
 normaler Prozess 59
 normale Schichtung 24
 normalny proces 59
 — rzut 16
 normalne ułożenie 23
 — warstwowanie 24
 noyau de la terre 13
 nuages 19
 Nullmeridian 6
 numérique excentricité 11
 numerische Exzentrizität 11
 numeryczny mimośród 11
 nunatak 58
 nurt rzeki 33
 nutacja 11
 nutation 11
 ●balony fałd, p. przechylony
 25
 obciążenie rzeki 37
 obere Kulmination 9
 oberwanie góry 49
 obieg ziemi 10
 oblique pli 25
 — projection 16
 — stratification 24
 obliquité de l'écliptique 8
 obłoczność 19
 obłoki 19
 obojętna rzeka i dolina 35
 obojętny poziom 13
 obrót ziemi 10
 obryw 54
 obsekwentna rzeka i dolina 35
 obsequenter Fluss u. Tal 35
 obséquente rivière et vallée 35
 obsuwisko 49
 obszar chłonny 40
 — dopływowy 40
 — zalewowy 37
 obwodowa rzeka 34

- ocean 28
 — powszechny, światowy 28
 océan universel 28
 oceaniczny rów 62
 oceaniczna wyspa 45
 oczka lodowcowe 58
 odchylenie pionu 14
 oderwane wyspy 46
 odległość wierzchołkowa 5
 — zenitalna 5
 — zgodność odległości 15
 odmłodzenie rzeźby 60
 odniesienie, elipsoid odniesienia 12
 odpływ i przyptyw 30
 odpływ względny 33
 — wysokość odpływu 33
 — współczynnik odpływu 33
 odrodzony lodowiec 44
 odrostkowy półwysep 45
 odstłoneczny stok 20
 — punkt 11
 odśrodkowy rzut, p. gnomoniczny 18
 odstęp pionowy poziomic 18
 — boczny poziomic 18
 odsypisko rzeczne 38
 odwietrzny stok 65
 — odwrócenie rzeźby 60
 — temperatury 20
 odwrotna rzeka i dolina 35
 odziemny punkt 11
 offenes Tal 55
 okno 32
 — tektoniczne 27
 okołobiegunowe gwiazdy 9
 okres zlodzenia 39
 okresowa rzeka 34
 okresowe źródło 41
 okruczowe skały 22
 okruczowiec 22
- ooser 58
 opadowa powódź 38
 opuszczone zakole 37
 orogeniczne ruchy 23
 orogénique mouvement 23
 orogenetische Bewegung 23
 orthodromie, Orthodrome 12
 orthographique projection 17
 orthographische Projektion 17
 ortodroma 12
 ortograficzny rzut 17
 Ortsmeridian 6
 Ortszeit 10
 osady morskie 29
 — lodowcowe, p. moreny 57—58
 — wód lodowcowych 58
 osadowe skały 22
 osadzanie 61
 oscillation du niveau 32
 ostaniec, p. świadek 52
 ostroga 56
 ostrów, p. wyspa rzeczna 38
 osuwisko 49
 oś dolinna 56
 — niebieska 6
 — rzutu 16
 — świata 6
 — ziemska 6
 — dynamiczna rzeki, p. nurt 33
 ośrodek wodonośny 40
 otwarta dolina 55
 otwarte morze zatokowe 28
 ouadi, oued 65
 ouverte vallée 55
 owiewany stok 65
 oz 58
Packeis 30
 padół 52
 pagórek 50
 pancierz pustynny 65

- panew 53
 Parabeldüne 64
 parabolique dune 64
 paraboliczna wydma 64
 paralaksa pionowa 11
 — poziomowa 10
 — roczna 11
 — wysokościowa 11
 parallaxe annuelle 11
 — horizontale 10
 — verticale 11
 Parallaxe, Höhenparallaxe 11
 — Horizontalparallaxe 10
 — Jahresparallaxe 11
 parallèles célestes 7
 — de latitude 7
 Parallelkreise der Erde 7
 — des Himmels 7
 parasitique cône 27
 parasitischer Vulkankegel 27
 parów 53
 partage, ligne de p. 34
 pas ciszy 21
 pasaty 21
 pasmo górskie 50
 Pass 51
 Passate 21
 pędzone góry lodowe 30
 pędzony lód 30
 pęknięcie 26
 pelagiczny osad 29
 pélagique dépôt 29
 pelagische Ablagerung 29
 pełne natężenie magnetyczne
 13
 pełnego morza osad 29
 pendage 24
 péneplaine 55
 peneplena 55
 pente 56
 — de la rivière 33
- pente de vallée 56
 — rupture de pente 53
 percée 56
 peresyp 48
 perennierende Quelle 41
 Perigäum 11
 perigeum, perigée 11
 periheljum, périhélie, Perihel 11
 périphérique rivière 34
 peripherischer Fluss 34
 periode de glaciation 44
 périodique rivière 34
 — source 41
 periodischer Fluss 34
 periodische Quelle 41
 perjodyczna rzeka 34
 perjodyczne źródło 41
 permanente rivière 34
 — source 41
 permanenter Fluss 34
 permanente Quelle 41
 perméabilité 39
 persistentes neiges 43
 perspective projection 17
 perspektivische Projektion 17
 perspektywiczny rzut 17
 pesanteur, anomalie de p. 14
 pętla rzeczna 37
 Petrefact 25
 Pfanne 53
 phréatique eau 39
 physique climat 21
 — horizon 5
 piarg 49
 piargu strumień 49
 — lawina 49
 piasek lotny 65
 piaszczysko 38
 piaszczysta ławica 38
 pieczara 63
 pied du glacier 45

- piedemont-glacier 44
 pień ładu 45
 pierwotna jaskinia 63
 pierwszorzędny półwysep 45
 pierzaste chmury 19
 piętro wzniesienia 18
 — wodonośne 40
 pion, odchylenie pionu 14
 pionowe natężenie magnetycz-
 ne 13
 pionowy odstęp poziomic 18
 pionowa paralaksa 11
 pivot de la projection 16
 plage 47
 plaine d'abrasion 54
 — d'accumulation 54
 — d'alluvions 54
 — de degradation 54
 — de denudation 54
 — structurale 54
 planetaire unité 11
 planetarische Einheit 11
 planetarna jednostka 11
 plateau 52
 — haute-p. 52
 — sousmarin 62
 — volcanique 27
 plate-forme littorale 47
 — continentale 61
 platforma przybrzeżna 47
 — abrazyjna 47
 Platte 52
 — submarine 62
 — Brandungsplatte 47
 Plattform, Küstenplattform 47
 plaża 47
 pli 25
 pli-faille 25
 plissée-montagnes 50
 plos 33
 plutoniczne skały 22
 plutoniennes roches 22
 plutonische Gesteine 22
 płaskowyż 52
 płaskowzgórze 52
 płaszczowina 27
 płaszczyna równikowa 7
 płycizna 63
 płyta 52
 — podmorska 62
 — wulkaniczna 27
 płytkoinorski osad 29
 poboczne morze 28
 pobrzeże 46
 pochłanianie, absorpcja 19
 pochylony fałd 25
 początkowy południk 6
 podbiegunowe koło 7
 podcinanie 61
 podcios brzegowy 47
 podgórski lodowiec 44
 podgórze 51
 podkład, p. spąg 24
 podłużne wybrzeże 47
 podłużna wydma 64
 podmorska platforma 47
 podpoziomica 18
 podstawa erozji 61
 podwójne wybrzeże 46
 podziałka mapy 15
 podziemna woda 36
 pogoda 21
 pogórze 51
 point équinoxial du printemps 8
 points équinoxiaux 8
 — solsticiaux 8
 pointe 46
 pokrywa lodowa 38
 — lodowcowa 44
 — tektoniczna 26
 — wulkaniczna 27
 pokutniczy śnieg 43

- pola lodowe 30
 polaire projection 17
 polaires cercles 7
 — coordonnées 8
 polarny, p. biegunowy, pod-
 biegunowy
 Polarkreis 7
 Polarkoordinaten 8
 Polarprojection 17
 pôle céleste 6
 — magnétique 14
 — terrestre 6
 — de la projection 16
 Pol, magnetischer P. 14
 — Erdpol 6
 — Himmelpol 6
 — Projektionspol 16
 pole firnowe 43
 Polhöenschwankung 12
 Polverschiebung 12
 polje 63
 poliedryczny rzut 18
 polissage glacial 57
 polständige Projektion 17
 polyconische Projektion 18
 polyconique, projection p. 18
 polyédrique, projection p. 18
 Polyeder-Projektion 18
 północny punkt 6
 półstrome jezioro 23
 południa punkt 6
 południk magnetyczny 14
 — miejscowy 6
 — niebieski 6
 — początkowy 6
 — zerowy 6
 — główny 7
 — ziemski 6
 — zasadniczy 7
 południkowa linja 6
 półwysep pierwszorzędny 45
 półwysep drugorzędny 45
 — odrostkowy 45
 — przyrostkowy 45
 — barometryczny 20
 pomocnicza siatka 16
 ponor 63
 Ponore 63
 poprzeczne wybrzeże 47
 — wydmy 64
 poprzeczny rzut 16
 porte du glacier 45
 portowy czas 30
 pośredni rzut 17
 posuszny proces 60
 potok 34, 35
 — górski 35
 — dziki 35
 powierzchnia akumulacyjna 54
 — abrazyjna 55
 — denudacyjna 54
 — kadłubowa 54
 — zasypania 54
 — zrównania 54
 — rzutowa 16
 — warstwowa 18
 — wody gruntowej 40
 powierzchni zgodność 15
 powódź opadowa 38
 — roztopowa 38
 — zatorowa 38
 poziom astronomiczny 5
 — fizyczny 5
 — obojętny 13
 — dolny erozji 61
 — warstwowy 18
 — wodonośny 40
 — wody gruntowej 40
 — jeziora 32
 poziomy rzut 17
 poziome koło rzutu 16
 — napięcie magnetyczne 13

- poziome rozczłonkowanie 45
 poziomica 18
 — wglębna 18
 poziomic odstęp 18
 poziomowa paralaksa 10
 pozorny horyzont 5
 Präcession 11
 prąd wody gruntowej 41
 — przyptywowy 30
 — tryftowy 30
 — wsteczny 30
 — wstępujący 30
 — wynurzający się 30
 — wyrównawczy 30
 — zstępujący 30
 prądy morskie 30
 prawierównia 55
 précipitation, crue de p. 38
 prémier méridien 6
 precesja, précession 11
 présqu'île adventive 45
 — d'attachement 45
 — détachée 45
 pression, haute p. 20
 printemps, point de p. 8
 proces morfologiczny 59
 — glacialny, p. lodowcowy 59
 — normalny 59
 — subaeryczny 59
 — lodowcowy 59
 — krasowy 59
 — przybrzeżny 60
 — litoralny, p. przybrzeżny 60
 — posuszny 60
 — pustynny, p. posuszny 60
 processus morphologique 59
 — normal 59
 — subaërique 59
 — glacial 59
 — carsique 59
 — littoral 60
 processus aride 60
 production d'une source 41
 profil równowagi 36
 próg 52
 — ujściowy 57
 — kontynentalny 61
 — uskokowy 52
 — denudacyjny 52
 — zabrzeżny 52
 projection 14
 projekcja, p. rzut 14
 Projektion 14
 Projektionsachse 16
 Projektionsfläche 16
 Projektionspol 16
 proste wzniesienie 6
 prosty fałd 25
 prostobieżna linja 12
 prostokątne współrzędne sferyczne 7
 Prozess, morphologischer P. 59
 — normaler 59
 — glazialer 59
 — Karstprozess 59
 — littoraler 60
 — arider 60
 przechylony fałd 25
 przeciwbiegun rzutu 16
 przeciągnięcie rzeki 37
 przeciągnięta rzeka 37
 przedmurze 51
 przegłębienie 57
 przegłębiona dolina 56
 przejściowe morze 28
 przekazana dolina i rzeka 35
 przekątne uwarstwienie 24
 przekraczające morze 29
 — ułożenie 24
 przelewowe źródło 41
 przełęcz 51
 przełom 56

- przełomowa dolina 56
 przenoszenie 61
 przepływ 33
 przepływ boczny lodowca 44
 przepływowe jezioro 31
 przerwanie zakola 37
 przerwany lodowiec 44
 przerwucenie łożyska 36
 przesiąkliwość 39
 przesień linja 9
 — koło 9
 — punkty 8
 przeskokowa warstwa 33
 przesunięcie 26
 przesuwanie się łożyska 36
 — biegunów 12
 przesyp 48
 przetrwała dolina i rzeka 35
 przetrwał fale 29
 przewał lodowca 44
 przewałowe źródło 41
 przewieszka 54
 przybyszowy stożek 27
 przybrzeżny 46
 przybrzeżna ławica 48
 — rafa 48
 — platforma 47
 — wyspa 45
 przybrzeżny osad 29
 — proces 60
 — lód 39
 przykontynentalne morze 28
 przylądek 46
 przylądowe wyspy 45
 przyptyw 30
 przyptywowy prąd 30
 przyrostkowy półwysep 45
 przysłoneczny punkt 11
 przystosowane wybrzeże 47
 przytrzymała wydma 64
 przyziemny punkt 11
- puit naturelle 63
 — artesienne 42
 punkt absydalny 11
 — Barana 8
 — ekwinokcjalny 8
 — główny rzutu 16
 — odstłoneczny 11
 — odziemny 11
 — północy 6
 — południa 6
 — przesień 8
 — przysłoneczny 11
 — przyziemny 11
 — rosy 19
 — równonocny 8
 — skroplenia 19
 — wierchołkowy 5
 — wiosenny 8
 pustynia piaszczysta 65
 — żwirowa 65
 — skalista 65
 pustynny proces 60
 pustynne szkliwo 65
 pustynny pancerz 65
 puszczenie lodu 39
 pylista lawina 43
Quelle 41—43
 Quellfluss 34
 Quellkuppe 27
 Quellsee 31
 querachsige Projektion 16
 Querküste 47
Rachel 53
 rafa koralowa 48
 — podmorska 63
 rajeunissement 60
 ramification 36
 ramię siodła, p. skrzydło 25
 — wydmy 65
 Randgebirge 51
 Randmeer 29

- rapides 33
rascles 63
ravin 53
raz de marée 30
rdzeń wulkanu 27
réaction, courant de 30
rechtwincklige Koordinaten 7
réception, cône de r. 56
récouvrement, nappe de r. 26
— lambeau de r. 27
récoupement de méandre 37
récif 48
— barrière 48
— frangeant 48
rectiligne dune 64
referencyjny elipsoid 12
Referenzsphäroid 12
reflux 30
regelacja, régélation 43
régénéré: glacier r. 44
Regenflut 38
regularisée: côte r. 47
Reif 19
rektascenzja 6
relatif: écoulement r. 33
relative: humidité r. 19
relative Feuchtigkeit 19
relief 59
— adaptation du r. 60
— alpin 51
— inversion du r. 60
Reliefinwersion 60
Reliefstärke 60
Reliktensee 32
rémontante, érosion 61
rempart littoral 48
— dune de r. 64
renversé: pli r. 25
réplat 53
réseau auxiliaire 16
— géographique 15
réseau hydrographique 34
— — densité du r. 34
resekwentna dolina i rzeka 36
reséquente, rivière et vallée 36
resequenter Fluss u. Tal 36
reservoir de l'eau souterraine 41
ressac 30
Restberg 55
résurgence 42
révolution de la terre 10
rias 48
riasowe wybrzeże 48
Riasküste 48
rides 65
Riegel 56
Riff 63
— Sandriff 38
— Wallriff 48
— Saumriff 48
rigole 53
Rille 53
Rinne, p. Furche i Rille 53
— submarine R. 62
Rippelmarken 65
ripplemarks 65
rivage 46
rivière 34—36
roche moutonnée 57
rochers: mer de r. 49
roches 22
roczna parallaksa 11
rój wysp 46
rok gwiazdowy 9
— zwrotnikowy 9
rosa 19
rosée 19
rosy, punkt 19
Rostgebirge 51
rotacja ziemiska 10
rotation 10

- Rotation, Erdrotation 10
rów 53
— oceaniczny 62
— tektoniczny 26
— zapadlinowy 26
równanie czasu 10
równik niebieski 7
— ziemski 7
— magnetyczny 14
równikowa płaszczyzna 7
równikowy rzut 17
równikowe współrzędne 8
równina abrazyjna 54
— akumulacyjna 54
— denudacyjna 54
— napływowa 54
— warstwowa 54
— zasypania 54
równoległy rzut 17
równoleżniki niebieskie 7
— ziemskie 7
równonocne koło 8
— linja 8
— punkty 8
równonocnych punktów cofanie się 11
równowaga, krzywa równowagi 36
równowaga izostatyczna 14
rozbieżność 51
rozcłonkowanie poziome 45
rozcięcie 59
rozdolinienie 59
rozdoły 53
rozgałęzienie, p. rozcłonkowanie 45
różnicująca erozja 61
rozróg, rozroże 51
roztopowa powódź 38
rozwalisko, p. złomisko 49
rozwidlenie rzeki 36
rozwidlenie lodowca 44
rozwińcie rzeki 36
rozwińte wybrzeże 46
ruch epirogeniczny 23
— łądotwórczy 23
— orogeniczny 23
ruczaj 46
Rücken 50
— untermeerischer R. 62
Rückfalte 25
Rückwärtserosion 61
ruisseau 46
rumowisko skalne 49
rumowiskowy strumień 49
Rumpf 45
Rumpfbene 54
Rumpffläche 54
Rumpfgebirge 51
Rundhöcker 57
rupture de pente 53
ruszenie lodu 39
ryf 63
rygiel 56
rysy lodowcowe 57
rzeczywisty czas słoneczny 10
rzeczywista doba słoneczna 9
rzeczywisty klimat 21
rzeczywista granica wiecznego śniegu 43
rzeczna sieć 34
rzeczne terasy 53
— ławice 38
— jeziora 31
— wyspy 38
rzeczny układ 34
rzeczysko 37
rzędowe wydmy 64
rzeki 33—39
— antecedencyjne 35
— bliźniacze 34
— błędne 35

- rzeki domorskie 35
 — epigenetyczne 35
 — ginące 34
 — insekwentne 35
 — konsekwentne 35
 — następcze, p. subsekwentne 35
 — niestałe 34
 — obojętne, p. insekwentne 35
 — obsekwentne 35
 — obwodowe 34
 — odwrotne, p. obsekwentne 35
 — okresowe 34
 — przekazane 35
 — przetrwałe 35
 — resekwentne 36
 — stałe 35
 — źródłowe 35
 — subsekwentne 35
 — uprzednie 35
 — wtórne, p. resekwentne 36
 — wysychające 34
 — zdziczałe 35
 — źródłowe 34
 — zstępcze, p. konsekwentne 35
 rzeźba 59
 — alpejska 51
 — dostosowana 60
 — odmłodzona 60
 — pionowa 59
 — wysokogórska 51
 rzuty azymutalne 17
 — biegunowe 17
 — centralne, p. gnomoniczne 18
 — gnomoniczne 18
 — horyzontalne 17
 — kartograficzne 14
 — konwencjonalne 15
 rzuty Merkatora 18
 — normalne 16
 — odśrodkowe, p. gnomoniczne 18
 — ortograficzne 17
 — perspektywiczne 17
 — poliedryczne, p. wielopłaszczyznowe 18
 — polikoniczne, p. wielostożkowe 18
 — poprzeczne 16
 — pośrednie 17
 — poziome, p. horyzontalne 17
 — równikowe 17
 — równoległe, p. ortograficzne 17
 — skośnoosiowe 16
 — stereograficzne 17
 — stożkowe 17
 — ukośne, p. skośnoosiowe 16
 — walcowe 17
 — wielopłaszczyznowe 18
 — wielościennie, p. wielopłaszczyznowe 18
 — właściwe 16
 — zenitalne, p. azymutalne 17
 — zgodnokątowe 16
 — zgodnodległościowe 15
 — zgodnopowierzchniowe 15
 — wiernokątowe, p. zgodnokątowe 16
 — wiernoodległościowe, p. zgodnodległościowe 15
 — wiernopowierzchniowe, p. zgodnopowierzchniowe 15
 — wielostożkowe 18
 rzutu oś 16
 — biegun 16
 — powierzchnia 16
 — koła główne 16
Sable mouvent 65

- sable, banc de sable 38
Sägegrat 50
salé, lac s. 32
salée, source s. 43
salinité 29
salza, salse, Salze 27
Salzgehalt 29
Salzquelle 43
Salzsee 32
samotna fala 30
Sand, Flugsand 65
Sandbank 38
Sandwüste 65
sandr, Sandr 58
Sattel 25
— barometrischer S. 20
Satteltal 55
Säuerling 43
Saugloch 63
Saumriff 48
sauvage rivière 35
Schatten, Windschatten 65
Scharung 51
Scheitelpunkt 5
Schelf 61
Schelfablagerung 29
Schichtung 24
Schichtebene 54
Schichtgestein 22
Schichtkopf 24
Schichtwasserquelle 41
Schichttafel 52
schiefachsig Projektion 16
schiefe Falte 25
Schiefe, Ekliptikschiefe 8
Schlamm 23
Schlammvulkan 27
Schliff, Gletscherschliff 57
Schlinge 37
— tote Schlinge 37
Schlot, vulkanischer Sch. 28
Schlucht 53
Schlundtrichter 63
Schmelzflut 38
Schnee, Büsserschnee 43
— ewiger Sch. 43
Schneegrenze 43
Schnellen, Stromschnellen 33
schód ujściowy 57
Scholle 26
— Eisscholle 39
Schollengebirge 50
Schraffen 18
Schrammen, Gletscherschrammen 57
Schratten 63
Schulter, Trogschulter 59
Schummerung 19
Schuppe 25
Schuppenfalte 25
Schuppenstruktur 26
Schutt 49
Schuttkegel 50
Schuttquelle 42
Schuttstrom 49
Schüssel 53
Schwebestoff 37
Schwelle 52
— submarine Sch. 62
Schwellhochwasser 38
Schwemmkegel 50
Schwemmlandküste 47
Schwerkraftanomalie 14
scie, crête en scie 50
ścięcie rzeki 37
— zakola 37
ścięta rzeka 37
ścinająca rzeka 37
seche vallee 55
sédimentaires, roches 22
sedimentation 61
Sedimentgesteine 22

- sedymentacja 61
 sędziwe stadjum 60
 See 31—32
 Seebecken 31
 Seehalde 32
 Seespiegel 32
 Seespiegelhöhe 32
 Seespiegelschwankung 32
 Seewasserstand 32
 Seewind 21
 Sehkreis 5
 Seitenerosion 61
 Seitenmoräne 58
 seiches 32
 sélective, érosion s. 61
 selektywna erozja 61
 Senkung 26
 Senkungsbecken 26
 Senkungsküste 47
 serir 65
 serpentina 36
 seuil 52
 — sousmarin 62
 sferoid, p. elipsoid
 sferyczne współrzędne 7
 shelf 61
 siatka geograficzna 15
 — pomocnicza rzutu 16
 — p. sieć
 Sicheldune 64
 sidéral, mois s. 10
 — temps s. 9
 — jour 9
 sidérale, année s. 9
 siderischer Monat 10
 siderisches Jahr 9
 sieć rzeczna 34
 — geograficzna 15
 — pomocnicza rzutu 16
 — — gęstość ś. w. 34
 — wodna 34
 sierpowa wydma 64
 siklawka 34
 sillon 53
 — sousmarin 62
 simple côte 46
 Sinkwasser 30
 sinność 36
 siodło 25
 siodłowa dolina 55
 skamielina, skamieniałość 25
 skala mapy 15
 skalica 27
 skalista pustynia 65
 skaliste terasy 53
 skały 22
 skiba 26
 skibowe góry 50
 skłon, p. stok 56
 skorupa ziemska 13
 skośnobieżna linja, loksodroma 12
 skośnoosiowy rzut 16
 skręt rzeki 36
 skroplenia punkt 19
 skrzydło siodła 25
 ślepa dolina 55
 Skulptur 59
 słonawe jezioro 32
 słone jezioro 32
 — źródło 43
 słoneczna doba rzeczywista 9
 — — średnia 10
 słoneczny czas rzeczywisty 10
 — — średni 10
 słoność 29
 słupy naciekowe 64
 śnieg pokutniczy 43
 — wieczny 43
 — ziarnisty, firn 43
 śniegu granica 43
 socle continental 61

- Sohle, Gletschersohle 45
 solaire jour moyen 10
 — — vrai 9
 — temps moyen 10
 — — vrai 10
 solanki 43
 solares Klima 21
 solfatara 28
 soliflukcja 49
 Sölle 58
 solne jezioro 32
 — źródło 43
 Solquelle 43
 solsticiale ligne 9
 solsticial colure 9
 solsticiaux points 8
 Solstiziallinie 9
 Solstizialkolor 9
 Solstizialpunkte 8
 sołonec 32
 Sonnentag, mittlerer S. 10
 — wahrer S. 9
 Sonnenzeit, mittlere S. 10
 — wahre S. 10
 sopleńce 64
 source 41—43
 — production d'une s. 41
 — débit d'une s. 41
 souterraines, eaux 39
 spadek rzeki 33
 spąg 24
 Spalte, Gletscherspalte 45
 Spaltenquelle 42
 spełzywanie 49
 spezifischer Abfluss 33
 sphärische Koordinaten 7
 sphériques coordonnées 7
 Spiegel, Grundwasserspiegel
 40
 — Seespiegel 32
 spiętrzony lód 30
 spiętrzona morena 58
 spiętrzenie wody gruntowej 41
 Spitze 50
 splot 51
 spływ kry 39
 — lodowców 44
 — wody gruntowej 41
 spływowe źródło 41
 spoivo 22
 Sporn, Talsporn 56
 Sprungschicht 33
 średni czas słoneczny 10
 średnia doba słoneczna 10
 średniogórze 51
 źródładowe rzeki 35
 — wydmy 64
 — lodowce 44
 źródziemne morza 28
 śryz 39
 stade 60
 stadjum 60
 Staffel 52
 stalagmity 64
 stalaktyty 64
 stałe rzeki 34
 — źródła 41
 stały lód 38
 stan pogody 21
 starcze, stare stadjum 60
 starorzecze 37
 Stau, Grundwasserstau 41
 Stauhochwasser 40
 Staublawine 43
 Staukuppe 27
 Staumoräne 58
 Stausee 31
 Staudammsee 31
 stawanie lodu 39
 stojące Falte 25
 stojące Eis 38
 Steinlawine 49

- Sterne, zirkumpolare S. 9
Sternhöhe 5
Sterntag 9
Sternzeit 9
stereograficzny rzut 17
stéréographique, projection s.
17
stereographische Projektion 17
Stirn, Gletscherstirn 45
Stirnmoräne 58
stłoczony lód 30
Stockwerk, Grundwasserstock-
werk 40
stok 56
— doliny 56
— podcięty 56
— dowietrzny 65
— odwietrzny 65
— szelfowy 62
stok, załom stoku 53
stokowe źródło 42
stoliwo 50
stopa lodowca 45
Störung 25
— Zyklusstörung 60
stożek 50
— wulkaniczny 27
— napływowy 50
— nasypowy 50
— przybyszowy 27
stożkowy rzut 17
strąd, p. plaża 47
Strand 47
Strandwall 48
Strandterrasse 54
Strandsee 32
stratification normale 24
— oblique 24
— entrecroisée 24
stratifiées roches 22
strefa ciszy 21
strefa warstwiczna 18
strefowy czas 10
Streichen 24
Strichdüne 64
stries glaciaires 57
Strom 34
— Grundwasserstrom 41
Stromstrich 33
Stromschnelle 33
Strömung, Meeresströmung 30
strop 24
structure 23
structurale, plaine 54
struga 34
strukturalna równina 54
strumień 34
— błotny 49
— piargu 49
— rumowiskowy 49
studnia artezyjska 42
Stufe, Denudationsstufe 52
— Kontinentalstufe 61
— Mündungsstufe 57
— Landstufe 52
— tektonische Stufe 52
Stundenkreis 5
Stundenwinkel 6
subaërique, processus 59
subaeryczny proces 59
submergée, côte 47
subsekwentne doliny i rzeki 35
subséquente rivière, vallée 35
subsequenter Fluss u. Tal 35
sucha dolina 55
suchodół 55
supérieure, culmination 9
surcreusement 57
surcreusée, vallée 56
surface de la projection 16
— d'accumulation 54
— de dégradation 54

- surface d'aplanissement 54
— de dénudation 54
— d'abrasion 54
surimposée rivière et vallée 35
surplomb 54
— gradin en s. 54
suw 49
suspendu, méandre s. 57
— glacier 44
suspendue, vallée s. 56
suspension, material en s. 37
świadek 52
świata oś 6
światowy ocean 28
swobodne fale 29
— zakole 37
synclinal 25
synclinale, vallée 55
synklina 25
synkлинаlna dolina 55
Synklinaltal 55
synodyczny miesiąc 10
synodique, mois 10
synodischer Monat 10
szypoty 33
system górski 50
— rzeczny 34
système des montagnes 50
— d'une rivière 34
szczątkowe wzniesienie 55
— jezioro 32
szczawy 43
szczelinowe źródło 42
szczeliny lodowcowe 45
szczyt podmorski 62
szczytowe źródło 42
szelf 61
szelfowy osad 29
— stok 62
szerokość geocentryczna 12
— geograficzna 12
szkliwo pustynne 65
szlam, p. muł 23
szrafowanie 18
szron 19
— wiatrowy 20
szutrowe źródło 42
Tafel 52
— vulkanische T. 27
Tafelberg 50
Tag, Sterntag 9
— Sonnentag 9, 10
Tagbogen 9
Talabhang 56
Talaue 57
Talboden 56
Talgefälle 56
Talgletscher 44
Talquelle 42
Talriegel 56
Talschluss 56
Talsporn 56
Taltrichter 56
Taltrog 59
Talung 52
Talwind 21
Talweg 56
Talzirkus 56
talus 56
— continental 62
— lacustre 32
tamowe jezioro 31
taras p. terasa 53—54
Tau 19
Taupunkt 19
téctonique 23
— vallee 55
tekstura 59
tektoniczna budowa 23
— czapka 27
— dolina 55
— pokrywa 26

- tektoniczne jezioro 31
— okno 27
— źródło 42
tektoniczny rów 26
— załom 52
— próg, p. uskokowy 52
tektonika 23
tektonischer Bau 23
— Tal 55
— Stufe 52
— See 31
temoin, butte-témoin 52
temperatura wgłębna 13
— odwrócenie temperatury 20
Temperaturschichtung 32
Temperaturumkehr 20
temperature en profondeur 13
— inversion de t. 20
temps local 10
— sidéral 9
— solaire 10
termiczne uwarstwienie 32
terminal bassin 58
Terminante, Erosionstermi-
nante 36
termy 42
terasy akumulacyjne 53
— denudacyjne 53
— nadbrzeżne 54
— nasypowe 53
— rzeczne 53
— skaliste 53
— wcięte 53
— warstwowe 53
— erozyjne 53
terrain d'infiltration 40
— d'inondation 37
terrasse 53—54
Terrasse 53—54
terre, révolution de la t. 10
— rotation de la t. 10
terrestre axe 6
— pôle 6
terrigenè, dépôt 29
terrigenè Ablagerung 29
terrygeniczny osad 29
texture 59
thérmales, eaux 42
thérmiqùe, stratification 32
Thermen 42
tidy, Tiden 30
Tief 61
Tiefe 33
Tiefdruck 20
Tiefebene 51
Tiefenerosion 60
Tiefengesteine 22
Tiefenlinie 18
Tiefenstufe, geothermische 13
Tiefentemperatur 13
Tiefland 51
Tiefseeablagerung 29
Tiefseeegraben 62
Tierkreis 8
tombolo 48
Ton 23
Tor, Gletschertor 45
torrent 35
Tost 39
Totalintensität 13
tote Düne 64
— Schlinge 37
transgredierende Lagerung 24
transgression, mer de t. 29
Transgressionsmeer 29
transgressive, position 24
transgresyjne morze 29
— ułożenie 24
transfluencja, Transfluenz 44
transition, cône de t. 58
transport, Transport 61
transversale, projection t. 16

- transwersale Projektion 16
transwersale, côte 47
transwersalny rzut p. poprzeczny 16
Treibeis 30
Treue, Flächentreue 15
— Längentreue 15
— Winkeltreue 15
Trichter, Karstrichter 63
— Quelltrichter 56
— Taltrichter 56
— Schlundtrichter 63
Trockental 55
Trog 59
Trogschulter 59
tronc 45
Tropfstein 64
tropiques 7
— célestes 7
tropicque année 9
tropisches Jahr 9
tryft, tryftowy prąd 30
Trümmergestein 22
trzon łądu p. pień 45
tuf calcaire 23
— volcanique 23
tuf wapienny, p. martwica 23
— wulkaniczny 23
Tuff, Kalktuff 23
— vulkanischer T. 23
twardziel 55
Uadi 65
Übereisung 39
Überfallsquelle 41, 42
Überfaltungsdecke 27
Übergangskegel 58
Überhang 54
überkippte Falte 25
Überschiebung 26
Überschiebungsdecke 26
Überschwemmung 38
übertieftes Tal 56
Ufer 36, 46
— konkaves 36
— konwexes 36
Ufereis 39
ujście 38
— deltowe 38
— lejkowate 38
ujściowy schód 57
układ rzeczny 34
ukośne warstwowanie 24
ukośny rzut, p. skośnoosiowy 16
ukształtowanie 59
ułożenie warstw 23—24
Umkehr, Temperaturumkehr 20
Umlaufberg 56
Umschwung, Erdumschwung 10
unité planétaire 11
untere Kulmination 9
Unterbrechung, Zyklusunterbrechung 60
Untiefe 37
uogólnienie, generalizacja 15
upad warstw 24
upłaz 53
uprzednia dolina i rzeka 35
urwisko 54
— nadbrzeżne 47
urzeźbienie 59
uskok 26
uskokowe góry 50
— źródło 42
uskokowy próg 52
ustalona wydma 64
uszczelnienie krasu 63
Uvalas 63
uwał 63
uwarstwienie termiczne 32

- V**adeuse, eau 40
vadoses Wasser 40
vague d'explosion 30
— forcée 29
— libre 29
val 52
vallée 56—57
— sousmarine 62
— pente de v. 56
— fond de v. 56
— cirque de v. 56
vent, ascendant 21
— descendant 21
— versant sous le v. 65
— — au v. 65
Verbiegung 25
Verfrachtung 61
verglas 20
Vergletscherung 44
Verjüngung 60
Verkarstung 63
Verlandungsküste 47
Verlegung, Flussverlegung 36
vermittelnde Projektion 17
vernis du desert 65
verron 56
versant 56
versant de vallée 56
Verschiebung 26
— Flussverschiebung 36
Verschmierung, Karstverschmierung 63
Verschub, Höhenverschub 11
Versteinerung 25
vertical 5
verticale, intensité magnétique 13
— parallaxe v. 11
verticales coordonnées 7
Vertikalintensität 13
Vertikalkreis 5
Verwerfung 26
Verwerfungsquelle 42
verwilderter Fluss 35
Verwitterungsmaterial 49
Verwitterungsschutt 39
Verzerrung 15
virgation, Virgation 51
volcan de boue 27
volcanique cheminée 28
— cône 27
— culot 27
— lac 32
— plateau 27
— roche 22
— tuf 23
Vorgang, morphologischer V. 59
Vorgebirge 51
Vorland 51
Vorlandsgletscher 44
Vorsprung, Küstenvorsprung 46
vrai jour solaire 9
— temps solaire 10
vraies projections 15
Vulkan, Schlammvulkan 27
— parasitischer V. 27
vulkanische Decke 27
vulkanischer Hals 27
vulkanische Mauer 27
vulkanischer Schlot 28
vulkanische Tafel 27
Wahania poziome jeziora 32
— wody gruntowej 40
wadozowa woda 40
wadi 65
wądół 53
wahre Sonnenzeit 10
wahrer Sonnentag 9
— Horizont 5
walcowy rzut 17

- Wall, Strandwall 48
 Wallriff 48
 wał brzegowy 48
 Wanderdüne 64
 wanna 53
 Wanne 53
 wapienna martwica 23
 wapienny tuf, p. martwica 23
 Wärmeschichtung 32
 warstwa przeskokowa 33
 — wodonośna 40
 warstwica 18
 warstwicowa linja 18
 — powierzchnia 18
 — strefa 18
 warstwicowy poziom 18
 warstwowane skały 22
 warstwowanie normalne 24
 — ukośne 24
 — przekątne 24
 warstwowe chmury 19
 — terasy 53
 — źródło 41
 warstwowa równina 54
 warstw ułożenie 23—24
 warstwy, bieg 24
 — czoło 24
 — głowica 24
 — spąg 24
 — strop 24
 — upad 24
 — wyklinowywanie 24
 — nachylenie 24
 Wasserfall 33
 Wasserscheide 34
 Wasserstand 33
 wcinanie 60
 wcięte terasy 53
 wciós 53
 wędrowną wydma 64
 wędrowne góry lodowe 30
- Welle, Explosionswelle 30
 — freie W. 29
 Welle, gezwungene W. 29
 Weltachse 6
 Weltmeer 28
 Weltozean 28
 Wendekreis 7
 wertep 63
 wertepowe jezioro 32
 wertykalne koło 5
 wertykał 5
 Wetter 21
 wewnętrzny brzeg 36, 46
 wewnętrzne morze 28
 wezbranie rzeki, p. wzbiera-
 nie 38
 węzeł górski 51
 węzownica 36
 wgłębna temperatura 13
 — woda 40
 — poziomica 18
 wgłębne skały 22
 wiatr 21
 — dolinny 21
 — górski 21
 — lądowy 21
 — morski 21
 — wstępujący 21
 — zstępujący 21
 wiatru, cień 65
 wiatrowy szron 20
 Widderpunkt 8
 widnokrąg 5
 widzialny łuk 9
 wieczny śnieg 43
 — — granica w. ś. 43
 wielopłaszczyznowy rzut 18
 wielościenny rzut 18
 wielostozkowy rzut 18
 wiernokątowy rzut 16
 wiernoodległościowy rzut 15

- wiernopowierzchniowy rzut 15
 wierność kartograficzna 15
 wierzchołkowa odległość 5
 wierzchołkowe koło 5
 wierzchołkowy punkt 5
 Wildbach 35
 wilgotność względna 19
 — bezwzględna 19
 Wind 21
 Windabtragung 60
 Winderosion 61
 Windkräuslung 65
 Windschatten 65
 Windstillenregion 21
 Windung, Flusswindung 36
 — freie W. 37
 Winkeltreue 15
 winkeltreue Projektion 16
 wiosenny punkt 8
 wirgacja 51
 wirowanie ziemi 10
 wisząca dolina 56
 wiszący lodowiec 44
 wiszące zakole 57
 wklęsły brzeg 36
 właściwe rzuty 15
 woda artezyjska 42
 — gruntowa 39
 — kondensacyjna 40
 — juvenilna 40
 — młodociana 40
 — podziemna 39
 — wadozowa 40
 — wgłębna 40
 — zaskórna 39
 wodospad 33
 wodostan 33
 Wolken 19
 wrąb 26
 wrota dolinne 56
 współrzędne biegunowe 8
 współrzędne geograficzne 12
 — prostokątne-sferyczne 7
 — równikowe 8
 wsteczna erozja 61
 wsteczny fałd 25
 — prąd 30
 wsiąkanie 39
 wstępujące prądy 30
 — wiatry 21
 — źródła 41
 wtórna dolina i rzeka 36
 wulkan błotny 27
 — stożkowy 27
 wulkaniczna czeluść 28
 — kopuła 27
 — płyta 27
 — skała 22
 wulkaniczne jezioro 32
 wulkaniczny mur 27
 — rdzeń 27
 — stożek 27
 — tuf 23
 Wüste, Felswüste 65
 — Kieswüste 65
 — Sandwüste 65
 Wüstenkruste 65
 Wüstenlack 65
 wybrzeże 46—47
 — burzone 47
 — dostosowane 47
 — dźwignięte 47
 — gładkie 46
 — jednostajne 46
 — napływowe 47
 — narastające 47
 — niezgodne 47
 — podwójne 46
 — podłużne 47
 — poprzeczne 47
 — przystosowane 47
 — rozwinięte 46

- wybrzeże wynurzone 47
 — wyrównane 47
 — zatokowe 46
 — zgodne 47
 — zanurzone 47
 — zapadłe 47
 wyciśnięcie warstw 26
 wydajność 33, 41
 wydmy 64
 wydma dolinna 64
 — grzędowa 64
 — łukowa 64
 — martwa 64
 — nadbrzeżna 64
 — paraboliczna 64
 — podłużna 64
 — poprzeczna 64
 — przytrzymana 64
 — pustynna 64
 — rzędowa 64
 — sierpowa 64
 — śródlądowa 64
 — ustalona 64
 — wędrowna 64
 — złożona 64
 wydmowe jezioro 31
 — kretowisko 65
 wydmuchowe zmarszczki 65
 wydrażone jezioro 31
 wygląd lodowcowy 57
 wyklinowanie warstwy 24
 wykształcenie osadu 24
 wylew 38
 wylewne skały 22
 wymuszone fale 29
 — prądy 30
 wyniosłość podmorska 62
 wynurzający się prąd 30
 wynurzone wybrzeże 47
 — wyspy 46
 wypukły brzeg 36
- wyrównane wybrzeże 47
 wyrównawczy prąd 30
 wysokość gwiazdy 5
 — odpływu 33
 wysokościowa paralaksa 11
 wyspa 45, 46
 wyspowa góra, p. świadek 52
 wysp gromada 46
 — grupa 46
 — łańcuch 46
 — rój 46
 wyspy kontynentalne 46
 — napływowe 46
 — oceaniczne 45
 — oderwane 46
 — przyładowe 45
 — przybrzeżne 45
 — wynurzone 46
 wystawa, wystawienie 20
 wysychająca rzeka 34
 wysychające źródło 41
 wytłoczenie 26
 wywierzyisko 42
 wyż 52
 — płaskowyż 52
 — barometryczny 20
 wyżyna 52
 wyżka 19
 wyżłobione jezioro 31
 wzbieranie 38
 względny odpływ 33
 wzgórze rdzeniowe 27
 — meandrowe, p. zakolowa
 góra 57
 wzniesienie proste 6
 — szczątkowe 55
Zaburzenie warstw 25
 zaburzony układ, p. ułożenie
 23
 zachmurzenie 19
 zagłębienie podmorskie 62

- zagórze 51
 zahamowana wydma 64
 zakole 36, 37
 zakola szyja 37
 zakolowa dolina 56
 — góra 57
 zalew 48
 zalewowe morze 29
 zalewowy obszar 37
 zakłócenie cyklu 60
 — tektoniczne 25
 załom stoku 53
 — tektoniczny 52
 zamknięcie doliny 56
 zamknięta dolina 55
 zamknięte jezioro 31
 — morze 28
 zamróz 20
 zanikanie boczne 24
 zanurzone wybrzeże 47
 zapadlina 26
 zapadlinowa dolina 55
 — kotlina 26
 zapadlinowe morze 29
 zapadlinowy rów 26
 zapadlisko 26
 — krasowe 63
 zapadliskowa dolina 55
 zapadliskowe jezioro 31
 zapadłe wybrzeże 47
 zaporowe jezioro 31
 zasadniczy południk 7
 zaskórna woda 39
 zastoisko 31
 zastoiskowe jezioro 31
 zasypania, powierzchnia 54
 — równina 54
 zatoka lagunowa 48
 — podmorska 62
 — riasowa 48
 zatokowe morze 28
 zatokowe wybrzeże 46
 zator 39
 zatorowa powódź 38
 zawiesina 37
 zawis 54
 zawias fałdu 25
 zbieżność 51
 zbiornik lodowcowy 44
 — wody gruntowej 41
 zbocz doliny 56
 zboczeń koło 5
 zboczenie gwiazdy 6
 zboczowa listwa 54
 zboczowe źródło 42
 zboczowy lodowiec 44
 zdobycie rzeki 37
 zdobyta rzeka 37
 zdobywczą rzeka 37
 dzicząta rzeka 35
 żebra krasowe 63
 Zeit, Ortszeit 10
 — Sonnenzeit 10
 — Sternzeit 9
 — Zonenzeit 10
 — Hafenzzeit 30
 Zeitgleichung 10
 zenit 5
 Zenitabstand 5
 zenitalna odległość 5
 zenitalny rzut 17
 zénitale, distance 5
 — projection 17
 zentrale Projektion 18
 zerowy południk 6
 Zerstörungsküste 47
 Zeugenberg 52
 zgodne ułożenie 24
 — wybrzeże 47
 zgodność kartograficzna 15
 — kątów 15
 — odległości 15

- zgodność powierzchni 15
 — ułożenia 24
 zgodnokątowy rzut 16
 zgodnoodległościowy rzut 15
 zgodnopowierzchniowy rzut 15
 ziarnisty śnieg 43
 ziemi obieg 10
 — obrót 10
 ziemna rzeka 49
 ziemski biegun 6
 — południk 6
 — równik 7
 — równoleżnik 7
 — zwrotnik 7
 zirkumpolare Sterne 9
 Zirkus, Talzirkus 56
 zlepieniec 22
 zlewianie się lodowców, p.
 spływ 44
 zlewisko 34
 zlewnia 40
 zlodzenie 39
 zlodzenia, okres 39
 zlodowacenie 44
 żłób lodowcowy 59
 żłobienie lodowcowe 61
 żłobu bark 59
 żłobki deszczowe 53
 — krasowe 63
 złom skalny 49
 złomisko 49
 złożony lodowiec 44
 złożona wydma 64
 złuszczenie 49
 zmarszczki fałowe 65
 — wydmuchowe 65
 zmywanie 60
 znak 19
 zniekształcenie kartograficzne
 15
- zniżka ciśnienia, z. barome-
 tryczna 20
 zodiaque 8
 zodiac, Zodiakus 8
 zone des calmes 21
 Zonenzeit 10
 zrab 26
 zrębowe góry 50
 źródła 41—43
 — artezyjskie 42
 — ciepłe, p. cieplice 42
 — dolinne 42
 — gruzowe 42
 — krasowe 42
 — mineralne 43
 — niestałe 41
 — okresowe 41
 — perjodyczne 41
 — przelewowe 41
 — przewałowe 41
 — słone 43
 — spływowe 41
 — stałe 41
 — szczelinowe 42
 — szczytowe 42
 — szutrowe 42
 — tektoniczne, p. uskokowe
 42
 — uskokowe 42
 — warstwowe 42
 — wstępujące 41
 — wysychające 40
 — zboczowe 41
 — zstępujące 40
 — zwietrzelinowe 41
 źródła, wydajność 41
 źródłowa rzeka 34
 źródłowe jezioro 31
 źródłowy lejek 56
 zrutka 38
 zrównanie dnia z nocą 8

- zrównanie powierzchni 54
 zstępcza rzeka i dolina 35
 zstępujący prąd 30
 — wiatr 21
 zstępujące źródło 41
 zsuwisko 49
 zsyisko przybrzeżne 32
 Zug, Bergzug 50
 Zunge, Gletscherzunge 44
 Zungenbecken 58
 zurückweichende Küste 47
 zusammengesetzte Düne 64
 — Gletscher 44
 zwał lodowcowy, p. morena
 57—58
 zwałowa glina 57
 zwierciadło jeziora 32
 — — kołysanie z. j. 32
 zwierzyńiec niebieski 8
 zwietrzelnina 49
 zwietrzelninowe źródło 42
 zwiewanie 60
 Zwillingsflüsse 34
 żwirowisko 38
 żwirowa ławica 38
 — pustynia 65
 Zwischenmeer 28
 Zwischenstromland 38
 zwora 34
 zwrotniki niebieskie 7
 — ziemskie 7
 zwrotnikowy rok 9
 zwyżka ciśnienia, barome-
 tryczna 20
 Zyklone 21
 Zyklus, geographischer Z. 59
 Zyklusstörung 60
 Zyklusunterbrechung 60
 Zylinderprojektion 17
 żyła 23

SPROSTOWANIA.

Str.	6	w.	11	od góry	zamiast	zbczene	ma być	zbczenie
"	9	"	21	"	"	Zirkumpolare	" "	zirkumpolare
"	9	"	4	" dołu	"	Wahrer	" "	wahrer
"	9	"	7	"	"	Tropisches	" "	tropisches
"	10	"	1	" góry	"	Wahre	" "	wahre
"	11	"	19	"	"	absidale	" "	apsidale
"	12	"	4	" dołu	"	Referenzsphäroid	" "	Referenzsphäroid
"	13	"	1	" góry	"	géoide	" "	geoide
"	19	po	wierszu	11	opuszczono tytuł:	Meteorologja i klimatologja		
"	22	"	"	2	"	"	Petrografja	
"	23	"	"	17	"	"	Geologja	
"	27	"	"	12	"	"	Wulkanizm	
"	31	na	początku	"	"	"	Jeziora	
"	24	"	10	od dołu	zamiast	entrecroise	ma być	entrecroisee
"	29	w.	10	" góry	"	canal	" "	chenal
"	63	"	10	" dołu	"	Uwalas	" "	Uwalas
"	81	"	6	"	"	63	" "	64
"	83	"	9	"	"	63	" "	64
"	83	"	11	"	"	63	" "	64
"	84	"	9	"	"	61	" "	62
"	85	"	13	"	"	63	" "	64
"	87	"	9	" góry	"	61	" "	62
"	93	"	2	" dołu	"	63	" "	64
"	94	"	3	" góry	"	63	" "	64

SPIS RZECZY.

	Str.
Uwagi wstępne	3
Geografia matematyczna	5
Geofizyka	13
Kartografia	14
Meteorologia i klimatologia	19
Petrografia	22
Geologia	23
Wulkanizm	27
Jeziora	31
Rzeki	33
Wody gruntowe i źródła	39
Lodowce	43
Układ poziomy i formy wybrzeży	45
Morfologia	49
Doliny	55
Formy lodowcowe	57
Procesy i cykl morfologiczny	59
Morfologia dna morskiego	61
Zjawiska krasowe	63
Wydmy i formy pustynne	64
Indeks alfabetyczny	66
Sprostowania	115

297